

การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรใน อำเภอท่าแซะ
จังหวัดชุมพร

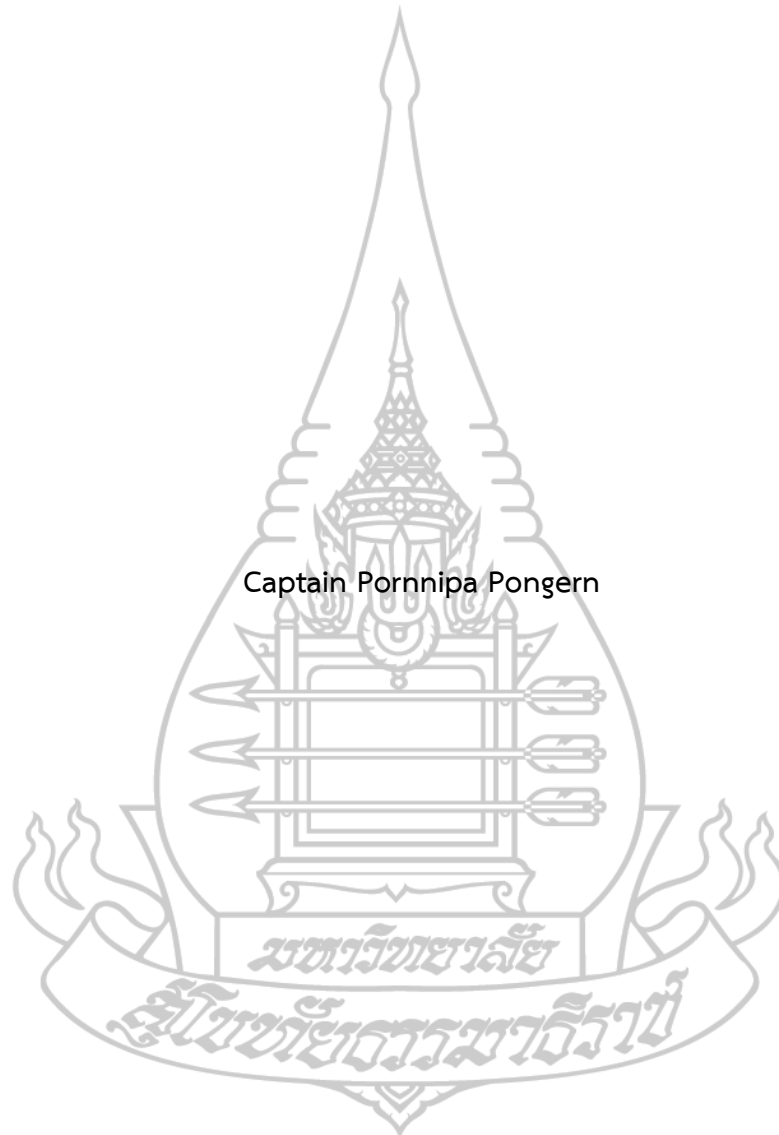
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก

ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

An Extension of Raising and Artificial insemination of Beef Cattle by
Farmers in Tha Sae District, Chumphon Province

Captain Pornnipa Pongern

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

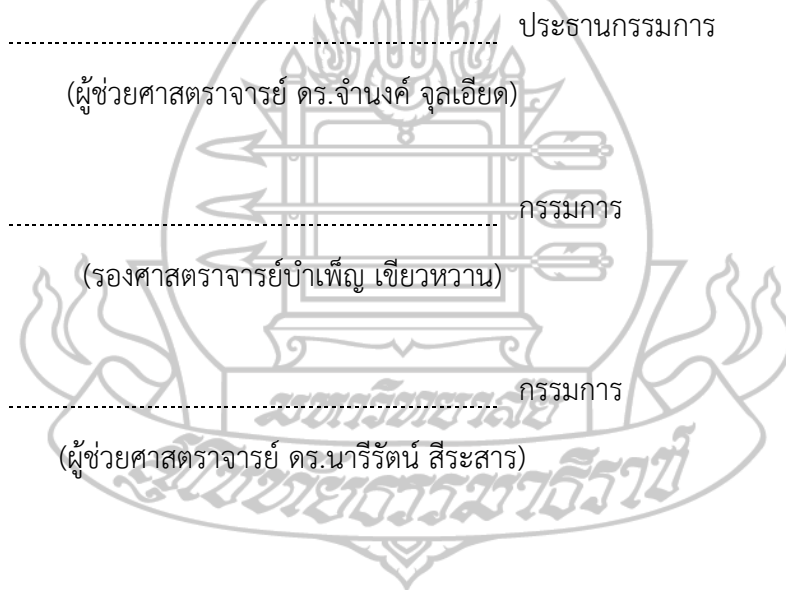
Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรใน อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
ชื่อและนามสกุล	ร้อยเอกหญิงพรนิภา โพธิ์เงิน
แขนงวิชา / วิชาเอก	ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สีระสาร

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรใน อำเภอบ้านหมี่
จังหวัดชุมพร

ผู้วิจัย ร้อยเอกหญิงพรนิภา โพธิ์เงิน รหัสนักศึกษา 2659002717

ปริญญา: เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เตียวหวาน (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สิริสาร ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2) สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ 3) ความรู้และแหล่งความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ 4) ความคิดเห็นและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อใน อำเภอบ้านหมี่ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรปี พ.ศ. 2566 จำนวน 2,055 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการประมาณขนาดตัวอย่างของทาร์ยามาน ที่ความคลาดเคลื่อนที่ 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 79.6 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.93 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรรวม เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มโครงการส่งเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ. ซึ่งมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.70 คน จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 1.38 คน มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 309,892.47 บาทต่อปี มีรายได้จากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 93,897.84 บาทต่อปี มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 211,258.06 บาทต่อปี และรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 2,850.00 บาทต่อเดือน (2) เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 6.40 ปี ซึ่งเลี้ยงโคเพศเมียเป็นหลัก นิยมเป็นสายพันธุ์ลูกผสม มีการทำวัคซีนสม่ำเสมอ มีการกำจัดปรสิตภายใน และเคยกำจัดปรสิตภายนอก เกษตรกรผสมพันธุ์โคเนื้อโดยการผสมเทียมเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้บริการ ซึ่งโคเนื้อส่วนมากไม่เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ มีเพียงร้อยละ 12.9 ที่เคยเป็นโรคล้มปัสสาวะ โรคปากและเท้าเปื่อย เกษตรกรมีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยกันเอง (3) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในระดับมากที่สุด โดยได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ กิจกรรม รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่อมวลชน ตามลำดับ (4) เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อในประเด็นการบริการด้านผสมเทียมทั่วถึง รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ และระดับความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อในประเด็น หน่วยงานสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ (5) เกษตรกรมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อในประเด็นสถานีผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ และระดับความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางอยู่ในระดับมาก ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อในประเด็นมีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆ ในการให้บริการ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ

คำสำคัญ การส่งเสริมการเลี้ยง การผสมเทียม โคเนื้อ

Thesis title: “An Extension of Raising and Artificial insemination of Beef Cattle by Farmers in Tha Sae District, Chumphon Province”

Researcher: “Captain Pornnipa Pongern”; ID: “2659002717”;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural and Development);

Thesis advisors: (1) Bumpen Keowan;(2) Nareerut Seerasarn ; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic personal, social, and economic conditions of farmers who raised beef cattle 2) raising conditions and beef cattle artificial insemination 3) knowledge and knowledge resources of the raising and artificial inseminator for beef cattle 4) opinions and needs for extension in raising and artificial insemination of beef cattle 5) problems and suggestions regarding the extension on raising and artificial insemination of beef cattle.

This research studied 2,055 farmers who raised beef cattle in Tha Sae district and registered with office of agriculture in 2023. The sample size of 186 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.07. Interview forms were used as a tool for this research. Data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, percentage, maximum value, minimum value, mean, standard deviation, and ranking.

The results of the study found that (1) 79.6% of farmers were male with the average age of 48.93 years old, completed secondary school education or equivalent , and held the job as farmers as their main occupation. Farmers were members of beef cattle raiser group and beef cattle artificial insemination extension project (NTP). They had the average labor in the household of 1.70 people, had the average amount of labor in beef cattle raising of 1.38 people, earned the average household income of 309,892.47 Baht/year, earned the average income from beef cattle raising of 93,897.84 Baht/year, earned the income outside of beef cattle raising of 211,258.06 Baht/year, and had the average expense from beef cattle raising of 2,850.00 Baht/month. (2) Farmers had the experience in beef cattle raising of 6.40 years. Most of the cattle were mainly female. The popular species was on the mixed species. The regularly received the vaccination, had the internal parasite removal, and used to remove the external parasite. Farmers mixed the species of beef cattle through artificial insemination averagely 6.39 time/year from the government sector service provider .Most of the beef cattle never caught any reproductive system disease with only 12.9% used to get the lumpy skin disease and foot and mouth disease. Farmers sold the beef cattle among the farmers themselves. (3) Farmers had knowledge about the raising and artificial insemination of the beef cattle at the highest level through receiving the information and news from activity media. Second to that were online media, publication media, personal media, and mass media, respectively. (4) Farmers had the level of opinions at the high level regarding the lack of artificial insemination of beef cattle on the aspect of the coverage of the service. Second to that was on the knowledge about the raising and artificial insemination of beef cattle, and beef cattle outbreak prevention, respectively. The level of needs was at the highest level on the lack of artificial insemination of beef cattle in the aspect that the agency supported the seminal fluid of the beef cattle in the artificial insemination service. Second to that was on the knowledge regarding the raising and artificial insemination of beef cattle, and the beef cattle outbreak prevention, respectively. (5) Farmers faced with the level of the problem at the high level regarding the lack of beef cattle artificial insemination on the issue that the artificial insemination station was too far/the artificial insemination service was not thoroughly covered. Second to that were on the beef cattle outbreak prevention and the knowledge about raising and artificial insemination of beef cattle, respectively. The level of agreement with the suggestion was at the high level regarding the lack of beef cattle artificial insemination in the aspect of the support for seminal fluids from various species of the beef cattle in the service providing. Second to that were on beef cattle outbreak prevention, and knowledge about the raising and artificial insemination of beef cattle, respectively.

Keywords : Raising extension, Artificial insemination, Beef cattle

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างสูงยิ่งจากท่าน รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความพิถีพิถัน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สีระสาร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมและ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ จุลเอียด ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข และวิจารณ์วิทยานิพนธ์ ทำให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านจากสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ประสิทธิ์ประสาทถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย ซึ่ง ส่งผลให้การศึกษาสำเร็จ พร้อมกันนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ที่ 4 ที่ คอยอำนวยความสะดวก และขอขอบพระคุณเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูล และที่สำคัญขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวที่ คอยเป็นกำลังใจจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ในความสำเร็จที่เป็นคุณค่า และประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยขอมอบ แต่ครอบครัว คณาจารย์ ตลอดจนถึงผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ประสบความสำเร็จใน การศึกษา

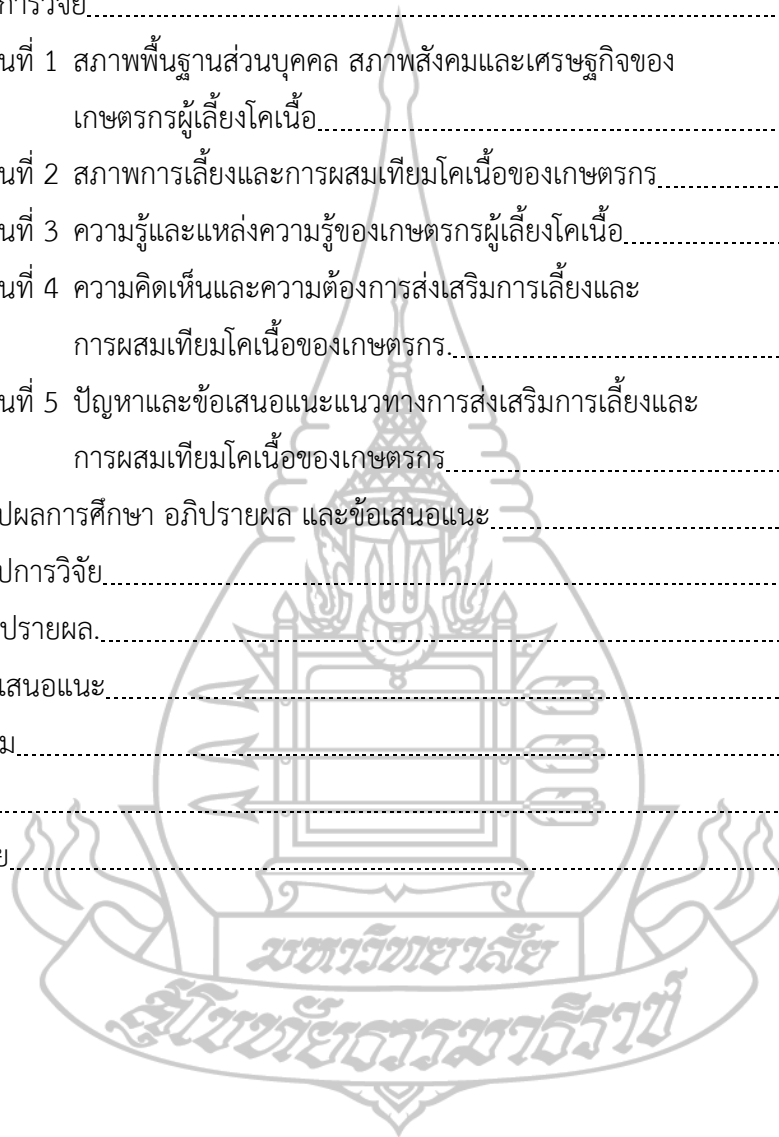
ร้อยเอกหญิงพรนิภา โพธิ์เงิน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร.....	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ.....	15
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น.....	19
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ.....	21
บริบทของ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดชุมพร.....	40
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	57
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	57
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	58
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	63
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	67
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	67
ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	73
ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	80
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและ การผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	89
ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและ การผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	105
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	121
สรุปการวิจัย.....	121
อภิปรายผล.....	131
ข้อเสนอแนะ.....	139
บรรณานุกรม.....	142
ภาคผนวก.....	148
ประวัติผู้วิจัย.....	164

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 กำหนดการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโคเนื้อ.....	27
ตารางที่ 4.1 .สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	67
ตารางที่ 4.2 สภาพสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	69
ตารางที่ 4.3 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	70
ตารางที่ 4.4 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ.....	74
ตารางที่ 4.5 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ.....	77
ตารางที่ 4.6 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ.....	78
ตารางที่ 4.7 โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์.....	79
ตารางที่ 4.8 ตลาดโคเนื้อ.....	80
ตารางที่ 4.9 ความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	80
ตารางที่ 4.10 ระดับความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	83
ตารางที่ 4.11 แหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	84
ตารางที่ 4.12 สรุปแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	88
ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	89
ตารางที่ 4.14 สรุปความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	97
ตารางที่ 4.15 ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	98
ตารางที่ 4.16 สรุปความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร..	104
ตารางที่ 4.17 ปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร.....	106
ตารางที่ 4.18 สรุปปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร.....	112
ตารางที่ 4.19 ข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร.....	113
ตารางที่ 4.20 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร.....	120

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2.1 ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์.....	31
ภาพที่ 2.2 ตำแหน่งการฉีดน้ำเชื้อบริเวณตัวมดลูก.....	28
ภาพที่ 2.3 พื้นที่อำเภอกาฬสินธุ์.....	40
ภาพที่ 5.1 สรุปแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ.....	124
ภาพที่ 5.2 สรุปความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	126
ภาพที่ 5.3 สรุปความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร.....	127
ภาพที่ 5.4 สรุปปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร.....	129
ภาพที่ 5.5 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร.....	150
ภาพที่ 5.6 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม.....	141

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพอย่างหนึ่งซึ่งเกษตรกรทำควบคู่กับการทำเกษตรมาอย่างยาวนาน ในปัจจุบันการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยได้ขยายตัวไปมาก แต่ปริมาณเนื้อโคก็ยังมีไม่เพียงพอับความต้องการของประชากรที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจผลักดันให้ความต้องการอาหารเพื่อการบริโภคมีสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นแรงจูงใจให้มีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้มีมาตรฐานสูงขึ้น (ภัทรภรณ์ ทัศนพงษ์, 2560) ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรเป็นอย่างดี และการเลี้ยงโคเนื้อนั้นมีความเหมาะสมกับเกษตรกรไทย เพราะมีสาเหตุและปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการ อาทิ มีการแลกเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อได้ดี ไขมันสะสมในกล้ามเนื้อมาก หรือมีการเจริญเติบโตเร็ว (ภัทรภรณ์ ทัศนพงษ์, 2554)

จากความต้องการบริโภคโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ยังคงมีอยู่โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคชาวไทยมุสลิม และราคาจำหน่ายโคมีชีวิตในพื้นที่ค่อนข้างสูง จึงเป็นแรงจูงใจให้ยังคงมีเกษตรกรบางส่วนมีการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ต่อไป อย่างไรก็ตามเพื่อให้ระบบโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้มีความเข้มแข็งและเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตโคเนื้อ การกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมระบบการตลาดจึงมีความจำเป็นและควรหาแนวทางสนับสนุนระบบตลาดในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างตลาดกลาง การวางเส้นทางการผลิต การจัดทำโรงฆ่าที่ได้มาตรฐานสากลและฮาลาล การพัฒนาร้าน/เชียงขายเนื้อโคที่มีมาตรฐาน สะอาด และถูกสุขอนามัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ใช้เนื้อโคเป็นส่วนประกอบ (ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์, 2562) ซึ่งตามที่กล่าวมาจังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่ภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาเพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อระดับจังหวัดให้เป็นไปอย่างมีรูปธรรมอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นให้มีประสิทธิภาพตั้งแต่การผลิต (ต้นทาง) แปรรูป (กลางทาง) และจนถึงการตลาด (ปลายทาง) โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูง หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ที่ 4 สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา(นทส. 4 สทพ.นทพ.) เป็นอนุกรรมการเข้าร่วมโครงการโคเนื้อ/โคขุนศรีวิชัย (Sriwichai Beef) จังหวัดชุมพร โดยในพื้นที่อำเภอท่าแซะมี นทส.4 สทพ.นทพ. ตั้งอยู่และเป็นทางเลือกให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อขอการสนับสนุนจากหน่วยงานในด้านต่างๆเช่น คำปรึกษาและสนับสนุนด้านการเลี้ยงโคเนื้อ การปรับปรุงสายพันธุ์ด้วยการผสมเทียม น้ำเชื้อพ่อพันธุ์ และอื่นๆ รวมไปถึงการประสานงานในความ

ร่วมมือจากหน่วยงานในท้องถิ่น อาทิ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอท่าแซะ กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

อำเภอท่าแซะ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเป็นจำนวนมากที่สุดในจำนวนทั้ง 8 อำเภอในจังหวัดชุมพร ได้แก่ โคเนื้อ 15,804 ตัว และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2,055 คน (สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ, 2566) และยังเป็นรอยต่อจังหวัดซึ่งมีการขนส่งโค กระบือจำนวนมาก เกษตรกรมีการเลี้ยงโคเนื้อในการประกอบอาชีพร่วมกับการทำเกษตร มีการใช้มูลมาเป็นปุ๋ยเพิ่มมูลค่าจากการขายผลผลิต ซึ่งเกษตรกรส่วนมากเล็งเห็นประโยชน์จากการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นจากการจำหน่ายแม่โคเพื่อผลิตลูกโคขุน การเลี้ยงโคขุน เป็นต้น จึงเริ่มมีการศึกษาหาข้อมูลต่างๆ เริ่มมีการเข้ากลุ่ม และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐอย่างกรมปศุสัตว์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาส่งเสริมด้านความรู้ในการเลี้ยง ด้านการจัดการสืบพันธุ์ต่างๆ และด้านการป้องกันโรค เช่น การจัดการด้านอาหาร การปรับปรุงสายพันธุ์ด้วยการผสมเทียม การทำวัคซีนและกำจัดปรสิตภายใน-นอก เป็นต้น กล่าวคือการทำที่จะเพิ่มผลผลิตโคเนื้อให้เข้ากับตลาดในปัจจุบัน เกษตรกรต้องมีการนำวิทยาการเข้ามาช่วยจัดการปรับปรุงสายพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งวิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิตในเวลาอันสั้นและทำได้ดีกว่าการผสมตามธรรมชาติคือ การผสมเทียม แต่การผสมเทียมก็มีข้อจำกัด เช่น การบริการผสมเทียมไม่สะดวกเนื่องด้วยระบบการเลี้ยงที่ไม่เหมาะสม สถานที่เลี้ยงอยู่ไกลศูนย์บริการผสมเทียม เกษตรกรจับสัตว์ไม่ถูกต้อง มีการแจ้งรับบริการผสมเทียมช้าหรือเจ้าหน้าที่ผสมเทียมไปไม่ทันเวลาผสมที่เหมาะสม ทำให้อัตราการผสมติดจากการผสมเทียมไม่ดีเท่าที่ควร เป็นต้น (EckelkampL et al., 2020) โดยปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลได้แก่ ปัญหาด้านพันธุ์สัตว์ ปัญหาด้านอาหาร ปัญหาด้านการจัดการป้องกันและรักษาโรค ปัญหาด้านการตลาด และปัญหาด้านการบริการ (สุวิช บุญโปร ,2558)

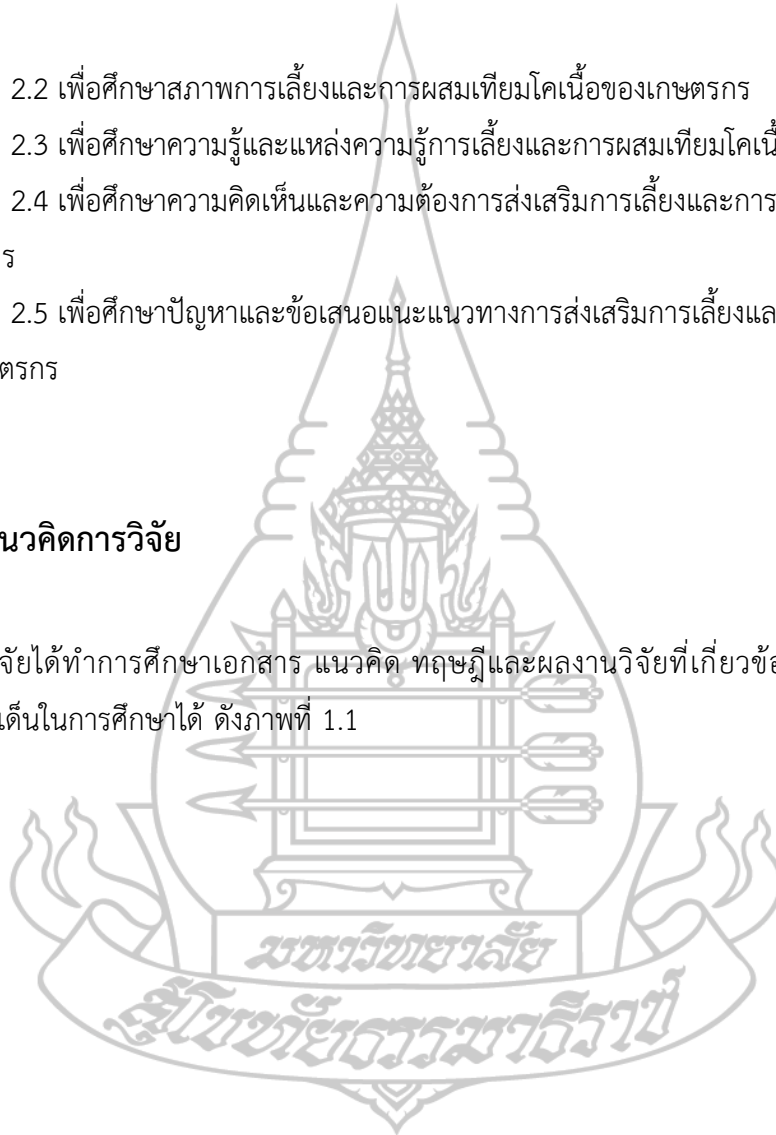
จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร เพื่อที่จะได้ทราบถึงสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกร ความคิดเห็น และความต้องการของเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ซึ่งจะเป็นการพัฒนาโคเนื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

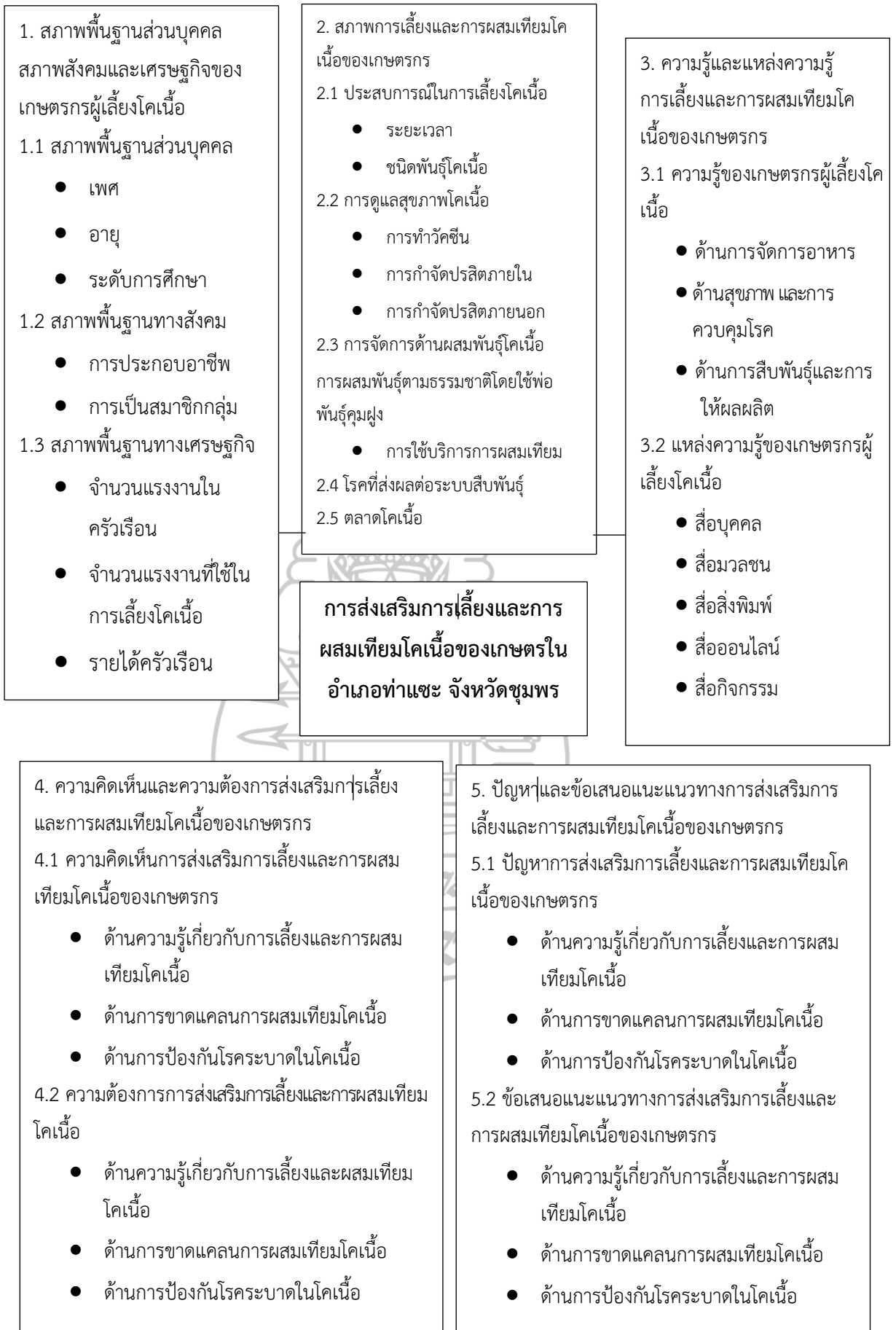
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมากำหนดประเด็นในการศึกษาได้ ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกร ความคิดเห็นและความต้องการของเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยง และการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การศึกษาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรใน อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม 2566 ถึง มิถุนายน 2567

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดคำจำกัดความสำหรับอธิบายคำในการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

5.1 การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร หมายถึง วิธีการส่งเสริมการเกษตรในด้านของการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

5.2 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

5.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม หมายถึง ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร ประกอบด้วย การประกอบอาชีพ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

5.4 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หมายถึง ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วย จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ รายได้ครัวเรือน และรายจ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อ

5.5 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร หมายถึง วิธีในเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ประกอบด้วย ประสบการณ์ในการเลี้ยง ชนิดพันธุ์ การดูแลสุขภาพ การจัดการด้านการผสมพันธุ์ โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ และตลาดโคเนื้อ

5.6 การผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร หมายถึง วิธีการในการจัดการผสมพันธุ์โคเนื้อของเกษตรกร ซึ่งเป็นการผสมพันธุ์โดยการใช้น้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์มาฉีดเข้าอวัยวะสืบพันธุ์ของโคแม่พันธุ์

5.7 ความรู้ของเกษตรกร หมายถึง ข้อมูลความรู้ ข่าวสาร ประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในด้านการจัดการอาหาร ด้านสุขภาพและการควบคุมโรค ด้านการสืบพันธุ์ และการให้ผลผลิต

5.8 แหล่งความรู้ของเกษตรกร หมายถึง แหล่งข้อมูลความรู้ ข่าวสาร ประสบการณ์ที่เกษตรกรได้รับในการเลี้ยงโคเนื้อจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อกิจกรรม

5.9 ความคิดเห็นของเกษตรกร หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความรู้ การขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

5.10 ความต้องการส่งเสริมของเกษตรกร หมายถึง ความต้องการด้านความรู้ การขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

5.11 ปัญหาของเกษตรกร หมายถึง ปัญหาเกี่ยวกับด้านความรู้ วิธีการส่งเสริม และการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

5.12 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ หมายถึง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านความรู้ การขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

5.13 การเป็นสัตว์ หมายถึง ลักษณะอาการของโคเพศเมียที่แสดงพฤติกรรมพร้อมที่จะได้รับการผสมพันธุ์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยที่ได้ศึกษา สามารถเป็นประโยชน์ ดังนี้

6.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ได้อย่างเหมาะสมให้สอดคล้อง ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และศักยภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการใช้ข้อมูลสำหรับการสนับสนุนให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรต่อไป

6.2 เพื่อเป็นแนวทางสู่การวางแผนพัฒนา ปรับปรุง และแก้ปัญหาในการการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ให้เกษตรกรสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ และมีความยั่งยืนในการเลี้ยงโคเนื้อ

6.3 เพื่อเป็นแนวทางสู่การวิจัยต่อในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้
ในการพัฒนาการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อให้เหมาะสมต่อไป ในพื้นที่ที่ลักษณะทางกายภาพ
สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่คล้ายคลึงกัน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎี เอกสารวิชาการ และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ
5. บริบทของ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้บริการหรือระบบที่ช่วยเหลือประชาชนโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงวิธีการ และเทคนิคทางการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรายได้ รวมทั้ง การปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ ระดับมาตรฐานทางการศึกษา และสังคมของชีวิตชนบทให้ดีขึ้น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติจนช่วยเหลือตนเองได้ ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมาย หลักการและปรัชญา รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร ทฤษฎีการสื่อสาร และสื่อในงานส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

1.1 ความหมายการส่งเสริมการเกษตร

ดิเรก ฤกษ์หรัย (2555) กล่าวความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่า การส่งเสริมการเกษตรไม่ใช่แค่การถ่ายทอดนวัตกรรม เพราะการถ่ายทอดเป็นแค่กระบวนการของการกระทำผสมผสานกันระหว่างการส่งผ่าน หรือการถ่ายทอด และการสาธิต ที่เป็นการสาธิตวิธี หรือการสาธิตผลอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเพื่อให้เกิดการรับรู้จากประสาททั้งห้ามากที่สุดเท่าที่นั่น แต่ต้องเป็นความหมายที่มองแบบองค์รวม (Holistic Approach) ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1) ระบบการศึกษานอกระบบ ที่มีเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร/เครือข่าย/วิสาหกิจชุมชน เป็นเป้าหมายเพื่อช่วยให้เขาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกที่เน้นด้านการตลาดนำทางนวัตกรรม

2) ระบบของการพัฒนาการพึ่งตนเองด้วยกระบวนการ “ทำไปเรียนรู้ไป” และ “ช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้” โดยการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่หรือแกนนำชาวบ้านที่อาจเริ่มจากบุคคลแต่ละคนที่มีบุคลิกภาพการเป็นผู้นำให้เกิดการพัฒนาตนเอง หรือเริ่มต้นที่กระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดพลังร่วม จึงเกิดเป็นการพัฒนาการพึ่งตนเองได้ โดยที่กลุ่มเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางบวก

3) ระบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืนที่มีแนวทางเน้นการเพิ่มโอกาส เพิ่มทางเลือก เพื่อเพิ่มสมรรถนะ (ไม่ใช่แค่เพียงการยอมรับเทคโนโลยี/นวัตกรรมที่เหมาะสม) ที่ต้องมีทิศทางและแนวโน้มเข้าสู่การบรรลุเป้าหมายสุดท้ายคือ การเพิ่มรายได้ และคุณภาพชีวิต

พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2557) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดี กินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคง และมั่นคง

เลิศภูมิ จันทระเพ็ญกุล (2560) กล่าวว่า การเพิ่มของภาคอุตสาหกรรมทำให้ภาคการเกษตรมีอัตราที่ลดลงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานและที่ดิน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาในภาคการเกษตรให้สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยีในการผลิตพืชและสัตว์ โดยกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการนำองค์ความรู้ และเทคโนโลยีมาถ่ายทอดสู่เกษตรกร คือ กระบวนการส่งเสริมการเกษตร

จึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการให้การศึกษานอกระบบ เพื่อบริการความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆจนเกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ความรู้ ทักษะ เกิดการพัฒนาและเกิดทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการเกษตร รวมไปถึงการบริการแก่บุคคลเป้าหมายอย่างเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วติดตามให้ความช่วยเหลือโดยเน้นการพึ่งพาตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้เรียนรู้จากการปฏิบัติ รวมไปถึงเกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ พัฒนาผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556) ด้วยกระบวนการหรือวิธีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม

1.2 หลักการและปรัชญาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

1.2.1 หลักการการส่งเสริมการเกษตร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ม.ป.ป) ได้กล่าวถึง หลักการการส่งเสริมการเกษตรว่าการส่งเสริมการเกษตรสามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มและบุคคลเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการ ดังนี้

- 1) การให้บริการทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการผลิตด้านการเกษตรในรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนให้กับเกษตรกรเป้าหมาย
- 2) การเริ่มต้นจากสภาพการณ์จริงของเกษตรกรที่มีอยู่สภาพปัญหาความจำเป็น ประสบการณ์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทักษะ ทรัพยากร ระบบนิเวศ และความพร้อมด้านต่าง ๆ
- 3) การให้เกษตรกรบุคคลกลุ่มเป้าหมายเป็นตัวหลักในการวางแผนตัดสินใจ การปฏิบัติ คิดค้น รับผลประโยชน์ และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- 4) ในการพัฒนาตนเองและบุคคลกลุ่มเป้าหมาย ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการพัฒนา
- 5) เน้นการแก้ปัญหาและความจำเป็นของเกษตรกรกลุ่มบุคคลเป้าหมาย
- 6) จัดทำแผนปฏิบัติการดำเนินโครงการที่มีความแน่นอนและชัดเจน
- 7) การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรทางชีวภาพ กายภาพ ที่มีในท้องถิ่น
- 8) ชักจูงผู้นำท้องถิ่นเพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนา
- 9) ดำเนินการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่องโดยมุ่งหวังผลสัมฤทธิ์
- 10) ดำเนินการกับสมาชิกทุกคนในครัวเรือนเกษตรกร
- 11) เกษตรกรมีการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมด้วยตัวเอง โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้ให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษา
- 12) การวางแผนส่งเสริมการเกษตรมีความต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ และความจำเป็นสภาพการณ์ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกัน
- 13) มีผู้เชี่ยวชาญ เป็นคณะทำงานในการส่งเสริมการเกษตร
- 14) ให้เกษตรกรมีแนวคิด และทัศนคติที่ดีต่องานการส่งเสริมการเกษตร
- 15) มีการให้คำแนะนำ ติดตาม ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง
- 16) มีการวางแผนการดำเนินการให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป
- 17) เข้าใจและรับทราบการดำเนินการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ แผนพัฒนา และนโยบายระดับประเทศ

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าหลักการการส่งเสริมการเกษตรเป็นการเข้าถึงพื้นฐานของเกษตรกรในแต่ละบุคคล จนสามารถให้คำแนะนำ วางแผน ตลอดจนแก้ไขปัญหมาให้เกษตรกรได้พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับบริบทในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้ สะสมประสบการณ์ และดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

1.2.2 ปรัชญาการส่งเสริมการเกษตร

ปรัชญาการส่งเสริมการเกษตร พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556) กล่าวว่า ปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตรมุ่งเน้นที่จะให้แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้แก่เกษตรกรอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สร้างการยอมรับนำความรู้ไปสู่การพัฒนาผลผลิตการเกษตรได้ โดยการให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง และมีความยั่งยืนเป็นสำคัญ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตร กล่าวดังนี้

- 1) เพื่อสนับสนุนและกระตุ้นเกษตรกรให้สามารถดำเนินการผลิตด้านการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือน และการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 2) เพื่อแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาการผลิตที่สมบูรณ์แบบ โดยมีการจัดให้มีการร่วมมือและประสานกับสถาบันของรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องและเกื้อกูลกัน อันจะอำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาการผลิตและรายได้
- 3) เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรได้เข้าใจสถานะต่างๆ เกี่ยวกับตนเอง รู้จักปัญหา ความต้องการที่แท้จริงอันจะยังผลให้มีการพัฒนาการผลิตได้ผลตรงตามความต้องการ
- 4) เพื่อจัดสร้างบรรยากาศให้เกษตรกรมีโอกาสในการพัฒนาปัญหาเพื่อความรอบรู้ ความสามารถ เพื่อรู้จักปฏิบัติตนให้มีค่าทางเศรษฐกิจ และสังคม มีวิธีการทำงานคือ ปฏิบัติตามในการครองชีพ และการสังคม
- 5) เพื่อช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีโลกทัศน์ทางเกษตรที่กว้างขวางขึ้น
- 6) เพื่อสร้างความภาคภูมิใจความเป็นอยู่และมีอิสระในอาชีพและพึ่งตนเอง มีความรักต่อถิ่นที่อยู่ และประเทศชาติอันจะสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

1.3 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

สมจิต โยธะคง และเฉลิมศักดิ์ ตุ่มศิริ (2553, น.4) กล่าวถึง รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร ไว้ดังนี้

1.3.1 รูปแบบการส่งเสริมแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน

รูปแบบแรกๆที่นำมาใช้ในงานส่งเสริมทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ รูปแบบนี้จะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ การฝึกอบรม โดยเจ้าหน้าที่ทำการส่งเสริมในหลักสูตรที่กำหนด ส่วนการเยี่ยมเยียน เจ้าหน้าที่จะออกเยี่ยมเยียนถึงบ้าน และไร่นาเป็นรายปักษ์ ซึ่งรูปแบบนี้ได้รับการปรับปรุงหลายครั้งโดยกรมส่งเสริมการเกษตร

1.3.2 รูปแบบการส่งเสริมแบบการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

รูปแบบนี้เคยใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เรียกกันว่า การบริการเบ็ดเสร็จ คือ การที่เกษตรกรเข้ามาใช้บริการที่จุดเดียวแล้วได้ทุก ๆ อย่างกลับไปเบ็ดเสร็จ

1.3.3 รูปแบบการส่งเสริมแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบนี้กรมส่งเสริมการเกษตรได้รับคำแนะนำจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์และนำมาใช้กับโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนา การมีส่วนร่วมเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ผู้ปฏิบัติมากขึ้น ทำให้รู้จักการช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น

1.3.4 รูปแบบการส่งเสริมแบบการบูรณาการ

รูปแบบที่นำมาใช้แก้ปัญหางานส่งเสริมที่ใช้เพียงรูปแบบเดียว และมีข้อจำกัด เนื่องจากการบูรณาการเป็นการทำสิ่งที่เห็นว่าบกพร่องให้เกิดความสมบูรณ์ รูปแบบนี้จึงนำมาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร โดยการบูรณาการ โครงการเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบโซ่เครือข่าย หรือระบบวงจร ผลของการใช้รูปแบบนี้กับงานส่งเสริมการเกษตรทำให้ประหยัดคน งบประมาณ และลดความขัดแย้ง

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรได้ว่า ปัจจุบันมีการนำรูปแบบการส่งเสริม การเกษตรทั้ง 4 รูปแบบ มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ และเหมาะสมกับเกษตรกรมากที่สุดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการส่งเสริม

1.4 ทฤษฎีการสื่อสาร และสื่อในงานส่งเสริมการเกษตร

1.4.1 ทฤษฎีการสื่อสาร

เฉลิมศักดิ์ ตุ่มศิริ (2554, น.2-13) ได้กล่าวอ้างถึง เดวิด เค เบอร์โล (David K.Berlo) ได้พัฒนาทฤษฎีที่ผู้ส่งสารอย่างไร และผู้รับจะรับ แปลความหมาย และมีการโต้ตอบกับสารนั้นอย่างไร โดยมี ทฤษฎี S M C R ประกอบด้วย

ผู้ส่งสาร (Source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมี ความสามารถในการเข้ารหัสข้อมูลข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสาร มีระดับความรู้ที่ดีเกี่ยวกับ ข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และมีความสามารถในการปรับระดับข้อมูลให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ ของผู้รับสารตลอดจนมีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับสาร

ข้อมูลข่าวสาร (Message) เกี่ยวข้องด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร

ช่องทางการส่ง (Channel) วิธีการที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับข่าวสารข้อมูล ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การเห็น การสัมผัส การลิ้มรส หรือ การได้กลิ่น

ผู้รับ (Receiver) ต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการถอดรหัส ข้อมูลข่าวสาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรม เช่นเดียวกันกับผู้ส่งสารจึงจะทำให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์

สรุปทฤษฎีการสื่อสารได้ว่าประสิทธิภาพของการสื่อสารจะต้องขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารที่สามารถส่งข่าวสารผ่านช่องทางการส่งที่เหมาะสมสู่ผู้รับสาร ซึ่งผู้รับจะต้องมีการรับสารและสามารถเข้าใจสารจึงจะทำให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ โดยทั้ง S M C R จะต้องสัมพันธ์กัน

1.4.2 สื่อในงานส่งเสริมการเกษตร

ณัฐ รัตนเจริญ (2555) ได้กล่าวเกี่ยวกับ สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรว่าสื่อในงานส่งเสริมการเกษตร เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ปรับทัศนคติและช่วยเพิ่มพูนทักษะการทำงานแก่เกษตรกร สื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งเป็นเหตุมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่เปลี่ยนไป สื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรม ทั้ง 3 สื่อมีความสำคัญ และถูกเลือกใช้งานแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของสื่อต่างๆ ดังนี้

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่มีความสำคัญและถูกใช้กันมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มมีงานด้านการส่งเสริม สื่อสิ่งพิมพ์ในงานส่งเสริมจึงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทั้งเรื่องข้อมูลความรู้ในเชิงการปฏิบัติการ และข่าวสารการเกษตรต่างๆที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการเชิญชวนจูงใจให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานให้เกิดความก้าวหน้าและยั่งยืนในงานการเกษตรของตนเองได้ สื่อสิ่งพิมพ์ถูกใช้ในหลายรูปแบบ เช่น จดหมายเวียน แผ่นพับ หนังสือเล่ม ฯลฯ การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องคำนึงถึงผู้อ่านว่ามีความรู้ความสามารถในระดับใด มีพื้นฐานทักษะด้านใด เพื่อจะผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถสื่อสารกับผู้อ่านได้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่ต้องพึ่งพาอุปกรณ์ที่ใช้ไฟฟ้าในการทำงาน สื่ออิเล็กทรอนิกส์จะใช้ประชาสัมพันธ์ทั้งทางตาและทางหูในการรับรู้ ทำให้ช่วยสร้างความสนใจได้มาก สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในงานส่งเสริม การเกษตรจะแบ่งออกเป็นสื่อที่ใช้เครื่องถ่ายทอดสัญญาณภาพและเสียงกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 2 ประเภท มีคุณลักษณะสำคัญ คือ ความรวดเร็วในการถ่ายทอดข่าวสาร และไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทักษะการอ่าน สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีต้นทุนการทำงานสูงกว่าสื่อชนิดอื่นๆจากการที่ต้องลงทุนเกี่ยวกับอุปกรณ์เพื่อการผลิต และถ่ายทอดในราคาสูง แต่ก็มีความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและไม่จำกัดพื้นที่ ขอบเขตแคมีเครื่องรับส่งสัญญาณเท่านั้น จึงเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนในพื้นที่ห่างไกลได้ และมีอิทธิพลสูง

สื่อกิจกรรม เป็นสื่อที่ใช้ประชาสัมพันธ์ทั้ง 5 ในการรับรู้ และผู้รับสารต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในสื่อ นั้น สื่อกิจกรรมในงานส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นสื่อที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเกษตรกร และเป็นสื่อที่ทำให้เกษตรกรเรียนรู้จากการปฏิบัติและสัมผัสจากของจริง จึงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพการถ่ายทอดในระดับสูง สื่อกิจกรรมมีหลายรูปแบบเช่น การจัดนิทรรศการ การจัดขบวนมหรสพ การสาธิต ฯลฯ ซึ่งเป็นสื่อที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความใกล้ชิดกันมากพอควร ดังนั้น การผลิตสื่อและการใช้สื่อชนิดนี้ จึงต้องมีการวางแผนการทำงานที่พิจารณาจากบริบทขององค์กรเป็นสำคัญจึงจะสามารถใช้สื่อชนิดนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

เชิดพงษ์ ชีระจิตต์, (2564, น.38-51) กล่าวสรุปการเลือกใช้สื่อในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ว่า งานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรได้นำ “สื่อ” มาใช้เป็นเครื่องมือช่วย โดยนักส่งเสริมจะต้องมีความรู้และทักษะในการเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทให้เหมาะสมเนื่องจากสื่อแต่ละประเภทล้วนมีคุณสมบัติเฉพาะที่แตกต่างกัน รวมถึงความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะถ่ายทอด ต้องมีความเหมาะสมกับสื่อที่นำไปใช้ถ่ายทอดสู่เกษตรกร จึงจะทำให้การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จ ดังนี้

สื่อบุคคล เป็นวิธีการสื่อสารที่ใช้บุคคลเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทั้งที่แบบเป็นทางการ เช่น การอภิปราย การบรรยาย การประชุม การแถลงข่าว การสัมมนา และแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ หรือเพื่อชักจูงใจ ก่อให้เกิดการปฏิบัติตาม

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่ต้องคำนึงถึงหลักการใช้รูปภาพ และเนื้อหาที่ง่ายต่อความเข้าใจในการอธิบายความหมาย โดยมีการทำสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เช่น เอกสารเผยแพร่ วารสาร แผ่นพับ ใบปลิว เป็นต้น

สื่อกระจายภาพและเสียง เป็นการกระจายเสียงและการแพร่ภาพ ผ่านทางวิทยุกระจายเสียง หรือออกอากาศทางโทรทัศน์ไปสู่ผู้รับสารในลักษณะของการสื่อสารมวลชน โดยใช้คลื่นวิทยุ คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า สายเคเบิล ดาวเทียม หรือระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นพาหะในการนำส่งสัญญาณในการกระจายภาพ

สื่อออนไลน์ เป็นสื่อที่มีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์บูรณาการร่วมกับเทคโนโลยีโทรคมนาคมเพื่อนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้ผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันได้ ในรูปแบบของสื่อดิจิทัลประเภทต่าง ๆ เช่น การแบ่งปันภาพถ่าย วีดีโอ และการส่งข้อความ เป็นต้น

จากข้างต้นสรุปได้ว่า สื่อเป็นเครื่องมือช่วยสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทัศนคติและช่วยเพิ่มพูนทักษะการทำงานแก่เกษตรกร ซึ่งสามารถแบ่งหลัก ๆ ได้ 4 ประเภท การใช้สื่อจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ซึ่งสื่อจากผู้ส่งจะต้องสามารถปรับ

ระดับข้อมูลที่เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับสาร โดยนักส่งเสริมควมมีความรู้และทักษะในการเลือกใช้สื่อแต่ละประเภท

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอน และต่อเนื่อง เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองความต้องการนั้นขั้นต้นแล้ว ความต้องการขั้นถัดไปก็เกิดตามมาไม่มีวันสิ้นสุด เพื่อให้ตนเองสมปรารถนาตามที่ตนต้องการ ในที่นี้จะกล่าวถึง ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีความต้องการ ดังนี้

2.1 ความหมายของความต้องการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ระบุว่า ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการขาดสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้วร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่งและก็จะเกิดความต้องการใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทนวนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด

อริยา คูหา (2546) กล่าวว่า ความต้องการต่างๆที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นตัวผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมเพื่อลดความต้องการนั้น ๆ

จากข้างต้นสรุปได้ว่า ซึ่งความต้องการของมนุษย์มีอิทธิพลก่อให้เกิดแรงผลักดันทั้งภายนอก และภายในให้มนุษย์ได้ปรับตัวในการตอบสนองแรงต่อแรงผลักดันที่เกิดขึ้น ซึ่งจะมาจากความต้องการขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตจนทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีความต้องการ

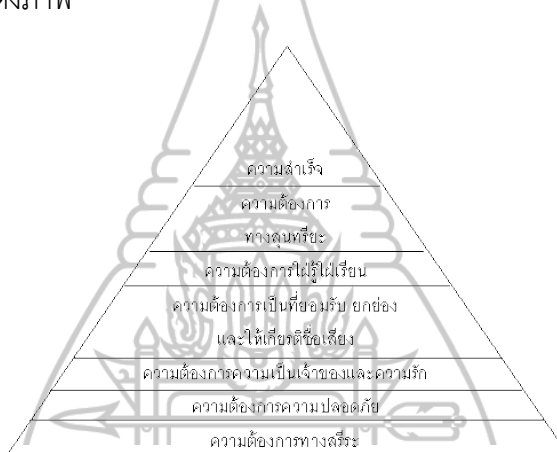
พลสรานู สราญรมย์ (2560) กล่าวว่าคือ แนวคิดและทฤษฎีความต้องการที่สำคัญประกอบด้วย 2 ทฤษฎี ได้แก่

2.2.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ กล่าวถึงความต้องการพื้นฐาน (Basic needs) ของมนุษย์ไว้ในทฤษฎีการจูงใจ ซึ่งอธิบายมูลเหตุแห่งพฤติกรรมมนุษย์ โดยมีสมมติฐาน ดังนี้

- 1) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ และความต้องการพื้นฐานนี้จะมีอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด

2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไปอีก นั่นคือ ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

3) ความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นลำดับขั้น ตามลักษณะความสำคัญ จากต่ำไปสูง โดยเมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปก็จะมาเป็นลำดับ ในการศึกษาช่วงต้นๆ มาสโลว์ได้จัดลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ตามลำดับความจำเป็นไว้ 5 ขั้น ต่อมามาสโลว์ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมและแบ่งขั้นสูงสุดของความต้องการให้ละเอียดออกไปอีก 1 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น และในการศึกษาช่วงสุดท้ายมาสโลว์ได้แบ่งลำดับขั้นสูงสุดต่อไปอีกรวมเป็น 7 ขั้น ดังภาพ

ภาพที่ 2.1 แสดงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

ที่มา: <https://mbaru1.blogspot.com/>

โดยที่ความต้องการใน 4 ลำดับแรก เป็นความต้องการระดับต้น หรือความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (Deficiency needs) และความต้องการในลำดับที่ 5-7 เป็นความต้องการระดับสูงหรือความต้องการพัฒนาตนเอง (Being or growth needs) สำหรับรายละเอียดลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ 7 ขั้น เรียงลำดับจากความต้องการระดับต้นถึงความต้องการระดับสูง ดังนี้

(1) ความต้องการด้านสรีระ (Physiological Needs)

เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต เป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย หากมนุษย์มีรายได้จากการปฏิบัติงานเพียงพอ ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยมีอาหาร และที่พักอาศัย เขาจะมีกำลังที่จะทำงานต่อไป และการมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม เช่น ความสะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี การบริการสุขภาพ เป็นการสนองความต้องการที่เกิดขึ้น

(2) *ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)*

เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงานในชีวิต และสุขภาพ เช่น การประกันชีวิต และสุขภาพภาวะเทียบข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน

(3) *ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs)*

เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิต และมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อนมีโอกาสเข้าสมาคมสังสรรค์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

(4) *ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียงและความภูมิใจ (Esteem Needs)*

เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจ และสร้างการนับถือตนเอง รู้สึกชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึก มั่นใจในตัวเองและเกียรติยศ ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ทำทนายได้รับการยกย่องจากผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสความก้าวหน้าในงานอาชีพ

(5) *ความต้องการใ้รู้ ใ้เรียน (Need to know and understand)*

เป็นความอยากรู้ อยากรู้อยากเข้าใจ อยากรู้ความสามารถ อยากรู้อะไรเป็นประสบการณ์ เป็นความต้องการพัฒนาตน ซึ่งนำไปสู่การประดิษฐ์ คิดค้น วิเคราะห์ วิจัย เพื่อให้ได้คำตอบในเรื่องราวต่างๆ

(6) *ความต้องการสุนทรีย์ภาพ (Aesthetic needs)*

เป็นความต้องการเพื่อความดี ความงาม ความละเอียดอ่อนทางจิตใจและคุณธรรม เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลเฉพาะบางคนเท่านั้น บุคคลจะรู้สึกไม่สบายใจ ทนไม่ได้ถ้าเห็นความไม่เป็นระเบียบไม่สมดุล และไม่น่าดูต่าง ๆ แต่อาการเหล่านี้จะหายไป ต่อเมื่อเขาได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่งดงาม มีคนจำนวนไม่น้อยที่มักจะติดอยู่กับความหลงตัวเองหลงใญยศ ลากสรรเสริญ เป็นพวกวัตถุนิยม ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นมาถึงการพัฒนาการในระดับนี้ได้

(7) *ความสำเร็จ (Self-actualization)*

เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น

นอกจากนี้เมื่อศึกษาถึงประเภทความต้องการต่างๆ ยังพบว่า มีความเหมือน และแตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วย ความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม เป็นแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์มีความคาดหวังเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อเป็นการตอบสนองความอยากได้ของตน

2.2.2 ทฤษฎีความต้องการของพรอมม์ กล่าวถึง ทุกคนมีธรรมชาติแบบมนุษย์ คือ ถูกตั้งต้นระหว่างความต้องการมีอิสรภาพ และความปรารถนาในการเป็นเจ้าของหรือถูกครอบครอง หรือความมั่นใจอบอุ่นใจที่มาจากบุคคลอื่นหรือกลุ่มสังคม และเชื่อว่าทุกคนมีพื้นฐานบุคลิกภาพคล้ายกัน โดยมีแรงขับอยู่ 2 ประเภท คือ

1) *แรงขับทางร่างกาย (Organic drives)* หรือสัญชาตญาณเป็นตัวผลักดัน เช่น แรง ขับหิว ความกระหายความต้องการทางเพศ และการปรับตัวด้วยวิธีการต่อสู้ หลีกหนี เป็นต้น และมนุษย์ได้มีการพัฒนาเอกลักษณ์ด้านความมีสติรู้ตัว ความมีเหตุผล และการจินตนาการ เพื่อเลื่อนฐานะของคนให้สูงขึ้น เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เจริญด้วยอารยธรรม และสร้างสรรค์คนให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

2) *แรงขับประเภทที่ไม่ใช่ความต้องการทางร่างกาย* ซึ่งพรอมม์กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการ 5 ประการ ดังนี้

(1) *ความต้องการมีสัมพันธภาพ (Need for relatedness)* เนื่องจากมนุษย์มักพบกับความอ้างว้าง วิตกกังวล และเจ็บปวดใจ รวมทั้งกลัวความรับผิดชอบ เพราะมนุษย์มักจะอ่อนไหวต่ออำนาจธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นด้วยวิธีการที่ดี คือ ต้องอยู่บนรากฐานของรักเชิงสร้างสรรค์

(2) *ความต้องการสร้างสรรค์ (Need for transcendence)* มนุษย์มีความสามารถหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสติปัญญา การควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกทางอารมณ์จึงมีความต้องการทำดี หรือสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมของชีวิต แตกต่างจากสัตว์ชั้นต่ำ มนุษย์ที่ตอบสนองความต้องการในการทำดี อาจเกิดแรงขับสัญชาตญาณทำลาย หรือสร้างสรรค์ก็ได้ โดยพลังทางสร้างสรรค์จะมีมากกว่าบางคนมุ่งการทำดีด้วยการทำลาย เพราะความต้องการสร้างสรรค์ของเขาถูกกีดกัน

(3) *ความต้องการมีสังกัด (Need for rootedness)* ความต้องการให้คนได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก เช่น ของครอบครัว ที่ทำงาน เป็นความต้องการมีมิติจิตกับเพื่อนมนุษย์ทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะบิดามารดาของตนเองเท่านั้น

(4) *ความต้องการมีเอกลักษณ์แห่งตน (Need for identity)* ความต้องการทราบว่า คนคือใคร มีความเป็นอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองหรือแตกต่างจากบุคคลอื่นอย่างไร มนุษย์เริ่มต้นชีวิตในลักษณะชอบฟังบุคคลอื่นก่อน เมื่อโตขึ้นจึงเริ่มพัฒนาความต้องการมีเอกลักษณ์เพื่อปรับตัวให้อยู่สังคมได้ดีขึ้น ซึ่งวิธีการสนองความต้องการมีเอกลักษณ์อาจทำโดยการเลียนแบบจากกลุ่ม หรือพัฒนาไหวพริบ และความสามารถเชิงเอกลักษณ์ของตนเอง

(5) *ความต้องการมีหลักยึดเหนี่ยว (Need for frame of orientation)* ความต้องการที่จะมีหลักสำหรับการอ้างอิงความถูกต้องในการกระทำของตนเอง เช่น อ้างว่า “ฉันยังใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพราะเพื่อนบ้านเขาใช้กันทั้งนั้น” เป็นต้น ซึ่งข้ออ้างดังกล่าวอาจจะสมเหตุสมผลหรือไม่ก็ตาม ถือว่าเป็นความต้องการที่มีหลักยึดเหนี่ยวทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า มนุษย์มีความต้องการในแต่ละบุคคล ซึ่งความต้องการเกิดจากพื้นฐานพฤติกรรมมนุษย์ เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากธรรมชาติ ซึ่งในที่นี่ประกอบด้วย ความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม เป็นแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์มีความคาดหวังเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อเป็นการตอบสนองความอยากได้ของตน โดยถูกดึงดันระหว่างความต้องการมีอิสรภาพ และความปรารถนาจากแรงขับทางร่างกาย และแรงขับประเภทที่ไม่ใช่ความต้องการทางร่างกาย

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นการแสดงความคิด ความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลมีความคิดหลายระดับ ซึ่งบางครั้งจะแสดงออกมาในรูปแบบของความเชื่อหรือทัศนคติ โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมาย และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น ดังนี้

3.1 ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) กล่าวความหมายของความคิดเห็นว่า ข้อวินิจฉัยหรือความเชื่อที่แสดงออกตามที่เห็น รู้ หรือคิด ส่วนความคิดเห็น เป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า เข้าใจ

จากความหมายข้างต้น ความคิดเห็นเกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรม กลายเป็นการแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยสามารถเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไข 4 ประการ ซึ่ง ชนานุช วิชิตะกุล (2546) ระบุไว้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูน และบูรณาการของการตอบสนอง แนวความคิดต่าง ๆ เช่น ความคิดเห็นจากครอบครัว โรงเรียน ครู การเรียนการสอนอื่น ๆ

2) ประสบการณ์ส่วนตัวขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคล ซึ่งมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป นอกจากประสบการณ์ของคนจะสะสมขึ้นเรื่อย ๆ แล้ว ยังทำให้มีรูปแบบเป็นของตัวเอง ดังนั้นความคิดเห็นบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคลแล้วแต่พัฒนาการ และความเจริญเติบโตของคน ๆ นั้น

3) การเลียนแบบการถ่ายทอดความคิดเห็นของคนบางคนได้มาจากการเลียนแบบความคิดเห็นของคนอื่นที่ตนพอใจ เช่น พ่อแม่ ครู พี่น้อง และคนอื่น ๆ

4) อิทธิพลของกลุ่มสังคม คนย่อมมีความคิดเห็นคล้อยกันตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยตามสภาพแวดล้อม เช่น ความคิดเห็นต่อศาสนา สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

สรุปความหมายของความคิดเห็น ได้ว่า การแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกภายในนั้นอาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อหรือนิยมด้วยการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูด หรือการเขียน และมีปัจจัยรอบด้านประกอบ

3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความคิดเห็น

กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ การเลียนแบบการถ่ายทอดความคิดเห็น อิทธิพลของกลุ่มสังคม ตลอดจนการบูรณาการแนวความคิดต่างๆจนเกิดเจื่อนใจแล้วยังมีปัจจัยต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่ง อรวรรณ ชินพัฒน์วานิช (2546) ได้สรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความคิดเห็น ดังนี้

1) ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ คือ อวัยวะต่างๆของบุคคลที่ใช้รับรู้ผิดปกติหรือเกิดความบกพร่องซึ่งอาจมีความคิดเห็นที่ไม่ดีต่อบุคคลภายนอก

2) ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล คือ บุคคลได้ประสบกับเหตุการณ์ด้วยตัวเอง หรือได้พบเห็นทำให้บุคคลมีความพึงใจ และเกิดความคิดต่อประสบการณ์เหล่านั้นต่างกัน

3) อิทธิพลของผู้ปกครอง คือ เมื่อเป็นเด็ก ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและให้ข้อมูลแก่เด็กได้มาก ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรม และความคิดเห็นด้วย

4) ทัศนคติและความคิดเห็น คือ เมื่อบุคคลเจริญเติบโตย่อมจะต้องมีกลุ่มสังคม ดังนั้นความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อน กลุ่มอ้างอิง หรือ การอบรมสั่งสอนของโรงเรียน หน่วยงานที่มีความคิดเห็นเหมือนกัน หรือแตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อความคิดเห็นต่อบุคคลด้วย

5) สื่อมวลชน คือ สื่อต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของคนเราซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ก็เป็นปัจจัยอันหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

สรุปได้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความคิดเห็น ได้แก่ ปัจจัยทางพันธุกรรม และสรีระ ประสบการณ์ โดยตรงของบุคคล อิทธิพลของผู้ปกครอง ทัศนคติและความคิดเห็น และสื่อมวลชน

4. ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ

โคเนื้อเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อระบบการเกษตรและปศุสัตว์ประเทศไทย เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม เพราะเดิมทีการเลี้ยงโคเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้งานในการทำการเกษตรซึ่งจะอาศัยแรงงานจากโคเพื่อทำการเกษตรและเมื่อใช้งานจนครบอายุจะทำการปลดมาเป็นโคเนื้อ แต่ในปัจจุบันบทบาทความสำคัญของโคเนื้อได้เปลี่ยนแปลงไป เกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาทดแทนแรงงานโคมากขึ้น จึงก่อให้เกิดรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อการค้าจำหน่ายต่อมา อีกทั้งปัจจุบันความนิยมและความต้องการบริโภคเนื้อโคทั้งภายใน และต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นการเลี้ยงเชิงธุรกิจมากขึ้น และมีการศึกษาสภาพการเลี้ยงต่างๆหรืองานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเลี้ยงโคเนื้ออย่างชัดเจน ในที่นี้จะกล่าวถึง การเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย ระบบการเลี้ยง การจัดการอาหาร การดูแลและการควบคุมโรค การสืบพันธุ์และการให้ผลผลิต ตลาดและปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ ดังนี้

4.1 การเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีความใกล้ชิดกับการเลี้ยงโคเนื้อเป็นเวลายาวนานและต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอนาคตบทบาทการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรจะมากขึ้นตามความต้องการของตลาดจากจำนวนประชากรที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การเพิ่มจำนวนประชากรโคเนื้อในประเทศเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อลดปริมาณการนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศ และขณะเดียวกันต้องเพิ่มปริมาณการส่งออกมากขึ้น

ภัทรภรณ์ ทศพงษ์ (2554) การเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยในปัจจุบันได้ขยายตัวไปมาก แต่อย่างไรก็ตามปริมาณเนื้อโคก็ยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ตลอดจนการขยายตัว และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ต่างมีส่วนผลักดันให้ความต้องการอาหารเพื่อการบริโภคภายในประเทศมีสูงขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพอย่างหนึ่งซึ่งเกษตรกรทำควบคู่กับการทำนาหรือปลูกพืชอย่างอื่น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรเป็นอย่างดี และการเลี้ยงโคเนื้อนั้นมีความเหมาะสมกับเกษตรกรไทย เพราะมีสาเหตุและปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการ ดังนี้

- 1) สภาพพื้นที่ในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง มีหญ้าและพืชตระกูลถั่วหลายชนิดขึ้นตามธรรมชาติ
- 2) โคกินหญ้าและพืชตระกูลถั่วเป็นอาหารหลัก ถ้าเลี้ยงโคจำนวนไม่มากนักเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมอาจไม่จำเป็นต้องปลูกหญ้า หรือพืชอาหารสัตว์

3) เกษตรกรไทยส่วนใหญ่มีจิตใจรักการเลี้ยงสัตว์อยู่แล้ว
 4) เกษตรกรสามารถเลี้ยงโคควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพการเกษตรอื่น ๆ โคสามารถใช้แรงงานได้หลายอย่าง เช่น ใช้ลากเกวียน ลากล้อเลื่อน นอกจากนี้แม่โคที่สมบูรณ์หากได้ผสมพันธุ์ในจังหวะ และเวลาที่เหมาะสมแล้ว แม่โคก็จะให้ลูกเกือบทุกปี ซึ่งหากเลี้ยงไว้ขายก็จะเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

5) ฟุ้งหญ้าสาธารณะของหมู่บ้าน ตลอดจนพื้นที่ในที่ดอน หรือพื้นที่ที่ปลูกพืชอย่างอื่นไม่ได้ผล แต่ปลูกหญ้า หรือมีหญ้าตลอดทั้งปีขุดถั่วขึ้นใช้เลี้ยงโคได้อย่างดี

6) ผลพลอยได้จากการเกษตรกรรมซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์ เช่น ฟางข้าว ต้นถั่วชนิดต่างๆ ซังข้าวโพด ยอดอ้อย เปลือกของผลสับปะรด ฯลฯ นำมาเป็นอาหารโคได้เป็นอย่างดี

7) โคขับถ่ายมูลสดออกมาปีละ 5,000 - 7,000 กิโลกรัม/ตัว หรืออาจมากกว่านี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของโคแต่ละตัว ซึ่งมูลโคนี้ใช้เป็นปุ๋ยได้อย่างดี

8) โคเนื้อขายได้ตลอดเวลา ในช่วงที่ราคาโคตกต่ำก็สามารถที่จะรอให้ราคาสูงขึ้นในราคาที่เหมาะสมแล้วค่อยขายก็ได้ ข้อนี้เป็นข้อได้เปรียบของโค ซึ่งหมูและไก่ไม่สามารถกระทำได้

กองส่งเสริมและพัฒนากการปศุสัตว์ (2564) กล่าวว่า ส่วนใหญ่การเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย มีการเลี้ยงหลายพื้นที่ ซึ่งสามารถพัฒนาเพื่อยกระดับให้เป็นอาชีพหลักด้วยการปรับระบบการเลี้ยงให้โคมีปริมาณเพียงพอ และคุณภาพตรงความต้องการของตลาด

4.2 ระบบการเลี้ยงโคเนื้อ

โดยระบบการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) **เลี้ยงแบบไล่ต้อน** เป็นการเลี้ยงตามพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะ พื้นที่ว่างเปล่าเลี้ยงตามธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถควบคุมปริมาณ และประสิทธิภาพอาหารสัตว์ได้อย่างเพียงพอตลอดทั้งปี ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตค่อนข้างต่ำ ประกอบกับปัจจุบันมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น ทำให้มีการเลี้ยงรูปแบบนี้ลดลงมาก

2) **เลี้ยงแบบขังคอก (แบบประณีต)** เป็นแบบที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเพาะปลูกพืชอาหารสัตว์พันธุ์ดี มีคุณภาพ มีการจัดการน้ำ อาหารสัตว์ที่ดีพอ และพอดีกับความต้องการของโคเนื้อ ช่วยให้เกษตรกรสามารถดูแลควบคุมการให้อาหารโคได้ง่ายขึ้น ทำให้โคมีความสมบูรณ์แข็งแรง สมบูรณ์พันธุ์ และมีประสิทธิภาพการผลิตหรือการให้ลูกที่สูงขึ้น

สรุปได้ว่า การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพอย่างหนึ่งซึ่งเกษตรกรทำควบคู่กับการทำนาหรือปลูกพืชอย่างอื่น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรเป็นอย่างดี และการเลี้ยงโคเนื้อนั้นมีความเหมาะสมกับเกษตรกรไทยด้วยปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการซึ่งส่วนใหญ่การเลี้ยงโคเนื้อใน

ประเทศไทยเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย โดยระบบการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรที่นิยมในปัจจุบันและมีประสิทธิภาพคือ ระบบการเลี้ยงแบบขังคอก (ประณีต)

4.3 การจัดการอาหาร

การจัดการอาหารโคเนื้อเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพ การจัดการอาหารที่เหมาะสมกับโคจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่ตรงต่อความต้องการโภชนะของโคในแต่ละระยะ และการให้ผลผลิต เพื่อให้สัตว์มีการเจริญเติบโต และการให้ผลผลิตที่ดี

วัตถุดิบอาหารสัตว์ (Feed stuffs) หมายถึง สารใด ๆ ก็ตามที่ทำให้โภชนะเกิดประโยชน์แก่สัตว์ที่กินเข้าไป โดยวัตถุดิบอาหารสัตว์อาจได้มาจากแหล่งธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ฯลฯ หรืออาจได้จากการสังเคราะห์ทางเคมี เช่น กรดอะมิโน แร่ธาตุ วิตามินต่าง ๆ หรือทางชีววิทยา เช่น โปรตีน จากพืชหรือสัตว์เซลล์เดียวก็ได้ ซึ่งสามารถจำแนกวัตถุดิบอาหารสัตว์ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ (สุวิช บุญโปร่ง, 2558) ดังนี้

4.3.1 อาหารหยาบ (Roughages)

วัตถุดิบที่มีโภชนะต่อหน่วยน้ำหนักต่ำ มีเยื่อใยสูงกว่า 18 เปอร์เซ็นต์ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1) อาหารหยาบสด

อาหารหยาบที่อยู่ในสภาพสด มีความชื้นสูง 70-85 เปอร์เซ็นต์ ได้แก่ พืชที่ตัดสดมาให้โคกิน และพืชอาหารสัตว์ในทุ่งที่สัตว์เข้าไปแทะเล็มอาหารหยาบสด ประกอบด้วย

- (1) พืชตระกูลหญ้า เช่น หญ้ากินนี หญ้าเนเปียร์ เป็นต้น
- (2) พืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วซีราโตร ถั่วสไตโล เป็นต้น
- (3) พืชอาหารอื่นๆ เช่น ผักตบชวา ต้นข้าวโพด เป็นต้น

2) อาหารหยาบแห้ง

รูปที่มีความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์ เพื่อจุดประสงค์ในการเก็บรักษาไว้ใช้ในยามขาดแคลนอาหาร โดยนำเอาอาหารหยาบสดมาระเหยความชื้นออก ให้เหลือความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์ สามารถเก็บได้นานขึ้น ได้แก่ หญ้าแห้ง เป็นหญ้าที่เก็บเกี่ยวในระยะที่มีคุณค่าทางอาหารสูงแล้วนำมาระเหยความชื้นออกไป นอกจากนี้ยังรวมถึงฟางข้าวด้วย

3) อาหารหยาบหมัก

อยู่ในรูปที่มีความชื้น 70-75 เปอร์เซ็นต์ ระดับ pH ประมาณ 4.2 ในหลุมหมักที่มีสภาพไร้ออกซิเจนประมาณ 21 วัน ขบวนการหมักก็จะเสร็จสมบูรณ์เพื่อจุดประสงค์ในการเก็บรักษาไว้ใช้ในยามขาดแคลนอาหาร และสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานถ้าไม่เปิดหลุมหมัก

4.3.2 อาหารชั้น (Concentrate)

วัตถุดิบที่มีความเข้มข้นของโภชนะต่อหน่วยน้ำหนักสูง มีเยื่อใยต่ำกว่า
18 เปอร์เซ็นต์ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่

1) อาหารหลัก หรืออาหารพลังงาน (Basal Feed หรือ Energy Feed)

วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ให้พลังงานสูงหรือมีคาร์โบไฮเดรตมาก มีโปรตีนต่ำกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ ที่เรียกว่า
“อาหารหลัก” เพราะเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในปริมาณมากถึง 50-80 เปอร์เซ็นต์ ในการประกอบสูตร
อาหารสัตว์ ได้แก่

- (1) ได้จากพืช เช่น เมล็ดธัญพืชต่างๆ เป็นต้น
- (2) ได้จากสัตว์ เช่น ไขมันโค ไขมันสุกร เป็นต้น
- (3) อื่น ๆ เช่น กากน้ำตาล เปลือกสับปะรด เป็นต้น

2) อาหารเสริม (Supplements)

วัตถุดิบที่เสริมลงไปเป็นอาหารหลักในการประกอบสูตรอาหารสัตว์
เพื่อให้มีโภชนะครบสมบูรณ์ตามความต้องการของสัตว์แบ่งย่อยออกเป็น

- (1) อาหารเสริมโปรตีน วัตถุดิบที่เป็นแหล่งมากกว่า 20 เปอร์เซ็นต์
- (2) อาหารเสริมแร่ธาตุ วัตถุดิบที่มีความเข้มข้นของแร่ธาตุสูง
- (3) อาหารเสริมวิตามิน วัตถุดิบที่มีความเข้มข้นของวิตามินสูง

4.3.3 การให้อาหารโคเนื้อ

การให้อาหารโคเนื้อนั้น ผู้ที่จะดำเนินการเลี้ยงโคเนื้อจำเป็นจะต้องมี
ความรู้ความชำนาญพอสมควร เพื่อให้การเลี้ยงโคเนื้อประสบความสำเร็จ

1) การให้อาหารพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์โคเนื้อ

ฤดูฝน พ่อแม่พันธุ์โคแต่ละตัว ควรให้หญ้าสด 10 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนัก
ตัว ถ้าเป็นหญ้าสด 30-40 กิโลกรัมต่อวัน หรือหญ้าแห้ง 12 กิโลกรัมต่อวัน เสริมอาหารชั้น โปรตีน
14-16 เปอร์เซ็นต์ 0.5-1 กิโลกรัมต่อวัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย แต่หากพ่อแม่พันธุ์โคสมบูรณ์ดี
ก็ไม่ต้องเสริมอาหารชั้น

ฤดูแล้ง ให้หญ้าหมัก 30 กิโลกรัมต่อวัน เสริมอาหารชั้น 2 กิโลกรัมต่อวัน
หรือถ้าใช้ฟางข้าว เป็นอาหารหยาบหลัก และเสริมรำหยาบ 2 กิโลกรัมต่อวัน และอาหารชั้น 1.5
กิโลกรัมต่อวัน สำหรับน้ำสะอาดต้องมีให้โคกินอย่างน้อย 30-40 ลิตรต่อวัน และให้แร่ธาตุเสริม

2) การให้อาหารและการจัดการลูกโคเนื้อแรกเกิดถึงหย่านม

ควรมีการเสริมอาหารชั้น โปรตีน 16-18 เปอร์เซ็นต์ ให้กิน 0.5-1 กิโลกรัม
ต่อวัน โดยวางที่ให้อาหารชั้นในที่มิวสคักันไม่ให้แม่โคเข้าไปกินได้ แต่ลูกโคสามารถลอดเข้าไปกิน
อาหารชั้นได้ จะทำให้ลูกโคได้รับอาหารพอเพียงแก่ความต้องการของร่างกาย

3) การให้อาหารและการจัดการโคเนื้อรุ่น

ควรให้อาหารชั้นโปรตีน 15 เปอร์เซ็นต์ วันละ 1-2 กิโลกรัม ทั้งนี้

ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย หากโคมีสภาพร่างกายสมบูรณ์ก็ไม่ต้องเสริมอาหารชั้น ควรเน้นให้อาหารหยาบเป็นหลัก ซึ่งแต่ละวันควรให้หญ้าสด 20-30 กิโลกรัม หรือหญ้าแห้ง 4-6 กิโลกรัม มีน้ำสะอาด ให้กินวันละ 20-30 ลิตรต่อตัว และมีอาหารแร่ธาตุไว้ให้ตลอดเวลา

สรุปได้ว่าอาหารโคเนื้อสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ อาหารหยาบและอาหารชั้น โดยอาหารหยาบนั้นเป็นอาหารหลักของโคเนื้อ ส่วนอาหารชั้นเป็นอาหารรองที่ใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์จากแหล่งของโปรตีน พลังงาน วิตามิน และแร่ธาตุมาผสมกันในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยการเลี้ยงโคเนื้อจะมีปริมาณการให้อาหารตามโภชนาในแต่ละระยะการให้ผลผลิตเพื่อให้โคเนื้อมีการเจริญเติบโต และให้ผลผลิตได้อย่างดี

4.4 ด้านสุขภาพและการควบคุมโรค

การดูแลสุขภาพและการควบคุมโรคในโคเนื้อเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการผลิตโคเนื้อ นอกจากเกษตรกรจะต้องมีความพร้อมในด้านการเลี้ยง สภาพแวดล้อม พันธุ์สัตว์และอาหารสัตว์ การจัดการสุขภาพและการป้องกันโรคให้โคมีสุขภาพที่ดี แข็งแรงสมบูรณ์จะส่งผลให้โคให้ผลผลิตดีตามความต้องการ (กรมปศุสัตว์, 2549)

4.4.1 ความหมายและประเภทของโรค

โรคที่เกิดขึ้นในสัตว์ คือ การที่สภาพร่างกายสัตว์แสดงอาการผิดปกติไปจากเดิม เนื่องจากร่างกายไม่สามารถทำงานตามปกติได้ จึงทำให้เกิดอาการที่เรียกว่าป่วย เช่น การมีไข้ เบื่ออาหาร ร่างกายชิวบวม ฯลฯ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) โรคธรรมดา เป็นโรคที่เกิดขึ้นเฉพาะกับสัตว์ตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น ไม่มีการระบาดไปยังสัตว์อื่นๆได้ และสามารถรักษาหายได้ เช่น โรคปอดบวม ท้องเสีย

2) โรคระบาด เป็นโรคที่เกิดขึ้นแล้วจะสามารถแพร่ระบาดจากสัตว์ตัวหนึ่งไปยังสัตว์ตัวอื่นได้ในเวลาอันรวดเร็ว เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคแท้งติดต่อ โรคแอนแทรกซ์ โรคคอบวม โรคธรรมดาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปจะทำการรักษาได้ผล แต่สำหรับโรคระบาดจะต้องใช้การป้องกันไม่ให้เกิดโรคขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก

(1) โรคระบาดมักทำให้สัตว์ล้มป่วยหรือตายหลายๆ ตัวในเวลาใกล้เคียงกันสร้างความเสียหายแก่เกษตรกร และเศรษฐกิจของประเทศอย่างร้ายแรง

(2) โรคระบาดบางโรคจะรุนแรงมาก อาจทำให้สัตว์ตายในทันที โดยไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น และบางโรคอาจติดต่อถึงคนได้ เช่น โรคแอนแทรกซ์

(3) โรคระบาดเป็นโรคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กว่าเจ้าของจะทราบก็สายเกินกว่าที่จะทำการแก้ไขได้ทัน

(4) โรคระบาดส่วนมาก ไม่มียารักษาโดยเฉพาะ เป็นการรักษาตามอาการเท่านั้น ส่วนมากรักษาไม่ได้หรือเสียค่ารักษามาก ไม่คุ้มค่า

4.4.2 สาเหตุโน้มนำที่ทำให้เกิดโรคในโค ได้แก่

- 1) สภาพการเลี้ยงดู เช่น เลี้ยงปนกับสัตว์ฝูงอื่น คอกชื้นแฉะ อาหารไม่เหมาะสม อยู่อย่างแออัด คอกสกปรก ฯลฯ
- 2) สิ่งแวดล้อม เช่น อากาศร้อนจัด พื้นที่ลุ่มและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค และแมลง ซึ่งบางโรคเป็นกรรมพันธุ์และบางโรคเกิดกับลูกโคได้ง่ายกว่าแม่โค หรืออาจเป็นลักษณะเฉพาะตัวของโคเอง

4.4.3 วิธีการติดต่อของโรค

- 1) ทางตรง โดยการสัมผัสโดยตรงระหว่างสัตว์ป่วยและสัตว์ดี เช่น สัตว์ที่อยู่เป็นฝูง หนาแน่น การขนย้าย ตลาดนัดค้าสัตว์ เชื้อโรคจะติดต่อทางการกิน เลีย ดุนนม แผล นัยน์ตา ผิวหนัง ผสมพันธุ์ หายใจ เชื้อโรคบางชนิดอาศัยอยู่ในร่างกายสัตว์ปกติโดยไม่ทำอันตรายต่อสัตว์เมื่อสัตว์อ่อนแอเชื้อจะรุนแรงขึ้นทำให้สัตว์ป่วย และตายตายได้ เช่น โรคคอบวม
- 2) ทางอ้อม แพร่ติดต่อจากสัตว์ป่วยไปสู่สัตว์ปกติ โดยอาศัยพาหะโรคที่อยู่รอบๆสัตว์ป่วย แบ่งเป็น 2 ชนิด

- (1) พาหะมีชีวิต เช่น แมลงวัน ยุง เห็บ เหา ไรน ก หนู สุนัข คน
- (2) พาหะที่ไม่มีชีวิต เช่น น้ำ อาหาร รองเท้า เสื้อผ้า อุปกรณ์

4.4.4 มาตรการป้องกันโรค

- 1) มาตรการการสุขาภิบาล
  - (1) ก่อนนำสัตว์ใหม่เข้ามาเลี้ยงในฝูง ต้องแยกเลี้ยงเพื่อกักดูอาการอย่างน้อย 15 วัน เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เป็นโรค รวมถึงโรคบางชนิดที่ไม่สามารถดูได้ด้วยตา จำเป็นที่สัตวแพทย์จะต้องทำการตรวจให้แน่ใจก่อน เช่น วัณโรค โรคแท้งติดต่อ เป็นต้น
  - (2) แยกสัตว์ตัวที่ป่วยออกจากฝูง จนกว่าจะรักษาหาย สิ่งขับถ่ายจากสัตว์ต้องกำจัดโดยการเผา ฝัง และใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคพ่นหรือล้างในโรงเรือน คอก อุปกรณ์ ให้ทั่ววันละ 1-2 ครั้ง
  - (3) หากมีสัตว์ป่วยในเวลาใกล้เคียงกันหลายๆตัว ต้องแจ้งให้สัตวแพทย์มาตรวจวินิจฉัยโรคทันที

(4) ไม่ควรใช้ผู้ดูแลสัตว์ป่วยไปดูแลสัตว์ที่ไม่ป่วย เพราะเชื้อโรคอาจติดไปกับคนเลี้ยงไปสู่สัตว์ในฝูงที่ปกติได้

(5) ระมัดระวังการเข้าออกของคน สัตว์ และยานพาหนะผ่านเขตที่มีโรคระบาด เพราะอาจทำให้เชื้อแพร่กระจายได้

(6) ไม่ควรบริโภคสัตว์ที่ป่วยหรือเป็นโรคระบาดตาย

(7) ผู้เลี้ยงสัตว์ควรศึกษาเรื่องโรคสัตว์ให้เข้าใจอย่างแท้จริง

2) ฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามกำหนด

สารที่ใช้กระตุ้นร่างกายให้สร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรคช่วยป้องกันโรคซึ่งอาจเป็นอันตรายถึงตายหรือเกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจขึ้นได้ วัคซีนโคที่สำคัญ ได้แก่ วัคซีนปากและเท้าเปื่อย วัคซีนคอบวม วัคซีนแอนแทรกซ์ วัคซีนบรูเซลโลซิส เป็นต้น ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ตารางกำหนดการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโคเนื้อ

ตารางกำหนดการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโคเนื้อ							
วัคซีน	อายุสัตว์	วิธีใช้	ขนาด	ภูมิคุ้มกัน	ระยะเวลา	การเก็บ	หมายเหตุ
			วัคซีน (ม.ล.)	โรคหลังฉีด วัคซีน			
ปากและเท้าเปื่อย	4 เดือน ขึ้นไป	ใต้ผิวหนัง	2	21-30 วัน	6 เดือน	เก็บใน	
คอบวม	4 เดือน ขึ้นไป	กล้ามเนื้อ	1	21 วัน	1 ปี	ตู้เย็น อุณหภูมิต่ำ	
แอนแทรกซ์	4 เดือน ขึ้นไป	ใต้ผิวหนัง	1	14-21 วัน	1 ปี	4-6°C ห้ามเก็บ	ฉีดเฉพาะ พื้นที่เคยมี
บรูเซลโลซิส	3-8 เดือน ขึ้นไป	ใต้ผิวหนัง	2	21 วัน	1 ปี	ในช่อง แข็ง	โรคระบาด

ปรับปรุงจาก ตารางกำหนดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค (โรค-กระบือ) กรมปศุสัตว์ (2549)

สิ่งที่ผู้เลี้ยงต้องทราบก่อนการฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์

1) ฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง และไม่เป็นโรคเท่านั้น เพื่อความสะดวกควรร่วมกันจัดทำซองฉีดวัคซีนประจำคอกหรือประจำหมู่บ้านเตรียมไว้

2) ศึกษารายละเอียดการเก็บรักษา และการใช้วัคซีนตามคำแนะนำเฉพาะของวัคซีนแต่ละชนิด เพื่อให้วัคซีนมีประสิทธิภาพดีที่สุด

3) ใช้วัคซีนตามคำแนะนำของสัตวแพทย์เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีโรคระบาดเกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดโรคระบาดในบริเวณใกล้เคียง

4) สัตว์จะมีความคุ้มโรคภายหลังการให้วัคซีนแล้วประมาณ 15 วัน หากโคได้รับเชื้อโรคระยะนี้อาจอาจเป็นโรคได้

5) ต้องให้วัคซีนซ้ำเมื่อหมดระยะความคุ้มโรคของวัคซีนแต่ละชนิด

6) การฉีดวัคซีนให้ได้ผล ต้องพยายามฉีดให้แก่สัตว์ทุกตัวในหมู่บ้าน ยิ่งปริมาณสัตว์ที่ได้รับวัคซีนมาก ระดับภูมิคุ้มกันโรคในฝูงก็ยิ่งสูง โอกาสที่โรคจะเข้าไประบาดได้จึงมีน้อย

7) ไม่ควรหวังผลจากการฉีดวัคซีนแต่เพียงอย่างเดียว การป้องกันการติดโรคจากแหล่งอื่น การจัดการและการสุขาภิบาลที่ดีจะช่วยป้องกันการเกิดโรคได้ดีที่สุด

สรุปได้ว่า สุขภาพโคเนื้อเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลผลิตโดยตรง ซึ่งการเกิดโรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคธรรมชาติหรือโรคระบาดก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากทำให้ไม่สามารถให้ผลผลิตไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นหากมีการจัดการสุขาภิบาล การควบคุมที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอจะทำให้โอกาสในการเกิดอาการบาดเจ็บหรือโรคในโคลดลงได้

4.5 การสืบพันธุ์และการให้ผลผลิต

4.5.1 การจัดการสืบพันธุ์ และการให้ผลผลิตโคเนื้อ

การจัดการสืบพันธุ์เป็นการจัดการเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรหรือผลผลิตที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ของเกษตรกรที่ตั้งไว้ ซึ่งการจัดการนี้เกษตรกรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวงจรการเป็นสัด การตั้งท้อง และการผสมพันธุ์โคเนื้อพอสมควร ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดการการผสมพันธุ์สัตว์ ดูแลสัตว์ระหว่างการตั้งท้องและการคลอด ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อสัตว์หลังคลอดที่มีการเจริญเติบโตที่ดีและให้ผลผลิตสูง

นिरารวรรณ อนันตสุข (2557) กล่าวว่า การเลี้ยงโคเนื้อให้ประสบความสำเร็จการจัดการผสมพันธุ์เพื่อเพิ่มจำนวนประชากรสัตว์มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เกษตรกรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง สรีรวิทยาการสืบพันธุ์ ระบบฮอร์โมน วงจรการเป็นสัด สรีรวิทยาการตั้งท้อง และการผสมพันธุ์โคเนื้อพอสมควร ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดการการผสมพันธุ์สัตว์ ดูแลสัตว์ระหว่างการตั้งท้องและการคลอด ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อสัตว์หลังคลอดที่มีการเจริญเติบโตที่ดี และให้ผลผลิตสูง อายุที่เหมาะสมสำหรับการผสมพันธุ์ของโค จะแตกต่างกันตามเพศ และพันธุ์ของโค การผสมพันธุ์โคสาวที่อายุหรือมีน้ำหนักน้อยเกินไปจะทำให้แม่โคชะงักการเจริญเติบโตและส่งผลให้ลูกไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้การใช้เพศผู้ที่อายุน้อยเกินไปเป็นพ่อพันธุ์จะทำให้เกิดผลเสียเช่นเดียวกัน เนื่องจากน้ำเชื้อที่มีอายุน้อยจะยังไม่มีคุณสมบัติแข็งแรง โดยอายุเฉลี่ยที่เหมาะสมกับการผสมพันธุ์อยู่ที่ 2 ปีครึ่ง

การจัดการด้านการสืบพันธุ์ดีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผสมติด และอัตราการให้ลูกที่สม่าเสมอ ซึ่งโคที่จะผสมได้จะต้องแสดงอาการเป็นสัดอย่างชัดเจน และพร้อมที่จะยอมรับการผสม

สุรชัย สุวรรณลี (2566) กล่าวว่า วัยเจริญพันธุ์ของโคเพศเมีย (โคสาว) จะมีการตกไข่ครั้งแรก มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับอายุของโค ได้แก่ พันธุ์ สิ่งแวดล้อม (อาหาร การจัดการ และสภาพอากาศ) อย่างไรก็ตามการเป็นสัดจะได้รับอิทธิพลของน้ำหนักตัวมากกว่าอายุ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการผสมติด ได้แก่

1) แม่โค อายุน้อยจะมีอัตราการผสมติดมากกว่าโคที่มีอายุมากกว่า 8 ปี และการเป็นโรคทั้งโรคทางระบบสืบพันธุ์หรือโรคอื่นๆ ส่งผลต่อภูมิคุ้มกัน และสุขภาพของโคก็จะมีผลต่อการผสมติดของโคเช่นกัน

2) พ่อพันธุ์หรือคุณภาพน้ำเชื้อ สัดส่วนของการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า (Progressive motility) และสัดส่วนอสุจิที่มีรูปร่างผิดปกติ (Abnormal sperm) ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ โดยอสุจิเหล่านี้จะไม่มีโอกาสได้เคลื่อนที่เข้าถึงท่อไข่หรือไม่สามารถเจาะไข่ได้เลย ดังนั้นหากมีสัดส่วนอสุจิเหล่านี้อยู่มาก อัตราการผสมติดก็จะน้อยลง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อพ่อพันธุ์คือ ปัจจัยด้านอาหาร สภาพอากาศ โรคและการป้องกันโรค

3) ผู้ผสมเทียมหรือเจ้าหน้าที่ผสมเทียม เป็นปัจจัยที่มีส่วนต่ออัตราการผสมติดเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้ใช้น้ำเชื้อแช่แข็ง และการผสมแม่โคในเวลาที่เหมาะสมกับระยะเวลาเป็นสัดของแม่โค

4) สภาพแวดล้อม อาหารมีความสำคัญต่อความสมบูรณ์พันธุ์ของร่างกาย และอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการสืบพันธุ์ ซึ่งถ้าหากโคอ้วนหรือผอมเกินไปจะมีผลต่อความสมบูรณ์พันธุ์ของโค สภาพอากาศที่อุณหภูมิและความชื้นมากเกินไป หากร่างกายโคอยู่ในสภาพที่มีความร้อนในร่างกายมาก โคจะลดปริมาณการกินอาหารซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโต การกลับสัด และการให้นม

กรมปศุสัตว์ (2549) กล่าวว่า การเป็นสัดในโคจะปรากฏเมื่ออายุประมาณ 12-18 เดือน ถ้าเลี้ยงไม่ดีจะเป็นสัดช้ากว่านี้ แต่เราควรผสมพันธุ์โคสาวครั้งแรกเมื่ออายุ 15-24 เดือน แม่โคหลังคลอดจะเป็นสัดครั้งแรกประมาณ 25-60 วัน แต่เราควรผสมโคตัวเมียหลังคลอดแล้วอย่างน้อย 60 วัน เพราะโคตัวเมียต้องการเวลาฟื้นตัวเองหลังคลอด และการผสมจะได้ผลสูงในการเป็นสัดครั้งที่ 2 หรือ 3 เมื่อโคเป็นสัดจะมีอาการแปลกๆที่พอสังเกตได้ คือ

- 1) กระวนกระวาย และคลอเคลียตัวอื่น
- 2) พยายามขึ้นขี่ตัวอื่นซึ่งพยายามหนี
- 3) โคในช่วงการเป็นสัดที่แท้จริงจะยอมให้ตัวอื่นขึ้นขี่
- 4) ปากช่องคลอดบวมขึ้น หางกระดกเฉียงขึ้นเล็กน้อย

5) มีน้ำเมือกใสไหลเป็นสายยาวออกจากช่องคลอด

6) เยื่อช่องคลอดมีสีแดงขึ้น โคนเป็นสัตนานประมาณ 24 ชั่วโมง หลังสิ้นสุดการเป็นสัดแล้ว 6-10 ชั่วโมง ไข่จะตกและเชื้ออสุจิที่ใช้ในการผสมเทียมอยู่ในมดลูกได้นาน 24-30 ชั่วโมง ดังนั้นเวลาที่ใช้ผสมก็คือ ระหว่างชั่วโมงที่ 12 ถึงชั่วโมงที่ 24 ของการเป็นสัด โคนบางตัวแสดงการเป็นสัดไม่ชัดเจน ต้องสังเกตดีๆ หลังจากการเป็นสัดแล้ว 1-3 วัน อาจมีเลือดออกจากช่องคลอด ซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อแม่โค เกษตรกรควรสังเกตการเป็นสัดในรอบถัดไปให้ดี ถ้าไม่ได้รับการผสมหรือผสมไม่ติดโคจะกลับเป็นสัดอีกในเวลา 18-21 วัน

4.5.2 หลักการผสมพันธุ์

เกษตรกรจะได้ลูกโคพันธุ์ดี ขายได้ราคาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับพ่อพันธุ์ ซึ่งเราทราบแล้วว่าพ่อ-แม่พันธุ์ย่อมถ่ายทอดลักษณะไปยังลูกหลาน ดังนี้

- 1) ผสมพันธุ์เดียวกันกับพ่อโคลักษณะดี (Grading) เพื่อยกระดับพันธุ์ให้มีลักษณะดีกว่าแม่ โตเร็ว เนื้อมาก เป็นต้น
- 2) ผสมข้ามพันธุ์ (Cross breeding) เช่น ผสมแม่โคพื้นเมืองกับพ่อพันธุ์บราห์มันหรือชาโลเลส์ จะได้ลูกโคพันธุ์ผสมที่แข็งแรง โตเร็ว ขายได้ราคา
- 3) ควรหลีกเลี่ยงการผสมกับญาติพี่น้องเดียวกัน (Inbreeding) จะมีข้อเสียคือลูกอาจอ่อนแอ โตช้า แคระแกร็น

ดังนั้น การสร้างโคพันธุ์ที่เหมาะสมขึ้นมาใหม่ในประเทศไทย โดยใช้แม่โคพื้นเมืองหรือลูกผสมบราห์มันที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศไทยเป็นแม่พื้นฐาน แล้วผสมแบบยกระดับสายเลือด (Upgrading) ไปเรื่อย ๆ โดยทั่วไปพอถึงลูกรุ่นที่ 4 ถือว่าเป็นพันธุ์แท้ได้ (สุวิช บุญโปร่ง, 2558)

4.5.3 วิธีการผสมพันธุ์

การผสมพันธุ์โคมีอยู่ 3 วิธี ตามที่ กรมปศุสัตว์ (2546) กล่าวคือ

1) การปล่อยให้พ่อพันธุ์คุมฝูง เป็นการปล่อยให้พ่อพันธุ์ให้คุมฝูงแม่โคและให้มีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติซึ่งมีข้อดีคือ ผู้เลี้ยงไม่ต้องคอยสังเกตการณ์เป็นสัดของแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์จะทราบและผสมกับแม่พันธุ์เอง แต่มีข้อเสียคือถ้าแม่พันธุ์เป็นสัด พ่อพันธุ์จะคอยไล่ตามจนไม่สนใจกินอาหาร ถ้ามีแม่พันธุ์เป็นสัดหลายตัวในเวลาใกล้เคียงกันจะทำให้พ่อพันธุ์มีร่างกายทรุดโทรมวิธีแก้ไขโดยขังพ่อพันธุ์ไว้เมื่อปล่อยให้แม่พันธุ์ออกไปเลี้ยงในแปลงหญ้า แล้วนำพ่อพันธุ์เข้ามาผสมเมื่อฝูงแม่พันธุ์กลับเข้าคอก ในพ่อโคอายุ 3 ปีขึ้นไป ควรใช้คุมฝูงแม่โคประมาณ 12 ถึง 25 ตัวต่อพ่อโค 1 ตัว

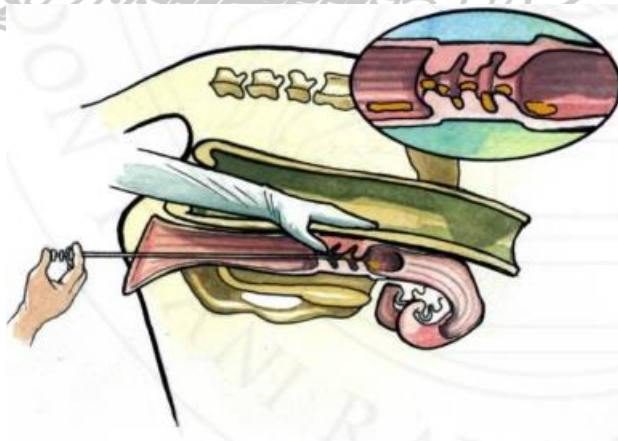
2) การจูงผสม เป็นการผสมโดยจูงพ่อพันธุ์มาผสมกับแม่พันธุ์หรือจูงแม่พันธุ์มาผสมกับพ่อพันธุ์ การผสมโดยวิธีนี้ ควรแยกพ่อพันธุ์ออกเลี้ยงต่างหากเพราะจะทำให้พ่อพันธุ์มีสุขภาพสมบูรณ์ดี และพ่อพันธุ์สามารถผสมกับแม่พันธุ์ได้จำนวนมากว่าการใช้คุมฝูง แต่มีข้อเสียคือ ผู้เลี้ยงต้องคอยสังเกตการเป็นสัดเอง ปกติพ่อโคสามารถใช้ผสมได้สัปดาห์ละ 5 ครั้ง หากมีการเลี้ยงดูที่

ดี เกษตรกรรายย่อยเลี้ยงแม่โครายละประมาณ 5 ถึง 10 แม่ การที่จะเลี้ยงพ่อพันธุ์ไว้ใช้คุมฝูงเองอาจไม่คุ้มกับการลงทุน เพราะพ่อโค 1 ตัว สามารถใช้คุมฝูงได้ 25 ถึง 50 ตัว ดังที่กล่าวมา หากอยู่นอกเขตบริการผสมเทียมจึงควรรวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจัดซื้อหรือจัดหาพ่อพันธุ์มาประจำกลุ่ม เมื่อแม่โคเป็นสัตว์จึงนำแม่โคมารับการผสมจากพ่อโค เจ้าของแม่โคอาจต้องเสียค่าบริการในการผสม แม่ที่จะได้รับการผสมกับพ่อโคจะต้องปราศจากโรคแท้งติดต่อ ดังนั้นพ่อโคและแม่โคของสมาชิกกลุ่มทุกตัวจะต้องได้รับการตรวจโรคและปลอดโรคติดต่อ เพราะหากพ่อพันธุ์เป็นโรคแล้วจะแพร่โรคให้กับแม่โคทุกตัวที่ได้รับการผสมด้วย

3) การผสมเทียม สัตวแพทย์สภา (2548) กล่าวว่า การผสมเทียม (Artificial insemination; AI) คือ การผสมพันธุ์โดยการฉีดน้ำอสุจิเข้าอวัยวะสืบพันธุ์ของเพศเมีย โดยไม่ได้ร่วมสัมผัสทางเพศกัน เพื่อปรับปรุง และขยายพันธุ์สัตว์ โดยการรีดเก็บน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ดีแล้วนำไปเตรียมในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ จากนั้นนำไปฉีดผสมเข้าไปในอวัยวะเพศของสัตว์เพศเมียที่กำลังเป็นสัด เพื่อให้เกิดการตั้งท้อง และคลอด โดยเปรียบเสมือนการปฏิบัติงานที่คล้ายการทำหน้าที่ของพ่อพันธุ์ตามธรรมชาติต่างกันเพียงปริมาณน้ำเชื้อที่ใช้ผสมเทียมน้อยกว่าปริมาณน้ำเชื้อจากการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติมากแต่เพียงพอที่จะทำให้ผสมติด ตำแหน่งที่ปล่อยน้ำเชื้อต่างกัน โดยพ่อพันธุ์จะปล่อยน้ำเชื้อที่ช่องคลอด (Vagina) แต่การผสมเทียมจะปล่อยน้ำเชื้อที่ตำแหน่งตัวมดลูก (Body of uterus) เป็นส่วนใหญ่

ฤทธิชัย พิลาลัย (2557) ได้อธิบายเกี่ยวกับเทคนิคการผสมเทียมโคไว้ว่า การผสมเทียมด้วยการล้วงตรวจผ่านทางทวารหนัก (Rectal palpation) เป็นวิธีการที่ใช้มือผู้ผสมเทียมล้วงคลำระบบสืบพันธุ์ผ่านทางทวารหนักสัตว์ ได้แก่ คอมนดลูก มดลูก และรังไข่ เพื่อตรวจดูความสมบูรณ์พันธุ์ ความผิดปกติ และระยะการเป็นสัด ก่อนการสอดปืนผสมเทียมที่ช่องคลอด และทำการปล่อยน้ำเชื้อเข้าสู่มดลูก ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงตำแหน่งการฉีดน้ำเชื้อบริเวณตัวมดลูก

ที่มา: ฤทธิชัย พิลาลัย (2557)

การผสมเทียมมีข้อดี คือ

- 1) ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อและเลี้ยงโคพ่อพันธุ์
- 2) ในกรณีฟาร์มปรับปรุงพันธุ์ที่ต้องใช้พ่อพันธุ์คุมฝูงละตัวต้องแบ่งแปลงหญ้าตามจำนวนฝูงดังกล่าว แต่ถ้าใช้ผสมเทียมไม่จำเป็นต้องแบ่งแปลงมากขนาดนั้น
- 3) สามารถเก็บสถิติในการผสม และรู้กำหนดวันคลอดที่ค่อนข้างแน่นอน
- 4) สามารถใช้น้ำเชื้อโคพันธุ์ดีจากที่ต่างๆได้สะดวก ทำให้ความก้าวหน้าในการปรับปรุงพันธุ์เร็วขึ้น
- 5) ถ้าใช้ควบคู่กับฮอร์โมนควบคุมการเป็นสัด จะทำให้การจัดการเกี่ยวกับการผสมสะดวกขึ้น

โดยข้อดีของการผสมเทียมมีหลายประการแต่ก็มีข้อจำกัด คือ เกษตรกรต้องมีการตรวจการเป็นสัด และมีระบบจัดการในการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ซึ่งประโยชน์ในการผสมเทียมโค ได้แก่

- 1) การปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์ที่ดีได้รวดเร็วในเวลาสั้น การกระจายสายพันธุ์ที่ถูกคัดเลือกลักษณะที่ดี โดยเกษตรกรจะเลือกน้ำเชื้อพ่อพันธุ์ที่มีข้อมูลการประเมินคุณภาพการถ่ายทอดพันธุกรรม โดยประเมินจากข้อมูลประวัติพันธุ์ และลักษณะพันธุ์ที่ต้องการ
- 2) การควบคุมโรค หากพ่อโคมีการติดเชื้อทางการสืบพันธุ์ พ่อโคอาจไม่แสดงอาการชัดเจนนอกจากผลการผสมติดต่ำลง แต่อันตรายมากกว่านี้คือ พ่อโคตัวนั้นแพร่หรือนำโรคไปในการผสมพันธุ์มีโรคทางการสืบพันธุ์หลายโรคที่ติดต่อโดยการผสมพันธุ์ได้ เช่น โรคทริโคโมนิเอซิส (Trichomoniasis) แคมไพโรแบคทีเรียโอซิส (Campylobacteriosis) เป็นต้น ซึ่งการรีดน้ำเชื้อจะมีมาตรการป้องกัน และควบคุมโรคเหล่านี้ด้วยโปรแกรมการตรวจโรคเป็นประจำ โรคทางการสืบพันธุ์บางโรค เช่น โรคแท้งติดต่อ เป็นต้น ดังนั้นการใช้น้ำเชื้อแช่แข็งที่ปลอดโรคมาผสมเทียมจึงช่วยลดโอกาสเสี่ยงต่อการนำโรคไปยังโคตัวอื่นภายในฝูง และไปยังโคฝูงอื่น ๆ การใช้การผสมเทียมจะช่วยลดการเป็นโรคติดเชื้อทางการสืบพันธุ์ลงได้อย่างชัดเจน

3) ความปลอดภัย กรณีใช้พ่อพันธุ์ชั้นผสมจริงค่อนข้างจะอันตรายต่อแม่โคบางตัว เนื่องด้วยพ่อพันธุ์บางตัวขนาดใหญ่มาก และดุ ไม่เชื่อง อันตรายอาจเกิดทั้งในการเลี้ยงดูแลและการนำไปผสมพันธุ์จึงทำให้การผลิตน้ำเชื้อแช่แข็งมาใช้เพื่อการผสมเทียมเป็นที่นิยมมากกว่า

4.5.4 การผสมไม่ติดในโค

มีสาเหตุมากมายที่เกษตรกรควรทราบ และป้องกันไว้ก่อนตามที่ กรมปศุสัตว์ (2549) กล่าวไว้ ได้แก่

- 1) ผอมเกินไป ขาดอาหารทำให้การทำงานของระบบสืบพันธุ์ผิดปกติ
- โคส่วนมากมักเกิดจากสาเหตุนี้

- 2) คออ่อนเกินไป ไชมันไปสะสมบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์มาก
- 3) ระดับฮอร์โมนในร่างกายไม่สมดุล
- 4) มดลูกมีการอักเสบ ติดเชื้อ
- 5) ขาดแร่ธาตุ หรือขาดวิตามิน เอ ดี เป็นต้น
- 6) สุขภาพโคเลว เช่น เป็นโรคพยาธิ เป็นโรคเรื้อรังบางชนิด ฯลฯ
- 7) อวัยวะสืบพันธุ์ผิดปกติ เช่น ท่อนำไข่ตีบตัน รังไข่ไม่สร้างไข่ ฯลฯ
- 8) เป็นสัดเงียบ ทำให้เกษตรกรไม่ทราบ หรือไม่แน่ใจว่าโคเป็นสัด
- 9) เกษตรกรสังเกตการณ์เป็นสัดผิดพลาด ทำให้ระยะเวลาผสมพันธุ์ผิดไป
- 10) เจ้าหน้าที่ไม่มีความชำนาญ หรือผสมพันธุ์ผิดพลาด

4.5.5 การบริการการผสมเทียมโคเนื้อ

กรมปศุสัตว์ (2566) กล่าวว่า กรมปศุสัตว์มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดทิศทาง และนโยบายการควบคุม การกำกับ การส่งเสริม การวิจัย การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการพัฒนา เทคโนโลยีเกี่ยวกับการปศุสัตว์ รวมทั้งบริหารจัดการทรัพยากร พันธุกรรม และความหลากหลายทางชีวภาพด้านการปศุสัตว์ โดยกำหนดโครงสร้าง และอัตรากำลัง ประกอบด้วย ศูนย์วิจัยการผสมเทียม และเทคโนโลยีชีวภาพประจำในภูมิภาคต่างๆ รวม 10 แห่ง มีที่ตั้งในจังหวัด สระบุรี ชลบุรี นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น เชียงใหม่ พิษณุโลก ราชบุรี สุราษฎร์ธานี และสงขลา มีภารกิจดูแลรับผิดชอบการให้บริการผสมเทียมให้กับสัตว์ของเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดต่างๆ ที่ศูนย์ฯ รับผิดชอบ โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยผสมเทียมกระจายอยู่ตามแหล่งพื้นที่การทำปศุสัตว์ มีขั้นตอนการขอรับบริการโดยแจ้งขอรับบริการโดยเกษตรกรแจ้งขอรับการผสมเทียมกับเจ้าหน้าที่ที่หน่วยผสมเทียมทางโทรศัพท์ หรือไลน์ภายในเวลาที่กำหนด พร้อมกับแจ้งประวัติโค และนัดหมายกับเจ้าหน้าที่

สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (2562) กล่าวในแผนพัฒนาโคเนื้อ นทพ. ว่าด้วยวัตถุประสงค์มีแนวทางการทำงาน 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการผลิต โดยใช้การผลิตน้ำเชื้อโคแช่แข็งเพื่อการแจกจ่ายไปให้สถานีผสมเทียมโค ดำเนินการผสมเทียมให้กับราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบ
- 2) ด้านการควบคุมป้องกันโรคระบาดสัตว์ได้ให้ความรู้การควบคุมโรคติดต่อแก่ราษฎรที่ดำเนินการส่งเสริมอาชีพ และที่ได้รับการใช้บริการผสมเทียมโคน้ำเชื้อแช่แข็งของสถานีผสมเทียมโค และเน้นการปรับปรุงให้ฟาร์มโคเนื้อที่มีในหน่วย ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อให้เกิดมาตรฐานตามแบบกรมปศุสัตว์

3) ด้านพัฒนาระบบการตลาด ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโค และสนับสนุนการตลาด

4) ด้านการศึกษาวิจัย มีการส่งเสริมการศึกษาดูงานในหน่วยงานด้านปศุสัตว์ และทำข้อตกลงกับ ภาครัฐ สถานศึกษา และภาคเอกชน

5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ได้มีการเน้นย้ำให้มีการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากโคเนื้อ โดยการหาตลาดอีกทั้งยังให้มีการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศขึ้นเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

โดย สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา มีสถานีสวมเทียมให้บริการแก่เกษตรกรที่ต้องการรับบริการการผสมเทียมอยู่ทั่วประเทศตามภูมิภาคต่างๆ จำนวน 80 สถานี โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งหนึ่งในจังหวัดที่มีสถานีสวมเทียมอยู่ คือ จังหวัดชุมพร จำนวน 3 สถานี ได้แก่ อำเภอเมืองชุมพร อำเภอท่าแซะ และอำเภอปะทิว ซึ่งแผนพัฒนาโคเนื้อที่มุ่งเน้นการพัฒนาตั้งแต่ทรัพยากรมนุษย์สาขาปศุสัตว์ ระบบการผลิตตลอดทั้งห่วงโซ่ องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้บรรลุและขับเคลื่อนโคเนื้อหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา สู่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สรุปได้ว่าการจัดการด้านผสมพันธุ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสรีรวิทยาการสืบพันธุ์และรูปแบบการผสมพันธุ์ของโคเนื้อ กล่าวคือ เกษตรกรต้องมีความรู้เรื่องวงจรการเป็นสัด เพื่อจัดการการผสมพันธุ์ตามรูปแบบการผสมพันธุ์ และเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการตั้งท้อง หากสัตว์ไม่ตั้งท้องจะต้องจัดการผสมพันธุ์ รอบใหม่เร็วที่สุด จากที่กล่าวมา ด้วยวิธีการผสมพันธุ์ของโคเนื้อทั้ง 3 วิธี แสดงให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียของวิธีการผสมพันธุ์ในแต่ละวิธีซึ่งในปัจจุบันวิธีที่มีความนิยมใช้และเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรส่วนมากคือวิธีการผสมเทียม พร้อมทั้งบริการต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การผสมเทียม การแจกจ่ายน้ำเชื้อพ่อโค การปรึกษาจัดการด้านการเลี้ยง เป็นต้น กรมปศุสัตว์มีหน่วยผสมเทียมที่สามารถให้บริการแก่เกษตรกรทั่วประเทศ หรือติดต่อได้ที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอในท้องที่ หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่างๆ อาทิ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย เป็นต้น

4.6 ตลาดและปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ

4.6.1 ตลาดโคเนื้อ

นิรารวรรณ อนันตสุข (2557) กล่าวว่า โคเนื้อเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของไทยนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งในอดีตการเลี้ยงโคเนื้อเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคมากขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้การบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้น แต่เพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่าการเพิ่มของจำนวนโค ดังนั้นเพื่อให้การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของไทยให้มีความก้าวหน้าและยั่งยืน จึงต้องมีการส่งเสริมด้านการตลาดควบคู่ไปด้วย ซึ่งในขณะนี้ จะกล่าวถึงตลาดโคเนื้อภายในประเทศโดยจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ตลาดโคมีชีวิต ตลาดโคมีชีวิตส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อขายกันเองภายในหมู่บ้าน โดยจะมีพ่อค้ารวบรวมโคมีชีวิตตระเวนรับซื้อโคที่บ้านเกษตรกร หรือถ้าหมู่บ้านนั้นๆมีขนาดใหญ่ก็จะมีเอกชนจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือขึ้น โดยมีทั้งเกษตรกร พ่อค้ารวบรวมโคมีชีวิต พ่อค้าขายส่ง-ปลีกเนื้อโคชำแหละ มาทำการซื้อขายกัน ซึ่งการมีตลาดนัดเป็นผลดีต่อทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อได้ตามความพอใจ ส่วนผู้ขายสามารถตั้งราคาเสนอขายให้แก่ผู้ซื้อ ซึ่งทั้งผู้ซื้อและผู้ขายสามารถต่อรองราคาได้ตามความต้องการซึ่งราคาโคมีชีวิตจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ซื้อ โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

(1) ซื้อเพื่อใช้ทำเป็นพ่อแม่พันธุ์ ราคา ก็จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ

ลักษณะต่างๆดังนี้

ก. ลักษณะตรงตามสายพันธุ์ โดยโคที่มีลักษณะตรงตามสายพันธุ์จะมีราคาสูงกว่าโคที่ลักษณะไม่ตรงตามสายพันธุ์ เช่น โคพันธุ์บราห์มันจะต้องมีสีขาว สีเทา หรือสีแดง ถ้าเป็นโคพันธุ์บราห์มันพันธุ์แท้จะต้องมีหนัง จมูก พู่หาง ขนตา และหนัง เป็นสีดำ เป็นต้น

ข. อายุของโค โคที่มีอายุน้อยจะมีราคาเมื่อเปรียบเทียบกับน้ำหนักต่อกิโลกรัม จะสูงกว่าโคที่มีอายุมาก

ค. พันธุ์ประวัติโค ที่มีพันธุ์ประวัติจะมีราคาสูงกว่าโคที่ไม่มีพันธุ์ประวัติ

(2) ซื้อเพื่อส่งเข้าโรงฆ่า ราคาจะแตกต่างกันตามปัจจัยหลายๆอย่างดังนี้

ก. ปริมาณโคที่ส่งเข้าจำหน่ายในท้องตลาด ถ้ามีโคส่งตลาดมาก ราคาจะถูกลง

ข. ขนาดของโค โคที่มีขนาดใหญ่จะมีราคาเมื่อเปรียบเทียบกับน้ำหนัก

ต่อกิโลกรัมสูงกว่าโคที่มีขนาดเล็ก

ค. ความสมบูรณ์ของสัตว์ โดยสัตว์ที่มีรูปร่างสมบูรณ์จะราคาสูงกว่า

สัตว์ผอม

ตลาดของโคเนื้อมีชีวิต สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิด คือ

1) ตลาดทั่วไป เป็นตลาดโคมีชีวิตของผู้เลี้ยงรายย่อย ผู้ซื้อจะเดินทางไปติดต่อซื้อและตกลงราคากันที่ฟาร์ม ผู้ซื้อส่วนมากจะเป็นผู้ซื้อรายย่อยหรือพ่อค้าชำแหละท้องถิ่น ซึ่งอาจจะรวบรวมซื้อและขายต่อให้ผู้ชำแหละขายในท้องถิ่น ลักษณะของการซื้อขายเป็นแบบต่อรองราคา และวัตถุประสงค์ของการซื้อขายคือเพื่อการชำแหละขาย

2) ตลาดนัดโคกระบือ เป็นตลาดที่จัดตั้งโดยเอกชน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่มีปริมาณโคเนื้อเพียงพอ มีวันและเวลาเปิดที่แน่นอนและเป็นประจำ ผู้ขายจะต้องนำโคเนื้อไปขายที่ตลาดซึ่งจะมีผู้ซื้ออยู่จำนวนมาก ซึ่งผู้ขายสามารถเสนอขายโคเนื้อให้ผู้ซื้อได้หลายราย ขณะเดียวกันผู้ซื้อเองก็มีโอกาสเลือกซื้อโคเนื้อได้ตามที่ต้องการ โดยลักษณะการซื้อขายจะเป็นรูปแบบ

การต่อราคาเพื่อซื้อเหมาเป็นตัวหรือเหมาซื้อ ผู้ขายอาจเป็นเกษตรกรรายย่อยหรือพ่อค้าท้องถิ่นที่รวบรวมโคเนื้อเพื่อขายตลาดนัดอีกต่อหนึ่ง

3) ตลาดเนื้อโคคุณภาพสูง เป็นตลาดที่ทำการซื้อขายโคขุนลูกผสม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโคพันธุ์ลูกผสมระหว่างโคพันธุ์พื้นเมืองหรือบราห์มันหรือโคพันธุ์ทางยุโรป เช่น ชาร์โรเลส์ ที่ผ่านการเลี้ยงขุนด้วยอาหารข้นเป็นเวลามากกว่า 3 เดือน ส่วนใหญ่มีตลาดที่แน่นอนซึ่งราคาซื้อขายจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อโค

4.6.2 ตลาดเนื้อโค

ตลาดเนื้อโคสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

1) ตลาดระดับล่าง เป็นเนื้อในตลาดสดทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเนื้อโคที่ได้จากการเลี้ยงแบบปล่อยให้กินหญ้าตามทุ่งหญ้า โดยทั่วไปมักจะเป็นโคพื้นเมืองหรือโคที่ได้รับการขุนระยะสั้นๆ ประมาณ 1-4 เดือน ด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบให้มีกล้ามเนื้อมากขึ้น จะซื้อขายกันเป็นเนื้อสดที่ฆ่าภายในวันต่อวันเพื่อนำไปประกอบอาหาร

2) ตลาดระดับกลาง ตลาดระดับนี้มักเป็นตลาดขนาดใหญ่ เช่น ตลาดสดขนาดใหญ่ไปจนถึงซูเปอร์มาร์เก็ตในห้างค้าปลีก เนื้อโคส่วนใหญ่จะมาจากโคลูกผสมบราห์มันและลูกผสมชาร์โรเลส์ ซึ่งนำมาขุนด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบประมาณ 3-4 เดือน เนื้อโคระดับนี้สามารถนำไปประกอบอาหารได้ทั้งอาหารไทยและอาหารแบบตะวันตก แต่คุณภาพของเนื้ออาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคอาหารแบบตะวันตก

3) ตลาดระดับสูง เนื้อโคมีคุณภาพสูง เพราะเป็นโคที่มาจากลูกผสมชาร์โรเลส์ เลี้ยงขุนด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบเป็นเวลานาน 12 เดือน จนมีไขมันแทรกในเนื้อหลังจากฆ่าและตัดแต่งเนื้อแล้วต้องนำไปรมในห้องเย็นอุณหภูมิ 0-4 องศาเซลเซียส ประมาณ 7-14 วัน ปัจจุบันแหล่งผลิตเนื้อโคคุณภาพอยู่ที่สหกรณ์การเลี้ยงสัตว์ กรป.กลาง โพนยางคำ จำกัด และสหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสน จำกัด เนื้อชนิดนี้นิยมนำไปทำอาหารแบบตะวันตก เช่น สเต็ก ซึ่งต้องการความนุ่มของเนื้อเป็นสำคัญ ตลาดสำคัญจึงอยู่ที่โรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหารตะวันตกและซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำ

4.6.3 ตลาดผลิตภัณฑ์จากโคเนื้อ

1) ผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค เนื้อโคใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ ได้แก่ ลูกชิ้น ส่วนผลิตภัณฑ์แปรรูปชนิดอื่นๆ เช่น ไส้กรอกชนิดต่างๆ เนื้อกระป๋อง ซึ่งยังมีปริมาณค่อนข้างน้อย

2) หนังโค การผลิตหนังโคภายในประเทศผลิตได้ปีละ 45,000 ตันหรือ 30 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณความต้องการการใช้หนังของประเทศยังไม่เพียงพอ เพื่อนำมาใช้ในอุตสาหกรรมโรงฟอกหนังและอุตสาหกรรมเครื่องหนังจึงได้มีการขออนุญาตนำเข้าหนังโคกระป๋องจากต่างประเทศ

หนังโคเนื้อที่ผลิตได้ในประเทศไทยยังมีคุณภาพด้อยกว่าหนังโคที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ด้วยสาเหตุ ดังนี้ คือ

- (1) หนังโคไทยมีขนาดเล็ก เนื่องจากโคไทยยังมีรูปร่างขนาดเล็ก
- (2) ระบบการฆ่ายังไม่ได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่ฆ่าแหล่โดยการใช้มีดทำให้หนังเกิดบาดแผล
- (3) การเลี้ยงโคยังประสบปัญหาเรื่องเห็บ เหา กัด ทำให้หนังเกิดรอยแผล เป็นตำหนิ
- (4) การเก็บรักษาหนังดิบ และหนังหมักเกลี้ยงยังไม่มีคุณภาพ และไม่ได้มาตรฐาน

สรุปได้ว่า ตลาดโคเนื้อเป็นการขับเคลื่อนผลผลิตโคเนื้อสู่ผู้บริโภคซึ่งทำให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้กลับสู่เกษตรกรโดยผ่านวิธีการตลาดไม่ว่าจะเป็นโคมีชีวิต เนื้อโค หรือผลผลิตอื่นๆจากโค โดยราคาจะขึ้นอยู่กับระดับตลาดที่เกษตรกรนำโคเข้าไปแลกเปลี่ยนหรือจำหน่าย

4.6.4 ปัญหาโคเนื้อ

ภัทรภรณ์ ทศพงษ์ (2554) กล่าวถึงปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยว่า ปัจจุบันปัญหาหลักๆ มีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ปัญหาด้านการผลิต และปัญหาด้านการตลาด สรุป ดังนี้

1) ปัญหาด้านการผลิต

(1) ปัญหาด้านการปรับปรุงพันธุ์ การวิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ในประเทศไทยยังด้อยกว่าหลายๆ ประเทศที่เป็นผู้ส่งออกเนื้อรายใหญ่ของโลก ทำให้เกิดการขาดแคลนพ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์ที่มีคุณภาพในการผลิตโคเนื้อคุณภาพสำหรับผลิตและนำมาเลี้ยงเป็นโคขุนเพื่อให้ได้เนื้อโคคุณภาพสูง จากสถิติการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์พบว่าปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งในปี 2546 มีโคเนื้อจำนวน 5.9 ล้านตัว และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นอีกในปริมาณมากในแต่ละปี แต่จากปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมดนี้พบว่าพันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงเป็นพันธุ์ลูกผสมเพียงร้อยละ 40 นอกนั้นอีกร้อยละ 60 เป็นโคพันธุ์พื้นเมือง และในจำนวนโคเนื้อพันธุ์ผสมที่นำมาเลี้ยงเป็นโคขุนก็มีจำนวนน้อย เนื่องจากมีต้นทุนที่สูง โคเนื้อพันธุ์ผสมที่มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ในปัจจุบันที่มีอยู่ก็มีราคาสูงมาก เมื่อเทียบกับโคพันธุ์พื้นเมือง เนื่องจากต้นทุนของพ่อพันธุ์โคที่สูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเบ็ดเสร็จ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่หรือสหกรณ์โคเนื้อบางแห่งเท่านั้น

(2) ปัญหาด้านความรู้ของเกษตรกร โดยทั่วไปแล้วการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรแบ่งกลุ่มเกษตรกร ได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่เลี้ยงโคเนื้อเป็นจำนวนมากในรูปแบบของฟาร์มเน้นรูปแบบการเลี้ยงเพื่อการค้าอย่างเต็มตัว มีระบบการบริหารจัดการที่ดีได้มาตรฐาน กลุ่มที่สอง

เลี้ยงโคเป็นอาชีพหลักเช่นเดียวกันแต่ ไม่ได้มีขนาดใหญ่ เน้นการดูแลภายในครอบครัว ส่วนกลุ่มสุดท้ายเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริมเลี้ยงเพียงไม่กี่ตัว ซึ่งสองกลุ่มหลังนี้ถือว่าเป็นส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาน้อย ทำให้การดำเนินงานการจัดการเลี้ยงดูและป้องกันโรคยังไม่ได้มาตรฐาน การรับเทคโนโลยีต่างๆ เป็นไปได้อย่างล่าช้า

(3) ปัญหาโคที่เลี้ยงขาดความสมบูรณ์ทำให้อัตราการผสมติดต่ำ อัตราการให้ลูกโคต่ำ และอัตราการตายสูง จากสถิติพบว่าอัตราการให้ลูกโคในประเทศไทยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 40 - 45 ต่อปี สาเหตุหลักเนื่องมาจากปัญหาการขาดแคลนน้ำในหลายๆ พื้นที่ทำให้ขาดแคลนทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ หรือทุ่งหญ้าที่มีการจัดการแปลงหญ้าแบบประณีต และถูกต้องเหมาะสมกับการเลี้ยงดูโค โดยเฉพาะในฤดูแล้งที่สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของหญ้าธรรมชาติจึงเป็นผลทำให้ขาดแคลนอาหารสัตว์ รวมทั้งเกษตรกรขาดความรู้ในการถนอมอาหารการผลิตอาหารชั้นที่มีคุณค่าทางโภชนาการต่อการเจริญเติบโตของโคและมีต้นทุนการผลิตต่ำ การเลือกใช้วัสดุ และสิ่งเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้เป็นอาหารเพื่อลดต้นทุนการผลิต

(4) ปัญหาด้านการป้องกัน และควบคุมโรคระบาด เนื่องจากเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยเป็นรายย่อย ทำให้ระบบการเลี้ยงไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งในส่วนของภาครัฐไม่ได้มีการดำเนินงานในเรื่อง มาตรฐานของการเลี้ยงอย่างเข้มงวด ทำให้ไม่สามารถสร้างระบบการเลี้ยงการป้องกันโรคที่ได้มาตรฐาน

(5) ปัญหาด้านเงินทุน เกษตรกรขาดสภาพคล่องด้านเงินทุน ขาดแคลนแหล่งเงินทุนหมุนเวียน แหล่งเงินกู้ระยะยาวที่อัตราดอกเบี้ยต่ำจึงไม่สามารถยืดอกอาชีพการเลี้ยงโคเป็นอาชีพหลักเนื่องจากการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเป็นอาชีพหลักต้องใช้เงินทุนสูง โดยเฉพาะเพื่อจัดซื้อโคพันธุ์ดีไว้เลี้ยง นอกจากนั้นอาหารและยาป้องกันโรคก็มีความจำเป็นต้องใช้ทุนสูงเช่นกัน และนอกจากเกษตรกรรายย่อยแล้ว เกษตรกรรายปานกลางหรือเกษตรกรรายใหญ่เมื่อหาแหล่งเงินทุนไม่ได้ก็ไม่สามารถขยายกิจการฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อได้ และยังทำให้การบริหารจัดการ การเลี้ยงดู การให้อาหาร การป้องกันโรค และอื่นๆ ไม่ได้มาตรฐาน หรือได้มาตรฐานต่ำ

(6) ปัญหาด้านการตลาด

ก. ตลาดซื้อ-ขายโค กระบือ ไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีการซื้อขายในระบบซึ่งตลาดโดยทั่วไปมักจะเป็นตลาดนัดต่างๆ พ่อค้าคนกลางเข้าไปหาซื้อกับเกษตรกรรายย่อย และนำไปส่งขายต่อ ทำให้การซื้อขายเป็นไปตามสายตาแต่ละบุคคล ไม่ยุติธรรมต่อเกษตรกร และถ้าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคที่มีความจำเป็นหรือมีข้อจำกัดเช่น ถึงเวลาต้องใช้เงินหรือมีปัญหาเรื่องเงินจึงจำเป็นต้องรับขายโค ทำให้ถูกกดราคา ได้ราคาต่ำ และยิ่งไปกว่านั้นหน่วยงานของรัฐบาลไม่สนใจจัดตั้งตลาดเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนปศุสัตว์ให้เข้าระบบมาตรฐาน มีแหล่งซื้อขายที่แน่นอน มีการจัดการดูแลครบวงจร ไม่ควรปล่อยให้เป็นเรื่องของภาคเอกชนในการตั้งตลาด จนส่งผลให้เกิดปัญหาพ่อค้าคนกลางที่ไม่มีอาชีพ

เป็นเกษตรกรคอยกดราคาซื้อโคจากเกษตรกรแล้วนำไปขายให้พ่อค้าโคในราคาสูงจนได้กำไรสองต่อ ทั้งจากการซื้อกดราคา และขายในราคาสูงเป็นเหตุให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขายโคได้ในราคาที่ต่ำไม่ได้กำไรเท่าที่ควร

ข. เกษตรกรรายย่อยขาดการรวมกลุ่มกัน ส่งผลให้มีอำนาจต่อรองต่ำ และไม่สามารถควบคุมการผลิตในปริมาณที่ต้องการได้ ทำให้ไม่สามารถรวบรวมโคในปริมาณมากและส่งเข้าตลาดโคเนื้ออย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะโคขุนคุณภาพดี การขายโคจึงเป็นในลักษณะต่างคนต่างขาย ปัญหาการไม่มีกลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินงาน เข้ามารับผิดชอบอย่างจริงจัง ทำให้ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ขาดการประชาสัมพันธ์การบริโภคเนื้อที่เหมาะสมตามคุณภาพให้กับผู้บริโภคเพื่อให้ได้รับความมั่นใจ ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างเป็นระบบให้กับเกษตรกร ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่ต้องการ ทำให้การวางแผนทั้งการผลิตและการตลาดเป็นไปได้ยาก เป็นต้น

ค. ปัญหาด้านคุณภาพของโคเนื้อที่ผลิตได้ไม่เป็นที่ยอมรับของต่างชาติ เนื่องจากระบบการเลี้ยงและการควบคุมโรคไม่ได้มาตรฐานสากล ทำให้ขายได้เฉพาะในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้านเพียงเล็กน้อย ตลาดโคเนื้อของไทยจึงมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาโรคระบาด ระบบการผลิต และการแปรรูปยังไม่ได้ตามมาตรฐานสากล

ง. ปัญหาที่สำคัญอีกอย่างสำหรับโคเนื้อชำแหละก็คือ ราคาตกต่ำ ขายไม่ได้ราคา ซึ่งเนื่องมาจากความต้องการบริโภคโคเนื้อในประเทศเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ แล้วถือว่าต่ำมาก สินค้าอื่นๆ ที่สามารถทดแทนกันได้ เช่น เนื้อสุกร เนื้อไก่ มีราคาต่อกิโลกรัมต่ำกว่ามาก เมื่อราคาโคเนื้อปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคก็หันไปบริโภคเนื้อสุกรหรือเนื้อไก่แทน นอกจากนั้นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อราคาเนื้อที่สำคัญก็คือ ปัญหาการลักลอบนำเข้าโคมีชีวิตตามแนวชายแดน และการลักลอบนำเข้าเนื้อก่องแช่แข็ง หรือเนื้อโคเถื่อนจากประเทศเวียดนาม อินเดีย เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบต่อราคาโคเนื้อในประเทศเป็นอย่างมาก

โอภาส พิมพา (2552) กล่าวถึง ปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อว่าการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยอาศัยภูมิประเทศในการเลี้ยงเป็นหลักซึ่งโดยทั่วไปมีปัญหาทั้งด้านการผลิตและการตลาด โดยพบว่าด้านการผลิตมีประสิทธิภาพในการเลี้ยงไม่ดีเท่าที่ควร โดยสาเหตุจากพื้นที่ในการเลี้ยงไม่เพียงพอส่งผลต่อปริมาณอาหารหยาบขาดแคลนตามมา ถึงแม้ว่าสภาพอากาศจะมีความชุ่มชื้นและช่วงแห้งแล้งสั้นก็ตาม ส่วนของด้านการตลาดพบว่าราคาโคเนื้อไม่สอดคล้องกับราคาต้นทุน ทำให้เกษตรกรขาดกำลังใจในการเลี้ยง

ทิศเหนือ	อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอปะทิว
ทิศใต้	อำเภอเมืองชุมพร
ทิศตะวันออก	อำเภอปะทิว
ทิศตะวันตก	อำเภอกระบุรี จังหวัดระนองและประเทศพม่า

ภูมิประเทศโดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นภูเขา ในตอนเหนือเป็นที่ราบระหว่างหุบเขา และค่อยลาดต่ำเป็นที่ราบลุ่ม ตอนใต้เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก ทิศตะวันตกเป็นทิวเขา สลับซับซ้อน และเป็นแนวพรมแดนระหว่างประเทศ มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านหลายสาย ที่สำคัญ ได้แก่ คลองท่าแซะ ซึ่งมีต้นน้ำเกิดจากเขากระทะรอบ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยไหลผ่านพื้นที่อำเภอท่าแซะในตำบลสองพี่น้อง สลุย หงษ์เจริญ ทรัพย์อนันต์ ครุฑ ท่าแซะ และนากระตาม และอีกหนึ่งสายที่สำคัญ คือ คลองรับร่อ มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรีทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ผ่านลงมาสู่ที่ราบลุ่มทางตอนใต้พื้นที่อำเภอท่าแซะ ในตำบลรับร่อ และท่าข้าม ไหลมาบรรจบรวมกับคลองท่าแซะที่ตำบลนากระตาม รวมเป็นแม่น้ำท่าตะเภาไหลลงสู่อ่าวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดน้ำท่วมอำเภอท่าแซะ และอำเภอเมืองชุมพรอยู่เสมอ พื้นที่และการใช้ประโยชน์ทางทิศตะวันตกตามแนวชายแดนเป็นภูเขาสูง ที่เกษตรกรใช้เป็นพื้นที่ปลูกกาแฟ ส่วนที่ราบมักประกอบกิจกรรมทางการเกษตร คือ ทำสวน เช่น สวนปาล์ม สวนยางพารา สำหรับพื้นที่ราบลุ่มทางตอนใต้เป็นพื้นที่การทำนา ด้วยสภาพภูมิประเทศของอำเภอท่าแซะมีดินที่อุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งน้ำไหลผ่าน จึงมีความสำคัญอย่างมากกับการเพาะปลูกพืชต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชสวน การทำนา ดังข้างต้น รวมไปถึงการปลูกพืชอาหารสัตว์ซึ่งใช้ในการนำมาเลี้ยงสัตว์ประเภทกินพืชอย่างโค และจากการที่มีแหล่งน้ำ นอกจากจะใช้ในการเพาะปลูกแล้ว ยังเป็นแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภคต่างๆ ได้ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเลี้ยงสัตว์

5.2 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศโดยทั่วไปมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน ซึ่งในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ติดต่อกันเกือบตลอดปี ประมาณ 7 - 8 เดือน นอกจากนั้น จะเป็นฤดูร้อนในช่วงเวลาอันสั้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมที่พัดผ่าน 2 ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ โดยฝนมีส่วนทำให้ความชื้นของอากาศสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันจะช่วยให้อุณหภูมิของอากาศเย็นสบาย ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของสัตว์ และการให้ผลผลิต นอกจากนี้ฝนยังมีผลกระทบทางอ้อมต่อสัตว์ คือ มีผลต่อชนิด และปริมาณพืชอาหารสัตว์โดยตรง ในช่วงฤดูฝนยังมีผลต่อการเกิดโรคและพยาธิในสัตว์ ฝนที่ตกติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ อย่างภาคใต้ของประเทศไทยก็มีผลต่อสัตว์เลี้ยงเช่นกันเนื่องจากสัตว์จะเกิดโรคได้ง่าย หากปริมาณฝนมากเกินไปหรือน้อยไปก็เกิดผลเสีย

ต่อการเลี้ยงสัตว์ทั้งสิ้น ดังนั้นการเลี้ยงโคในอำเภอท่าแพะ จังหวัดชุมพร จึงต้องมีการควบคุมโรคอย่างเหมาะสม

5.3 ข้อมูลด้านการปกครอง และเศรษฐกิจ

5.3.1 ด้านการปกครอง

อำเภอท่าแพะ แบ่งเขตการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พุทธศักราช 2457 ออกเป็นตำบล 10 ตำบล 116 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นหมู่บ้าน ตำบล รายละเอียดดังนี้

ตำบลท่าแพะ	18 หมู่บ้าน	ตำบลนากระตาม	11 หมู่บ้าน
ตำบลท่าข้าม	15 หมู่บ้าน	ตำบลรับร่อ	23 หมู่บ้าน
ตำบลหินแก้ว	6 หมู่บ้าน	ตำบลทรัพย์อนันต์	7 หมู่บ้าน
ตำบลคูริง	7 หมู่บ้าน	ตำบลหงษ์เจริญ	14 หมู่บ้าน
ตำบลสลุย	8 หมู่บ้าน	ตำบลสองพี่น้อง	7 หมู่บ้าน

5.3.2 ด้านเศรษฐกิจ

1) การประกอบอาชีพ

อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร รับราชการ รับจ้าง

อาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว

2) การผลิตด้านปศุสัตว์ สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญในอำเภอท่าแพะ

(สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ, 2566) ได้แก่

โคเนื้อ จำนวน 15,804 ตัว

โคนม จำนวน 354 ตัว

กระบือ จำนวน 108 ตัว

3) ข้อมูลประชากร จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 78,075 คน ได้แก่

ประชากรชาย จำนวน 39,142 คน

ประชากรหญิง จำนวน 38,933 คน

5.4 การเลี้ยงโคเนื้อ อำเภอท่าแพะ จังหวัดชุมพร

ส่วนมากมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคภายในอำเภอและสามารถส่งจำหน่ายไปยังพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ซึ่งมีสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น โคเนื้อ สุกร และไก่เนื้อ เป็นต้น มีเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านปศุสัตว์อยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยปัจจัยด้านราคาของสินค้าปศุสัตว์ที่เป็นแรงจูงใจ จึงทำให้อาชีพด้านปศุสัตว์เป็นทางเลือกอีกอาชีพหนึ่งของเกษตรกร อีกทั้งหน่วยงานราชการยังมี

บทบาทในการสนับสนุนการทำอาชีพด้านปศุสัตว์และการตรวจสอบมาตรฐานของการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาด และยังมาตรฐานอื่น ๆ ก่อนที่จะถึงผู้บริโภค สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชุมพร (2566) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อว่า

1) สถานการณ์

อัตราการขยายตัวของสัตว์เศรษฐกิจอย่างโคเนื้อในปี 2562-2565 จะขยายตัวเป็น 25.64% ซึ่งการตลาดโคเนื้อเกิดจากผู้ประกอบการค้าโคเนื้อ/โคขุน มีชีวิต ทั้งในพื้นที่ต่างจังหวัด เป็นผู้รวบรวม และนำส่งจำหน่ายไปต่างจังหวัด และต่างประเทศ ซึ่งราคาจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรขึ้นอยู่กับราคาของผู้ประกอบการฯ รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความต้องการสายพันธุ์โคเนื้อ คุณภาพโคเนื้อ/โคขุน ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง เป็นต้น ส่งผลให้ ราคาโคเนื้อ/โคขุน ในช่วงปี 2562 - 2565 มีราคาค่อนข้างดี ประกอบกับโรคคอตีบปีสกินที่เคยระบาดในพื้นที่เป็นช่วงเวลาสั้นๆ ปัจจุบันไม่พบการระบาดของโรค และกรมปศุสัตว์มีการนำเข้าวัคซีนป้องกันโรคคอตีบปีสกิน มาบริการให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรสนใจเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น คาดการณ์ว่าเกษตรกรรายเดิมที่เคยชะลอ หรือเลิกเลี้ยงไปแล้วจะให้ความสนใจและกลับมาเลี้ยงโคเนื้อ/โคขุน เพิ่มขึ้น จึงคาดว่าปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อในช่วง 4 ปีข้างหน้า (2566 - 2569) คาดการณ์จำนวนผู้เลี้ยง และจำนวนโคเนื้อ ในพื้นที่อยู่ในอัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้น/ลดลงโดยประมาณไม่เกินร้อยละ 10 - 15 ซึ่งอำเภอท่าแซะ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคเนื้อ และมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเป็นจำนวนมากที่สุดในจำนวนทั้ง 8 อำเภอในจังหวัดชุมพร ได้แก่ โคเนื้อ 15,804 ตัว และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2,055 คน

2) ปัญหา/อุปสรรค

(1) เนื่องจากพื้นที่จังหวัดชุมพร เป็นพื้นที่กั้นชนด้านการป้องกันโรคสัตว์ (Buffer Zone) ซึ่งมักจะพบ ปัญหาการเกิดโรคระบาดสัตว์ที่สำคัญต่อการผลิตในหลายโรคโดยเฉพาะโรคปากและเท้าเปื่อย ในพื้นที่ตอนบนของจังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดกับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้เกษตรกรเกิดความวิตกกังวลต่อการเกิดโรค และอาจส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต ซึ่งผลจากการเกิดโรคดังกล่าว อาจมีส่วนในการลดจำนวนเกษตรกรและปริมาณการเลี้ยงได้ในอนาคต

(2) ระเบียบการเคลื่อนย้ายสัตว์ ไม่เอื้อต่อการส่งจำหน่ายในตลาดภาคใต้ซึ่งประกาศเป็นเขตปลอดโรคระบาดสัตว์ การเคลื่อนย้ายสัตว์ ซากสัตว์ผ่านเข้าเขตปลอดโรคระบาดสัตว์ จะมีขั้นตอนและการปฏิบัติที่เข้มงวดมากกว่าในเขตปกติซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยนี้ส่งผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

3) แนวทางแก้ไขปัญหา

การให้คำปรึกษาด้านการเลี้ยง การส่งเสริม และการเพิ่มช่องทางการตลาดโคเนื้อให้กับเกษตรกร ในช่วงปี 2562 - 2565 ทราบว่า ในด้านการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร โดยส่วนน้อยที่มีปัญหาด้านการผลิต ซึ่งพบว่าเมื่อเกิดปัญหาด้านการผลิต เช่น เมื่อโคป่วย ส่วนใหญ่เกษตรกร

จะหารือเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ผู้มีหน้าที่ผสมเทียมเข้าแก้ไข จึงไม่มีปัญหาด้านการผลิต แต่ในส่วนด้านการตลาดจะพบปัญหาด้านการเคลื่อนย้ายโดยจะมีปัญหาเฉพาะการเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าพื้นที่ปลอดโรคระบาดสัตว์เท่านั้น ที่ส่งผลให้ราคาจำหน่ายโคเนื้อ / โคขุน ถูกลง แต่เกษตรกรยังพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ และคาดว่าจะมีปริมาณการเลี้ยงคงเดิม จึงเห็นควรส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินการพัฒนาฟาร์มให้ได้มาตรฐานเพื่อสะดวกต่อการขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าเขตปลอดโรค

ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ (2562) ตามที่จังหวัดชุมพรได้เข้าร่วมโครงการกลุ่มจังหวัดใต้ฝั่งอ่าวไทยได้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อ/โคขุนศรีวิชัย : Sriwichai Beef เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพตั้งแต่การผลิต(ต้นทาง) แปรรูป (กลางทาง) จนถึงการตลาด (ปลายทาง) ให้มีระบบโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้มีความเข้มแข็ง และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตโคเนื้อ เพื่อเลี้ยงตัวและลดการพึ่งพิงการนำเข้าโคมีชีวิตจากนอกพื้นที่ โดยมีอัตลักษณ์ คือ สหกรณ์โคเนื้อศรีวิชัยมีดำเนินการที่ครบวงจร ตั้งแต่การส่งเสริมสมาชิก และกลุ่มเครือข่ายในการเลี้ยงโคเนื้อศรีวิชัย บริการผสมเทียม ผลิต และจำหน่ายอาหารสัตว์ รับซื้อโคขุนของสมาชิกในราคาประกัน รวมทั้งการแปรรูป และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์โคเนื้อศรีวิชัย ตามวิสัยทัศน์ คือ เป็นผู้นำทางด้านธุรกิจโคเนื้อครบวงจร สร้างเครือข่ายสหกรณ์ให้เข้มแข็ง และยั่งยืน จากข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นแรงจูงใจให้ยังคงมีเกษตรกรบางส่วนมีการเลี้ยงโคในพื้นที่ต่อไป และเพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า ลักษณะภูมิประเทศของอ.ท่าแซะ จ.ชุมพร เป็นอำเภอที่ติดหรือใกล้บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งเหมาะสมกับการเพาะปลูก สลับกับความหลากหลายของพื้นที่ทำให้การทำเกษตรมีความหลากหลาย ลักษณะภูมิอากาศส่วนมากเป็นฤดูร้อนและฤดูฝน ซึ่งสามารถปลูกพืชอาหารสัตว์ที่มีลักษณะชอบน้ำได้ดีตลอดปี อากาศไม่ร้อนซึ่งอุณหภูมิอากาศจะมีผลกับประสิทธิภาพในการให้ผลผลิตของโค และจากการวิเคราะห์สถานการณ์การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในอ.ท่าแซะ จ.ชุมพร และการเข้าร่วมโครงการกลุ่มจังหวัดใต้ฝั่งอ่าวไทยได้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อ/โคขุนศรีวิชัย : Sriwichai Beef จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรในการเลี้ยงโคเนื้อ และเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคเนื้อ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

6.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

6.1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

1) เพศ

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) ได้ทำการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 71.55 เป็นเพศหญิงร้อยละ 28.45

วุฒิลากรณ์ หันทุยง (2561) ได้ทำการศึกษา กลยุทธ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรและการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในรูปแบบใหม่ตามโครงการโคบาลบูรพาสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า โดยส่วนใหญ่ผู้รับการสัมภาษณ์เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 80 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 40

ฉวี เล็กสอน (2561) ได้ทำการการศึกษา สภาพบริบทและรูปแบบการเลี้ยงทางเศรษฐกิจของผู้เลี้ยงโคนมรายย่อยในจังหวัดนครสวรรค์โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานรูปแบบการเลี้ยงโคนมเบื้องต้นและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของรูปแบบการเลี้ยงโคนมในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เพศชายคิดเป็นร้อยละ 75 เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 25

สุวิทย์ แจ้ซุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) ได้ทำการการศึกษา การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.50 เป็นเพศชาย

สุรีย์พร แสงวงศ์, วีรณัฐ ทันนินิ, จักรกฤษ วิชาพร และพยุงค์ดี อนิตะวิชา (2563) ได้ทำการศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคนมคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

2) อายุ

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีอายุมากกว่า 54 ปี (ร้อยละ 48.95) รองลงมาอายุน้อยกว่า 33-48 ปี (ร้อยละ 30.54) และมีอายุระหว่าง 49-54 ปี (ร้อยละ 20.50) ตามลำดับ โดยมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 53.71 ปี

ฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า ช่วงอายุของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ช่วงอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 ช่วงอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 50 ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 25

สุวิทย์ แจ้ซุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรมีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป ถึงร้อยละ 80.50

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 50.97 ปี

3) ระดับการศึกษา

ถาวร นิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 74.90) รองลงมามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช.(ร้อยละ 22.17) มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา/ปวช. (ร้อยละ 2.93)

ฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าต่ำกว่ามัธยม คิดเป็นร้อยละ 25 มัธยมต้น-มัธยมปลายคิดเป็นร้อยละ 50 ป.ตรี คิดเป็นร้อยละ 25

สุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มากที่สุด คือ ร้อยละ 40.25 แต่จุดที่น่าสังเกตพบว่า คนที่จบการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีถึงร้อยละ 11.00 แม้ค่านี้จะเพียงเล็กน้อย แต่ก็น่าจะเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงโคที่มีความรู้ มีหลักวิชาการ และน่าจะมีการจัดการฟาร์มโคเนื้ออย่างเป็นระบบ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้น่าจะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอนาคต

6.1.2 สภาพสังคมของเกษตรกร

1) การประกอบอาชีพ

ถาวร นิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า อาชีพหลักส่วนมากประกอบอาชีพทำการเกษตร (ร้อยละ 59.41) นอกนั้นประกอบอาชีพรับจ้าง/ค้าขาย และรับราชการ (ร้อยละ 40.59)

ฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า อาชีพของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เป็นเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 100

สุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรวม ถึงร้อยละ 91.25 แบ่งเป็นอาชีพทำสวนถึงร้อยละ 44.75 รองลงมาเป็นทำนา ร้อยละ 25.50 เลี้ยงสัตว์ร้อยละ 18.75 และทำไร่ร้อยละ 2.25 ตามลำดับ โดยเกษตรกรร้อยละ 90.75

2) การเป็นสมาชิกกลุ่ม

ธนชาติ บุญมี (2557) ที่ทำการศึกษา กระบวนการผลิตและเครือข่ายของเกษตรกรไทย เพื่อเข้าสู่ตลาดโคเนื้ออินทรีย์โลก พบว่าเกษตรกรจะสามารถผลิตโคเนื้อแบบยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเพื่อสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตโคเนื้อ และจะช่วยให้มี

การผลิตและการส่งออกผลผลิตได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของตลาด รวมทั้งจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อระหว่างเกษตรกรภายในกลุ่ม

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) พบว่า มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในเชิงบวก หมายความว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อจะมีความต้องการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อมากกว่าเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่ม อาจเนื่องมาจากการที่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อใหม่ ๆ จากสำนักงานปศุสัตว์ หรือสถาบันการศึกษา จะถูกนำมาเผยแพร่ไปยังกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อก่อน ซึ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจะทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว อีกทั้งเป็นการประหยัดทรัพยากร เช่น เวลา งบประมาณ ของเจ้าหน้าที่ และทำให้กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อได้รับข่าวสารเร็วกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ

6.1.3 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) จำนวนแรงงานในครัวเรือน

กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) ได้ศึกษาความต้องการได้รับการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอลพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5.2 คน มีจำนวนแรงงานในการทำเกษตรเฉลี่ย 3.8 คน

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 5 คน (ร้อยละ 59.00) รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 - 3 คน (ร้อยละ 28.03) และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คนขึ้นไป (ร้อยละ 12.97) ตามลำดับ โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 คน

2) จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1 คน (ร้อยละ 85.36) นอกนั้นมีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 2 คนขึ้นไป (ร้อยละ 14.64) โดยเกษตรกรมีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 1.15 คนส่วนใหญ่ไม่ได้จ้างแรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 83.26) จ้างแรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 16.74)

สุวิทย์ แจ่มชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า จำนวนแรงงานของเกษตรกรในการเลี้ยงโคเนื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.27 คน

อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญหิรัญ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาการศึกษาสภาพทั่วไปของการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ 1-2 คน ร้อยละ 72.00 เฉลี่ย 2.56 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นสมาชิกภายในครัวเรือนตนเอง ร้อยละ 96.75

3) รายได้ครัวเรือน

กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) พบว่า มีรายได้รวมต่อปีเฉลี่ย 78,798.03 บาท โดยเป็นรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 12,807.19 บาท

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 60,000 บาท (ร้อยละ 63.60) รองลงมา มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ 60,000 - 90,000 บาท (ร้อยละ 18.41) และ มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 60,000 บาท (ร้อยละ 17.99) โดยเกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 68,161.09 บาท

ณัฐพันธุ์ กัญธิยะ (2562) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่า รายได้ครอบครัวของเกษตรกรโดยเฉลี่ย ร้อยละ 25.77 มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท/เดือน รองลงมา ร้อยละ 21.54 มีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท/เดือน ร้อยละ 16.92 มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อ/เดือน และร้อยละ 11.54 มีรายได้ระหว่างระหว่าง 30,001-40,000 บาท/เดือน ร้อยละ 8.46 มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท/เดือน และร้อยละ 5.38 มีรายได้ระหว่าง 40,001-50,000 บาท/เดือน

4) รายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อ

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 1,200 บาท (ร้อยละ 54.81) รองลงมา มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อ 1,200 - 4,000 บาท (ร้อยละ 30.13) และมีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 4,000 บาท (ร้อยละ 15.06) โดยเกษตรกรมีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 11,236.40 บาท

ณัฐพันธุ์ กัญธิยะ (2562) พบว่า ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ พบว่า ร้อยละ 36.92 มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาท/เดือน รองลงมา ร้อยละ 31.15 มีค่าใช้จ่าย 500-1,000 บาท/เดือน ร้อยละ 23.08 มีค่าใช้จ่าย 1,001-2,000 บาท/เดือน และร้อยละ 5.77 มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนน้อยกว่า 500 บาท/เดือน

6.2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

6.2.1 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ

1) ระยะเวลาในการเลี้ยงโค

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ 1-5 ปี (ร้อยละ 77.40) รองลงมา มีประสบการณ์ 6-10 ปี (ร้อยละ 14.23) และมากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 8.37) ตามลำดับ โดยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 5.74 ปี

ฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า กลุ่มเกษตรกรรายย่อยในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 10 ปีคิดเป็นร้อยละ 100

สุวิทย์ เจ้ยชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 8.20 ปี

ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรีณา ศรีใสคำ (2565) ได้มีการศึกษา การสำรวจรูปแบบการเลี้ยง และการจัดการฟาร์มโคเนื้อในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงน้อยกว่า 2 ปี ร้อยละ 70.97 รองลงมาคือ มีประสบการณ์การเลี้ยง 2 ถึง 5 ปี ร้อยละ 16.13 มีประสบการณ์การเลี้ยง มากกว่า 5 ปี ร้อยละ 12.90

2) ชนิดพันธุ์โคเนื้อ

กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) พบว่า เกษตรกรเลี้ยงเป็นโคเนื้อเพศผู้เฉลี่ย 1.4 และส่วนใหญ่ร้อยละ 94.7 เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง 1- 5 ตัว (ร้อยละ 68.20) รองลงมา มีจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง 6 - 10 ตัว (ร้อยละ 18.83) และมีจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยงมากกว่า 10 ตัว (ร้อยละ 12.97) ตามลำดับ โดยมีจำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงเฉลี่ยเท่ากับ 7.36 ตัว ด้านพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 61.51) นอกนั้นไม่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 38.49)

ฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า จำแนกตามจำนวนโคที่เริ่มเลี้ยงของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในเขตจังหวัดนครสวรรค์เริ่มเลี้ยง 1-10 ตัวคิดเป็นร้อยละ 75 เริ่มเลี้ยง 11-20 ตัวคิดเป็นร้อยละ 25 จำแนกตามจำนวนโคที่เลี้ยงในปัจจุบันของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยจำนวน 41-50 ตัวคิดเป็นร้อยละ 25 จำนวน 50 ตัวขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 75

สุวิทย์ เจ้ยชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรยังคงเลี้ยงโคพื้นเมืองมากที่สุด ถึงร้อยละ 21.75 โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายร้อยละ 39.93

สุรียพร แสงวงศ์ และคณะ (2563; น.254-262) ที่ทำการศึกษา การศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรมีวัตถุประสงค์หลักในการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกขาย

6.2.2 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ

สุวิทย์ เจ้ยชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรถึงร้อยละ 82.75 บอกว่าการส่งเสริม การรับบริการ และสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อของจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่มาจากกรมปศุสัตว์ โดยร้อยละ 91.75 จะมีเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เคยเข้าไปเยี่ยมเยียน ดูแลในการเลี้ยงโค และร้อยละ 89.00 ยังเคยได้รับบริการจากกรมปศุสัตว์ โดยได้รับบริการในด้านการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในโค ยาถ่ายพยาธิภายใน ยากำจัดพยาธิภายนอก แร่ธาตุก่อน และเอกสารคำแนะนำ

อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถ่ายพยาธิภายใน-นอกโคเนื้อในฟาร์มเป็นประจำร้อยละ 72.00 เกษตรกรส่วนใหญ่เมื่อซื้อโคเข้ามาใหม่ในฟาร์มจะแยกออกจากฝูงไว้ต่างหากร้อยละ 61.50 เมื่อโคป่วยหรือมีปัญหาด้านสุขภาพ เกษตรกรส่วนใหญ่จะปรึกษาและให้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ เช่น นายสัตวแพทย์ / สัตวแพทย์ / สัตวบาล / อาสาปศุสัตว์ ทำการรักษา ร้อยละ 93.50 เกษตรกรส่วนใหญ่จะฉีดวัคซีนให้โค จำนวน 2 ครั้งต่อปี

ขวัญใจ หรรษิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรีณา ศรีใสคำ (2565) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีการทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้โคทุก 6 เดือน ร้อยละ 83.87 และไม่มีการฉีดวัคซีนร้อยละ 16.13 ในการใช้เวชภัณฑ์ควบคุมโรคพบการใช้ยาถ่ายพยาธิ ร้อยละ 90.32 และไม่มีการใช้เวชภัณฑ์เลย ร้อยละ 9.68

6.2.3 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวาริ (2559) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมเทียม (ร้อยละ 52.30) รองลงมาใช้วิธีการจูงพ่อพันธุ์มาผสมกับโคเนื้อเพศเมีย (ร้อยละ 24.69) ใช้วิธีปล่อยให้พ่อพันธุ์คุมฝูง (ร้อยละ 18.83) ส่วนการใช้ทั้งแบบพ่อพันธุ์ผสมและผสมเทียมก็น้อยที่สุด (ร้อยละ 4.18) เกษตรกรได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในการผสมพันธุ์โคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 51.46) รองลงมาขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ (ร้อยละ 27.20) ดำเนินการเองในการผสมพันธุ์โคเนื้อ (ร้อยละ 20.08) และได้ขอความร่วมมือจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้านน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.26) เกษตรกรที่ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และสัตวแพทย์ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการผสมพันธุ์ (ร้อยละ 23.43) แต่เกษตรกรที่ผสมพันธุ์โคเนื้อด้วยตนเองนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายโดยเสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่ 300 - 500 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 67.36) และเสียค่าใช้จ่าย 600 - 700 บาท (ร้อยละ 9.21) สำหรับเกษตรกรที่เสียค่าใช้จ่ายในการผสมพันธุ์โคเนื้อโดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 308.74 บาท ส่วนใหญ่ผสมพันธุ์โคเนื้อโดยเฉลี่ย 1 ครั้ง (ร้อยละ 59.83) และนอกนั้นเฉลี่ยผสม 2 ครั้ง (ร้อยละ 40.17)

สุวิทย์ เจียชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 21.50 มีพ่อพันธุ์โคเนื้อในฟาร์มของตนเอง และยังคงนิยมใช้พ่อพันธุ์ในการผสมพันธุ์กับแม่โคถึงร้อยละ 24.75 ที่เหลือร้อยละ 35.25 เกษตรกรใช้การผสมเทียมในการผสมพันธุ์ ซึ่งร้อยละ 29.25 จะเป็นเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ รองลงมาคือ อาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 28.75 เป็นผู้จัดการในเรื่องการผสมพันธุ์ ผลผลิต

อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีผสมเทียม ร้อยละ 61.50

6.2.4 โรคที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวาริ (2559) พบว่า โคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเกิดโรค (ร้อยละ 75.73) และเคยเกิดโรคปากและเท้าเปื่อย/โรคท้องอืด (ร้อยละ 24.27)

สุวิทย์ เจ้ยชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า ร้อยละ 40.50 ของเกษตรกร ไม่มีการเจ็บป่วยของโคภายในฟาร์ม ร้อยละ 90.75 ของเกษตรกรไม่มีการตายของโคภายในฟาร์ม ที่เหลือร้อยละ 9.25 มีการตาย ซึ่งการตายทั้งหมด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 40.50 รายงานว่าเกิดจากแม่โคไม่มีน้ำนมหลังคลอด ถัดมาเป็นการตายจากปอดบวม ท้องอืด และท้องเสีย ตามลำดับ

ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีไสคำ (2565) พบว่า ฟาร์มโคเนื้อ ร้อยละ 70.97 ไม่เคยมีประวัติพบโรคในฝูงมาก่อน และร้อยละ 29.03 มีประวัติการพบโรคปากและเท้าเปื่อย

6.2.5 ตลาดโคเนื้อ

กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) พบว่า การจำหน่ายโคเนื้อเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 98.0 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อภายในหมู่บ้าน อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพ่อค้ามารับซื้อโคที่ฟาร์มร้อยละ 63.25 รองลงมา นำไปขายที่ตลาดนัดโค-กระบือ ร้อยละ 32.25 เกษตรกรส่วนใหญ่จะขายโคเมื่อมีอายุ ระหว่าง 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี ร้อยละ 54.00 และส่วนใหญ่จะเลือกวิธีการจำหน่ายแบบตีราคาตัว ร้อยละ 85.25

ณัฐพันธุ์ กันธิยะ (2562) พบว่า เกษตรกรมีแหล่งจำหน่าย โค/ลูกโค/แม่โคสาว ส่วนมากให้กับพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 48.46 สหกรณ์ ร้อยละ 11.54 และสมาชิกในกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 5.77

ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีไสคำ (2565) พบว่า โคเนื้อทั้งหมดถูกขายในรูปแบบมีชีวิต ซึ่งทุกฟาร์มนั้นจะมีพ่อค้ามารับซื้อที่หน้าฟาร์ม

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) พบว่า ในการจำหน่ายเกษตรกรจะจำหน่ายโคเนื้อของตนเองให้กับพ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 97.0

6.3 ความรู้ และแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

6.3.1 ความรู้ของเกษตรกร

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม และคณะ (2564) ได้ศึกษา ความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบผิดมากกว่าร้อยละ 50.0 ได้แก่ 1) ลักษณะของสายพันธุ์โคเนื้อ 2) ปริมาณการให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อ 3) การให้แร่ธาตุและวิตามินเสริมแก่โคเนื้อ 4) วิธีการผสมพันธุ์และการคัดเลือกสายพันธุ์โคเนื้อ และ 5) การจัดการโคเนื้อและการทำประวัติโคเนื้อ

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) พบว่า เกษตรกรที่มีความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อมากจะมีความต้องการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น อาจ

เนื่องมาจากเกษตรกรที่มีความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมากจะมีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการเลี้ยงโคเนื้อ มีการทดลอง นำความรู้มาประยุกต์ และต่อยอดองค์ความรู้เดิมที่นำมาใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ

6.3.2 แหล่งความรู้

สุวิทย์ เจียชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรเพียงร้อยละ 13.00 ที่มีส่วนร่วมช่วยเหลืองานปศุสัตว์ในพื้นที่ ได้แก่ การเป็นอาสาปศุสัตว์ การเป็นแหล่งศึกษาดูงาน และการบริจาคทรัพย์สิน ในส่วนของการยืมโคจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อการผลิต พบว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 8.50 เท่านั้น ที่เหลือร้อยละ 91.50 ไม่เคยยืมโคจากหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ ยังพบว่า เกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมการเลี้ยงโคจากหน่วยงานต่างๆ มีเพียงร้อยละ 50.50 โดยเกษตรกรเคยรับการอบรมเฉลี่ย 1.37 ครั้ง สำหรับ การรับข้อมูลข่าวสารด้านการเลี้ยงโคจะมาจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 33.30 รองลงมาเป็นอาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 29.20 ถัดมาเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อนเกษตรกร โทรทัศน์ เอกสาร/คู่มือ หอกระจายข่าวและหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) พบว่า การดำเนินการโดยใช้การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรได้มีความรู้ที่ถูกต้องตามหลักการเลี้ยงโคเนื้อ จากการเรียนรู้และการเรียนจากกิจกรรมการสาธิตและการพัฒนาทักษะแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร และจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

6.4 ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

6.4.1 ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญธิรัญ (2562) พบว่า ด้านสภาพการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เงินลงทุนในการเลี้ยงโคเนื้อค่อนข้างเป็นปัญหา หน่วยงานราชการและตัวเกษตรกรเองต้องหาวิธีลดต้นทุนด้านการผลิต ส่วนความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ พื้นที่ถือครองของเกษตรกร ทำเลที่ตั้งฟาร์ม และแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อนั้น ไม่เป็นปัญหาอุปสรรคเท่าที่ควร ด้านพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อว่า การผสมติดยาก และการสังเกตการเป็นสัตว์ เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเลี้ยงโคเนื้อในระดับปานกลาง ส่วนระดับสายเลือดโค พ่อ-แม่พันธุ์โค และการขอรับการผสมเทียมจากเจ้าหน้าที่ เป็นปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้ออยู่ในระดับน้อย ด้านอาหารสัตว์ มีความคิดเห็นต่อการจัดหาพืชอาหารสัตว์ฤดูแล้งและฝน เป็นปัญหาอุปสรรคในระดับมาก (เฉลี่ย 3.43) ส่วนอาหารชั้นที่ใช้เลี้ยงโค พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์และพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะ การสำรองอาหารหยาบ (ฟาง) ไว้ใช้ในฤดูแล้ง รวมถึงการจัดการหาแร่ธาตุ ด้านสุขภาพและการป้องกันโรคการดูแลรักษาโคป่วย เป็นโรคปากและเท้าเปื่อย-คอบวม (เฉลี่ย 3.10) การควบคุมบุคคลภายนอกเข้า - ออกฟาร์ม (เฉลี่ย 2.83) การตรวจโรคประจำปี (เฉลี่ย 2.63) และการถ่ายพยาธิภายใน - นอกในโค (เฉลี่ย 2.63) จะมีเพียงการ

บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดโคของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เท่านั้นที่เกษตรกรเห็นว่า เป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย (เฉลี่ย 2.05) เนื่องจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะนำมาบริการเกษตรกรในรอบปี ด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรเห็นว่า การถูกพ่อค้ากดราคาโค และราคาโคที่ไม่แน่นอน เป็นปัญหา และอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93 และ 3.75 ตามลำดับ) ส่วนข้อมูลด้านตลาดโคเนื้อ แหล่งซื้อ -ขายโค (ตลาดนัดโค -กระบือ) สถานที่ตั้งตลาดนัดโค-กระบือ การมีกฎระเบียบเคลื่อนย้ายสัตว์ รวมถึงข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้า FTA และ กรอบความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC

6.4.2 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

กฤษฎา เจริญมูลและ ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) ได้ศึกษาความต้องการได้รับการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรมีความต้องการระดับมากในเรื่อง การดูแลสุขภาพสัตว์กรณีสัตว์ป่วย การเลี้ยงแม่โคตั้งท้อง การเลี้ยงลูกโค การเยี่ยมเยียนเกษตรกรเป็นรายบุคคล การฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ การถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำหมู่บ้าน การส่งเสริมโดยการจัดตั้งกลุ่มโคเนื้อสาธิต การให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อ การจัดจำหน่ายแร่ธาตุอาหารเสริมในราคาพอเหมาะ การให้บริการด้านการผสมเทียมในราคาพอเหมาะ

นราธิป ศรีพั้ว และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2560) พบว่า ความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ 1. การปลูกหญ้าและจัดการแปลงหญ้า 2. การป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ 3. การถนอมพืชอาหารสัตว์ และ 4. การเลือกซื้อพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์โคเนื้อ และมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ 1. การเยี่ยมเยียนเกษตรกรเป็นรายบุคคล 2. การทัศนศึกษาดูงาน 3. การฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ 4. การถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำหมู่บ้าน 5. การจัดตั้งกลุ่มสาธิตการเลี้ยงโคเนื้อ 6. เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงโคเนื้อ และ 7. ข่าวเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อทางช่องทางวิทยุและโทรทัศน์ และมีความต้องการด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ 1. การให้บริการผสมเทียม 2. การบริการผสมพันธุ์โดยวิธีจูงผสม 3. การจำหน่ายยากำจัดพยาธิภายในและภายนอก 4. การให้บริการฉีดวัคซีนและยาบำรุง 5. การจัดจำหน่ายแร่ธาตุอาหารเสริม 6. เมล็ดพันธุ์/ท่อนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ 7. การจำหน่ายพ่อพันธุ์โคเนื้อแก่เกษตรกรที่ให้ความสนใจในการปรับปรุงพันธุ์ และ 8. การจำหน่ายฟางอัดฟ่อนและหญ้าแห้งอัดฟ่อนในช่วงหน้าแล้ง

สุวิทย์ แจ่มชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพิจิตรมีความต้องการส่งเสริมในประเด็นเรื่องวิธีการใช้ยารักษาโรคมามากที่สุด (2.12) รองลงมา เป็นประเด็นการส่งเสริมด้านโรค (1.85) และการส่งเสริมในประเด็นการผสมเทียม (1.82)

6.5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของ

เกษตรกร

6.5.1 ปัญหาการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารีย์ (2559) พบว่า 1. ปัญหาด้านพันธุ์โคเนื้อหาซื้อพันธุ์โคเนื้อที่มีลักษณะดีได้ยาก มีราคาแพง ค่าขนส่งมีราคาแพง พันธุ์โคเนื้อที่มีไม่เหมาะสมกับสภาพอากาศที่ร้อน 2. ปัญหาด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรขาดความรู้ในการผสมพันธุ์โคเนื้อ ทำให้โคเนื้อผสมติดยาก เวลาโคเนื้อเป็นสัดติดต่อเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อผสมพันธุ์โคเนื้อได้ล่าช้า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ไม่เพียงพอกับความต้องการในการผสมพันธุ์โคเนื้อและต้องเดินทางไกล 3. ปัญหาด้านอาหารและการให้อาหาร เกษตรกรขาดความรู้ในด้านอาหารและการให้อาหารโคเนื้อ โคเนื้อส่วนใหญ่จะโตช้า เนื่องจากได้รับอาหารไม่เพียงพอ ไม่นิยมเสริมอาหารชั้นหญ้าไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในฤดูร้อน เกษตรกรไม่มีความรู้ในการถนอมพืชอาหารสัตว์และพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์น้อย 4. ปัญหาด้านโรงเรือนและสิ่งก่อสร้าง วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างโรงเรือนมีราคาแพง การก่อสร้างโรงเรือนที่ยังไม่ได้มาตรฐานเกษตรกรมีเงินทุนน้อย 5. ปัญหาด้านการควบคุมและป้องกันโรค เกษตรกรขาดความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรค เมื่อซื้อโคเนื้อมาเลี้ยงจะไม่มีอาการสังเกต หรือมีการกักสัตว์ก่อน ทำให้มีโรคระบาดเกิดขึ้น และไม่มี การป้องกันโรคที่ท้องอืด

ณัฐพันธุ์ กันธิยะ (2562) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีแหล่งอาหารหยาบไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงโคในฤดูแล้ง

สุวิทย์ แจ้ขุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า ปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อ ปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกร คือ ด้านการผสมพันธุ์ ด้านการรักษาและสุขภาพ บ่งชี้ว่า เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ต้องเพิ่มความรู้อ และเพิ่มการบริการด้านเหล่านี้ลงสู่เกษตรกรในพื้นที่เป็นอันดับแรกสุด

พีรพัฒน์ ดีสุข และคณะ (2563) ที่ศึกษาการใช้ฮอร์โมนเพื่อเหนี่ยวนำการเป็นสัดต่ออัตราการผสมติดและวันท้องว่างในโคนมหลังคลอด พบว่าการผสมไม่ติด และการสูญเสียการตั้งท้อง เป็นต้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว เช่น การตรวจการเป็นสัดไม่แม่นยำ เวลาทำการผสมเทียมที่ไม่เหมาะสม คุณภาพน้ำเชื้อและ/หรือเทคนิค การผสมเทียมไม่ดี

6.5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารีย์ (2559) พบว่า 1. ควรมีการสนับสนุนพันธุ์โคเนื้อให้แก่เกษตรกร โดยหาพันธุ์ที่เหมาะสมและราคาถูกรให้บริการให้แก่เกษตรกร การจัดหาหน้าเชื้อโคพันธุ์ลูกผสมมาใช้ในการผสมเทียม จัดหาแหล่งเงินกู้ที่มีดอกเบี้ยต่ำให้แก่เกษตรกรสำหรับจัดซื้อโคเนื้อ มีการสนับสนุนในการก่อสร้างโรงเรือนให้ได้มาตรฐาน 2. ควรมีการฝึกอบรมวิธีการผสมพันธุ์โคเนื้อ การให้อาหารโคเนื้อ การปลูกสร้างแปลงหญ้า และการถนอมพืชอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกร และมีการ

อบรมด้านการควบคุมและป้องกันโรคให้แก่เกษตรกร ด้านการสุขาภิบาล และการกำจัดของเสียจากฟาร์ม

ณัฐพันธุ์ กัญธิยะ (2562) พบว่า ควรส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อแก่เกษตรกรพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องเหมาะสมในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการให้มีราคาซื้อขายที่ยุติธรรม และมีตลาดรองรับการซื้อจำหน่ายโคเนื้อที่มั่นคง

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม (2563) ศึกษาแนวทางการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แนะนำว่า แนวทางการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรจะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ สายพันธุ์โคเนื้อ การใช้อาหารข้น และการจัดการฟาร์ม ตลอดจนการสร้างเกษตรกรต้นแบบด้านการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับรู้และเห็นภาพของการเลี้ยงโคเนื้อที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญหิรัญ (2562) พบว่า กรมปศุสัตว์ควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อ และสร้างอาชีพให้เกษตรกร และกลุ่มเกษตรกรของแต่ละอำเภอควรมีการจัดฝึกอบรมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการผสมเทียม รวมถึงสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้เกษตรกรเพื่อนำไปปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อของตนเอง อบรมการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้เป็นอาหารโคเนื้อ อบรมการสุขาภิบาลสัตว์เบื้องต้น และหาวิธีการหรือโครงการที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจะเข้าถึงแหล่งเงินทุน

สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่าการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยนำไปกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยนี้ มีดังนี้

- 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
- 2) สภาพการเลี้ยงโคเนื้อและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
- 3) ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
- 4) ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

5) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียม
โคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอดำรง อำเภอดำรง อำเภอดำรง จังหวัดชุมพร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย เกี่ยวกับประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อใน อำเภอท่าแซะ ที่ขึ้นทะเบียนกับ สำนักงานเกษตรปี พ.ศ. 2566 จำนวน 2,055 ราย (สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อใน อำเภอท่าแซะ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตร มีดังนี้

1.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของ Taro Yamane (1973) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ การสุ่มอยู่ที่ระดับ 0.07

แทนค่า N = 2,055

e = 0.07

$$n = \frac{2,055}{1+2,055(0.07)^2}$$

n = 185.64

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้จะเท่ากับ 186 คน คิดเป็นร้อยละ 9.05 ของประชากรทั้งหมด

1.2.2 การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยการนำรายชื่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อใน อำเภอท่าแซะ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรมาจับสลากให้ได้จำนวนเท่ากับขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 186 คน และเก็บข้อมูลจนกว่าจะได้ตัวอย่างครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ ตามข้อมูลรายชื่อที่สุ่มได้

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยแบบมีโครงสร้างกำหนด คำถามคำตอบ ให้เลือกเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

2.2 ลักษณะของเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีทั้งคำถามแบบปลายปิด (closed – ended question) และคำถามปลายเปิด (open – ended question) โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยง

โคเนื้อ

เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกและคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูลซึ่งประกอบด้วยคำถาม 3 ตอนย่อย คือ

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การประกอบอาชีพหลัก การประกอบอาชีพรอง และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

1.1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ รายได้ครัวเรือนต่อปี (รายได้จากการเลี้ยงโค และรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค) รายจ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อต่อเดือน

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกและคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูลซึ่งประกอบด้วยคำถาม 5 ตอนย่อย คือ

2.1 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อ ชนิดพันธุ์โคเนื้อ (เพศ และสายพันธุ์)

2.2 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ ได้แก่ การทำวัคซีน การกำจัดปรสิตภายใน การกำจัดปรสิตภายนอก

2.3 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ ได้แก่ การผสมพันธุ์ตามธรรมชาติโดยมี พ่อพันธุ์คุมฝูง การผสมเทียม และการใช้บริการผสมเทียม

2.4 โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์

2.5 ตลาดโคเนื้อ

ตอนที่ 3 ความรู้ และแหล่งความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ลักษณะคำถามจะเป็นคำถามแบบถูกผิดในส่วนของความรู้ และคำถามเป็นแบบ ปลายปิดให้เลือกในส่วนของแหล่งความรู้ สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ซึ่ง ประกอบด้วยคำถาม 2 ตอนย่อย คือ

1) ความรู้ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อใช้ในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ เป็นแบบทดสอบจะเป็นคำถามแบบเลือกตอบถูกและผิด จำนวน 15 ข้อ เพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับการ เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ด้านการจัดการอาหาร ด้านสุขภาพ และการควบคุมโรค ด้านการสืบพันธุ์ และการ ให้ผลผลิต โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ ตอบได้ถูกต้อง 1 คะแนน และตอบไม่ถูกต้อง 0 คะแนน

2) แหล่งความรู้ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับการ เลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในแต่ละสื่อ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อ กิจกรรม เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือก เป็นคำถามให้เลือกตอบ 5 ระดับ ได้แก่ ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด กำหนดคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 1 คำตอบ และคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ของเกษตรกร

เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกและคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 2 ตอนย่อย คือ

4.1 ความคิดเห็นในการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือก เป็นคำถามให้ เลือกตอบ 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด กำหนดคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 1 คำตอบ และคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล

4.2 ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือก เป็นคำถามให้

เลือกตอบ 5 ระดับ ได้แก่ ต้องการในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด กำหนดคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 1 คำตอบ และคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล

ตอนที่ 5 ข้อมูลปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกและคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 2 ตอนย่อย คือ

1) ปัญหาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือก เป็นคำถามให้เลือกตอบ 5 ระดับ ได้แก่ ปัญหาในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด กำหนดคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 1 คำตอบ และคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล

2) ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ เป็นลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือก เป็นคำถามให้เลือกตอบ 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด กำหนดคำตอบให้เลือกตอบข้อละ 1 คำตอบ และคำถามปลายเปิดให้เติมข้อมูล

2.3 การสร้างแบบสัมภาษณ์

2.3.1 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร แล้วนำข้อมูลมาสร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.3.2 ศึกษาแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จากงานวิจัยของผู้ที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

2.3.3 จัดทำแบบสัมภาษณ์ จัดทำเครื่องมือวิจัยฉบับร่างตามกรอบตัวแปรของเครื่องมือที่กำหนดประเด็น กำหนดวิธีการตรวจคะแนน และสรุปผลการตอบ จัดทำคำชี้แจงในการตอบข้อคำถาม

2.3.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างส่งอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจแก้ไขเนื้อหา และการใช้ภาษา พิจารณาความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์

2.3.5 แก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้ถูกต้อง นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำไปทดสอบหาความเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์ และนำมาปรับปรุงเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

2.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.4.1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity)

เพื่อให้การวิจัย มีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพฉบับร่างด้วยตนเองแล้ว นำมาเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสม และให้คำแนะนำแก้ไข จากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 3 ท่าน พิจารณาข้อความว่า วัดความครอบคลุมเนื้อหา และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ศึกษาโดยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (IOC) ซึ่งการตรวจสอบความตรงของเนื้อหานี้ ผู้เชี่ยวชาญจะตรวจสอบด้วยการเปรียบเทียบข้อความกับเนื้อหาที่จะวัด โดยที่ผู้วิจัยจัดทำแบบฟอร์มให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นต่อข้อความแต่ละข้อ โดยกำหนดคะแนนผลการพิจารณา (ปราณี หล้าเบญจนะ, 2559, น.2-3) ดังนี้

ให้คะแนน +1	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อสอบวัดจุดประสงค์/เนื้อหานั้น
ให้คะแนน 0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อสอบวัดจุดประสงค์/เนื้อหานั้น
ให้คะแนน -1	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อสอบไม่วัดจุดประสงค์/เนื้อหานั้น

แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป หาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความแต่ละข้อกับ จุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง -1 ถึง +1
	$\frac{\sum R}{N}$	แทน	ผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
		แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อความนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหาที่กำหนด แสดงว่า ข้อความข้อนั้นใช้ได้ แต่ถ้าค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ไปหาค่าความเที่ยงตรง ได้ดังนี้

$$\text{ค่า IOC} = \frac{113.33}{116} = 0.976$$

โดยผลการหาค่าความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (IOC) ตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตัดสินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มีค่าเท่ากับ 0.976 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหา และข้อคำถามข้อนั้นสามารถนำไปใช้ได้

2.4.2 การทดสอบความเที่ยง (Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปทดลองสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ อำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร จำนวน 30 ราย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเที่ยง ตามวิธีการของ Cronbach's alpha จากนั้นจึงนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ทำการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cronbach) ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum Si^2}{St^2} \right]$$

แทนสัญลักษณ์

α หมายถึง สัมประสิทธิ์ความเที่ยง

K หมายถึง จำนวนข้อคำถาม

$\sum Si^2$ หมายถึง ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

St^2 หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนรวม

สำหรับเกณฑ์ความเที่ยงของเครื่องมือวิจัย ควรมีค่าสูงกว่า 0.70 จึงจะถือว่าเครื่องมือวิจัยนั้นมีการวัดมีความเที่ยงและเชื่อถือได้ (กิตติพงษ์ พิพิธกุล, 2561, น.109)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำแบบสัมภาษณ์มาหาความเที่ยง ตามวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ดังนี้

ตอนที่ 3.2 แหล่งความรู้สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.755

ตอนที่ 4.1 ความคิดเห็นในการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.833

ตอนที่ 4.2 ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.814

ตอนที่ 5.1 ปัญหาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.815

ตอนที่ 5.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.817

โดยภาพรวมของแบบสัมภาษณ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามีค่าเท่ากับ 0.939 มีค่าสูงกว่า 0.70 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีความเที่ยง ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการใช้แบบสัมภาษณ์กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 186 คน เพื่อศึกษาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ในพื้นที่ในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2567 มีขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทำแบบสัมภาษณ์ ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีการเตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย ในเรื่องต่อไปนี้

1) **การกำหนดวัน เวลา และสถานที่เก็บข้อมูล** ผู้วิจัยมีการกำหนดวัน เวลา และสถานที่เก็บข้อมูล รวมทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูล

2) **การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์** เช่น แบบสัมภาษณ์ ปากกา และยานพาหนะในการเดินทางเข้าพื้นที่

3.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 แนะนำตัวผู้สัมภาษณ์ แนะนำตัวผู้วิจัยว่าเป็นใคร ทำอะไร ที่ไหน และมาทำอะไร ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์รู้จักก่อนที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

3.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์อย่างไร และชี้แจงความสำคัญของงานวิจัยแก่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง สมบูรณ์และครบถ้วน

3.2.3 เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้สัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่ต้องการถามทุกข้อตามลำดับ

3.3 บันทึกผลการสัมภาษณ์ ในขณะที่ให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกผลการสัมภาษณ์ไปพร้อมกัน ซึ่งบันทึกผลทันทีระหว่างการสัมภาษณ์และบันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ

3.4 ขั้นสิ้นสุดของการสัมภาษณ์ ทบทวนความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล พร้อมกล่าวขอบคุณเกษตรกรผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และผู้เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และจัดทำตารางข้อมูล เพื่อประมวลผลและโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

ตอนที่ 3 ความรู้ และแหล่งความรู้ สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

3.1 ความรู้ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อใช้ในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ พิจารณาจากข้อมูลการเลือกตอบ (ถูกหรือผิด) ตามความรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การวัดความรู้ด้วยการให้คะแนน

สำหรับข้อที่ตอบถูกเท่ากับ 1 และข้อที่ตอบไม่ถูกเท่ากับ 0 จำนวน 15 ข้อ คะแนนเต็มเท่ากับ 15 คะแนน ซึ่งนำมาจัดกลุ่ม ดังนี้

ตอบถูกต้อง 1-3 ข้อ	เท่ากับ	มีความรู้ในระดับน้อยที่สุด
ตอบถูกต้อง 4-6 ข้อ	เท่ากับ	มีความรู้ในระดับน้อย
ตอบถูกต้อง 7-9 ข้อ	เท่ากับ	มีความรู้ในระดับปานกลาง
ตอบถูกต้อง 10-12 ข้อ	เท่ากับ	มีความรู้ในระดับมาก
ตอบถูกต้อง 13-15 ข้อ	เท่ากับ	มีความรู้ในระดับมากที่สุด

3.2 แหล่งความรู้ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) การแปลความหมายระดับการเข้าถึงแหล่งความรู้ของเกษตรกร ตามเกณฑ์การประเมิน ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับมากที่สุด

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับน้อย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

4.1 ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) การแปลความหมายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ตามเกณฑ์การประเมิน ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับน้อย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

4.2 ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) การแปลความหมายระดับความต้องการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ตามเกณฑ์การประเมิน ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความต้องการในระดับมากที่สุด

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความต้องการในระดับมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีความต้องการในระดับปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อยที่สุด
ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโค
เนื้อของเกษตรกร

5.1 ปัญหาการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) การแปลความหมายระดับปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ตามเกณฑ์การประเมิน ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง มีปัญหาในระดับมากที่สุด
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง มีปัญหาในระดับมาก
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง มีปัญหาในระดับปานกลาง
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อย
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) การแปลความหมายระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ตามเกณฑ์การประเมิน ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมาก
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับน้อย
ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแพะ จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาเป็น 5 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อปรากฏตามตารางที่ 4.1 ถึงตารางที่ 4.3 ดังนี้

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

n = 186

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	148	79.6
หญิง	38	20.4

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 186

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. อายุ (ปี)			
น้อยกว่า 31		7	3.8
31-40		37	19.9
41-50		61	32.8
51-60		47	25.3
มากกว่า 60		34	18.2
ค่าต่ำสุด 21 ปี	ค่าสูงสุด 87 ปี		
ค่าเฉลี่ย 48.93 ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.184		
3. ระดับการศึกษา			
ไม่ได้ศึกษา		3	1.6
ประถมศึกษาตอนต้น		10	5.4
ประถมศึกษาตอนปลาย		21	11.3
มัธยมศึกษาตอนต้น		32	17.2
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)		70	37.6
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)		12	6.5
ปริญญาตรี		38	20.4

จากตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาแสดงสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ดังนี้

เพศ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 79.6 เป็นเพศชาย ร้อยละ 20.4 เป็นเพศหญิง

อายุ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 32.8 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.3 มีอายุระหว่าง 51-60 ร้อยละ 19.9 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 18.2 มีอายุมากกว่า 60 ปี และร้อยละ 3.8 มีอายุน้อยกว่า 31 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 21 ปี อายุสูงสุด 87 ปี มีอายุเฉลี่ย 48.93 ปี

ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรจบการศึกษาร้อยละ 37.6 จากมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) รองลงมา ร้อยละ 20.4 จบการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 17.2 จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 11.3 จบประถมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 6.5 จบการศึกษานุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.) ร้อยละ 5.4 จบการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น และร้อยละ 1.6 ไม่ได้ศึกษาตามลำดับ

1.2 สภาพสังคมของของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

จากการศึกษาสภาพสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การประกอบอาชีพหลัก การประกอบอาชีพรอง และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตารางที่ 4.2 สภาพสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

n = 186		
สภาพสังคมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การประกอบอาชีพหลัก		
เกษตรกรกรรม	124	66.7
รับจ้างทั่วไป	9	4.8
ค้าขาย	13	7.0
ธุรกิจส่วนตัว	11	5.9
รับราชการ	13	7.0
พนักงานหน่วยงานราชการ	11	5.9
พนักงานหน่วยงานเอกชน	5	2.7
2. การประกอบอาชีพรอง		
ไม่มีอาชีพรอง	82	43.4
มีอาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	104	56.6
รับจ้างทั่วไป	16	8.5
เกษตรกรกรรม	72	38.1
ธุรกิจส่วนตัว	15	7.9
ค้าขาย	4	2.1
3. การเป็นสมาชิกกลุ่ม		
3.1 กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ		
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	73	39.2
เป็นสมาชิกกลุ่ม	113	60.8
3.2 กลุ่มอื่นๆ		
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	38	14.5
เป็นสมาชิกกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	148	85.5
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	29	11.1
กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร	5	1.9
กลุ่มสมาชิก ธกส.	66	25.2
กลุ่มโครงการส่งเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ.	124	47.3

จากตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาแสดงของสภาพสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ดังนี้
การประกอบอาชีพหลัก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 66.7 มีอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด รองลงมาร้อยละ 7.0 ได้แก่ อาชีพค้าขาย และอาชีพรับราชการ ร้อยละ 5.9 มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว และอาชีพพนักงานหน่วยงานราชการ ร้อยละ 4.8 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และร้อยละ 2.7 มีอาชีพพนักงานหน่วยงานเอกชน ตามลำดับ

การประกอบอาชีพรอง พบว่า เกษตรกรมีอาชีพรอง ร้อยละ 56.6 โดยร้อยละ 38.1 มีอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด รองลงมาคือ ร้อยละ 8.5 อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 7.9 อาชีพธุรกิจส่วนตัว และร้อยละ 2.1 อาชีพค้าขาย ตามลำดับ

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 60.8 เป็นสมาชิกกลุ่ม และร้อยละ 39.2 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มอื่นๆ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 85.5 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ และร้อยละ 14.5 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ โดยร้อยละ 47.3 เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆเป็นสมาชิกกลุ่มโครงการเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ. มากที่สุด รองลงมาร้อยละ 25.2 กลุ่มสมาชิก ธกส. ร้อยละ 14.5 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 11.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และร้อยละ 1.9 กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ตามลำดับ

1.3 สภาพเศรษฐกิจของของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ รายได้ครัวเรือน (บาท) และรายจ่ายจากการเลี้ยงโค (บาท)

ตารางที่ 4.3 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

			n = 186
สภาพเศรษฐกิจของของเกษตรกร		จำนวน	ร้อยละ
1.	จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
	1	97	52.1
	2	60	32.3
	3	18	9.7
	4	8	4.3
	5	3	1.6
	ค่าต่ำสุด = 1 คน	ค่าสูงสุด = 5 คน	
	ค่าเฉลี่ย = 1.70 คน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน =	
	0.925		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 186

สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร		จำนวน	ร้อยละ
2. จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ (คน)			
1		128	68.8
2		50	26.9
3		4	2.2
4		3	1.6
5		1	0.5
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 5 คน			
ค่าเฉลี่ย = 1.38 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.665			
3. รายได้ครัวเรือน (บาท)			
น้อยกว่า 50,000		26	14.0
50,001-550,000		134	72.0
550,001-1,050,000		20	10.8
1,050,001-1,550,000		-	-
มากกว่า 1,550,000		6	3.2
ค่าต่ำสุด = 20,000 บาท ค่าสูงสุด = 3,000,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 309,892.47 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 409,793.948			
4. รายได้จากการเลี้ยงโค (บาท)			
ไม่มีรายได้จากการเลี้ยงโค		8	4.2
มีรายได้จากการเลี้ยงโค		178	95.8
น้อยกว่า 15,000		14	7.5
15,001- 65,000		85	45.7
65,001- 115,000		47	25.3
115,001 - 165,000		4	2.2
มากกว่า 165,000		28	15.1
ค่าต่ำสุด = 10,000 บาท ค่าสูงสุด = 800,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 93,897.84 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 131,828.083			

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 186

สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
5. รายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค (บาท)		
ไม่มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค	16	8.6
มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค	170	91.4
น้อยกว่า 50,000	49	26.3
50,001 - 200,000	73	39.3
200,001 - 350,000	19	10.2
350,001 - 500,000	13	7.0
มากกว่า 500,000	16	8.6
ค่าต่ำสุด = 3,000 บาท ค่าสูงสุด = 2,200,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 211,258.06 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 340,959.580		
6. รายจ่ายจากการเลี้ยงโค (บาท)		
ไม่มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค	54	29.0
มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค	132	71.0
น้อยกว่า 500	39	21.0
501 - 2,500	51	27.4
2,501 - 4,500	15	8.1
4,501 - 6,500	2	1.1
มากกว่า 6,500	25	13.4
ค่าต่ำสุด = 200 บาท ค่าสูงสุด = 30,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 2,850.00 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5,890.370		

จากตารางที่ 4.3 ผลการศึกษาแสดงสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ดังนี้

จำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.1 มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 1 คน มากที่สุด รองลงมาร้อยละ 32.3 มีแรงงานในครัวเรือน 2 คน ร้อยละ 9.7 มีแรงงานในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 4.3 มีแรงงานในครัวเรือน 4 คน และร้อยละ 1.6 มีแรงงานในครัวเรือน 5 คน ตามลำดับ โดยมีแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 5 คน เฉลี่ย 1.70 คน

จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 68.8 มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1 คน มากที่สุด รองลงมาร้อยละ 26.9 มีแรงงานในครัวเรือน 2 คน ร้อยละ 2.2 มีแรงงานในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 1.6 มีแรงงานในครัวเรือน 4 คน และร้อยละ 0.5 มีแรงงานในครัวเรือน 5 คน ตามลำดับ โดยมีแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 5 คน เฉลี่ย 1.38 คน

รายได้ครัวเรือน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 72.0 มีรายได้ครัวเรือน 50,001-550,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 14.0 มีรายได้ครัวเรือนน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 10.8 มีรายได้ครัวเรือน 550,001-1,050,000 บาท และร้อยละ 3.2 มีรายได้ครัวเรือนมากกว่า 1,550,000 ตามลำดับ โดยต่ำสุด 20,000 บาท สูงสุด 3,000,000 บาท เฉลี่ย 309,892.47 บาท

รายได้จากการเลี้ยงโค พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.7 มีรายได้จากการเลี้ยงโค 15,001-65,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 25.3 มีรายได้จากการเลี้ยงโค 65,001- 115,000 บาท ร้อยละ 15.1 มีรายได้จากการเลี้ยงโคมากกว่า 165,000 บาท ร้อยละ 7.5 มีรายได้จากการเลี้ยงคือน้อยกว่า 15,000 บาท และร้อยละ 2.2 มีรายได้จากการเลี้ยงโค 115,001 - 165,000 บาท และไม่มีรายได้จากการเลี้ยงโค ร้อยละ 4.2 ตามลำดับ โดยต่ำสุด 10,000 บาท สูงสุด 800,000 บาท เฉลี่ย 93,897.84 บาท

รายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 39.3 มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค 50,001 - 200,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 26.3 มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค น้อยกว่า 50,000 ร้อยละ 10.2 มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค 200,001 - 350,000 บาท ร้อยละ 8.6 มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโคมากกว่า 500,000 บาท ร้อยละ 7.0 มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค 350,001 - 500,000 บาท ตามลำดับ และไม่มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค ร้อยละ 8.6 โดยต่ำสุด 3,000 บาท สูงสุด 2,200,000 บาท เฉลี่ย 211,258.06 บาท

รายจ่ายจากการเลี้ยงโค พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 29.0 ไม่มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค รองลงมา ร้อยละ 27.4 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค 501 - 2,500 บาท ร้อยละ 21.0 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงคือน้อยกว่า 500 บาท ร้อยละ 13.4 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค มากกว่า 6,500 บาท และร้อยละ 8.1 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค 2,501 - 4,500 บาท และร้อยละ 1.1 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโค 4,501 - 6,500 บาท ตามลำดับ โดยต่ำสุด 200 บาท ค่าสูงสุด 30,000 บาท เฉลี่ย 2,850.00 บาท

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

จากการศึกษาสภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ปรากฏตามตารางที่ 4.4 ถึงตารางที่ 4.8 ดังนี้

2.1 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ

จากการศึกษาประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ระยะเวลาในการเลี้ยงโค และชนิดพันธุ์โคเนื้อ

ตารางที่ 4.4 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ

n = 186

ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ระยะเวลาในการเลี้ยงโค (ปี)			
น้อยกว่า 5		70	37.7
5 - 10		96	51.6
11 - 15		13	7.0
16 - 20		6	3.2
มากกว่า 20		1	0.5
ค่าต่ำสุด 1 ปี	ค่าสูงสุด 22 ปี		
ค่าเฉลี่ย 6.40 ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.132		
2. ชนิดพันธุ์โคเนื้อ (เพศ)			
เพศผู้ (ตัว)			
น้อยกว่า 6		176	94.6
6-10		5	2.7
11-15		2	1.1
16-20		2	1.1
มากกว่า 20		1	0.5
ค่าต่ำสุด 1 ตัว	ค่าสูงสุด 25 ตัว		
ค่าเฉลี่ย 2.49 ตัว	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.577		
เพศเมีย (ตัว)			
น้อยกว่า 6		68	36.6
6-10		78	41.9
11-15		18	9.7
16-20		9	4.8
มากกว่า 20		13	7.0
ค่าต่ำสุด 1 ตัว	ค่าสูงสุด 55 ตัว		
ค่าเฉลี่ย 8.18 ตัว	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.114		

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 186			
ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ		จำนวน	ร้อยละ
3. ชนิดพันธุ์โคเนื้อ (สายพันธุ์)		จำนวน	ร้อยละ
พันธุ์พื้นเมือง (ตัว)			
น้อยกว่า 2		165	88.8
2-3		14	7.5
4-5		5	2.7
6-7		1	0.5
มากกว่า 7		1	0.5
ค่าต่ำสุด 1 ตัว	ค่าสูงสุด 9 ตัว		
ค่าเฉลี่ย 1.15 ตัว	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.522		
พันธุ์แท้ (ตัว)			
1		5	25.0
2		6	30.0
3		4	20.0
4		1	5.0
มากกว่า 4		4	20.0
ค่าต่ำสุด 1 ตัว	ค่าสูงสุด 10 ตัว		
ค่าเฉลี่ย 2.65 ตัว	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.460		

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ		จำนวน	ร้อยละ
พันธุ์ผสม (ตัว)			
น้อยกว่า 6		50	26.9
6-10		80	43.0
11-15		22	11.8
16-20		18	9.7
มากกว่า 20		16	8.6
ค่าต่ำสุด 1 ตัว	ค่าสูงสุด 63 ตัว		
ค่าเฉลี่ย 9.91 ตัว	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.662		

จากตารางที่ 4.4 ผลการศึกษาแสดงประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ดังนี้
ระยะเวลาในการเลี้ยงโค พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 51.6 มีระยะเวลาในการเลี้ยง 5 – 10 ปี รองลงมา ร้อยละ 37.7 มีระยะเวลาในการเลี้ยงน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 7.0 มีระยะเวลาในการเลี้ยง 11 – 15 ปี ร้อยละ 3.2 มีระยะเวลาในการเลี้ยง 16 – 20 ปี และร้อยละ 0.5 มีระยะเวลาในการเลี้ยง มากกว่า 20 ปี ตามลำดับ โดยมีระยะเวลาในการเลี้ยงต่ำสุด 1 ปี ระยะเวลาในการเลี้ยงสูงสุด 22 ปี ระยะเวลาในการเลี้ยงเฉลี่ย 6.40 ปี

ชนิดพันธุ์โคเนื้อ (เพศ) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 94.6 มีโคเพศผู้่น้อยกว่า 6 ตัว มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 2.7 มีโคเพศผู้ 6-10 ตัว ร้อยละ 1.1 มีโคเพศผู้ 11-15 ตัว และโคเพศผู้ 16-20 ตัว และร้อยละ 0.5 มีโคเพศผู้มากกว่า 20 ตัว ตามลำดับ โดยมีโคเพศผู้ต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 25 ตัว เฉลี่ยมีโคเพศผู้ 2.49 ตัว ในส่วนของโคเพศเมีย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 41.9 มีโคเพศเมีย 6-10 ตัว มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 36.6 มีโคเพศเมียน้อยกว่า 6 ตัว ร้อยละ 9.7 มีโคเพศเมีย 11-15 ตัว ร้อยละ 7.0 มีโคเพศเมียมากกว่า 20 ตัว และร้อยละ 4.8 มีโคเพศเมีย 16-20 ตามลำดับ โดยมีโคเพศเมียต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 55 ตัว เฉลี่ยมีโคเพศเมีย 8.18 ตัว

ชนิดพันธุ์โคเนื้อ (สายพันธุ์) พบว่า เกษตรกรมีโคสายพันธุ์พื้นเมือง ร้อยละ 88.8 น้อยกว่า 2 ตัว มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 7.5 มีโคสายพันธุ์พื้นเมือง 2-3 ตัว ร้อยละ 2.7 มีโคสายพันธุ์พื้นเมือง 4-5 ตัว และร้อยละ 0.5 มีโคสายพันธุ์พื้นเมือง 6-7 ตัว และมากกว่า 7 ตัว ตามลำดับ โดยมีโคสายพันธุ์พื้นเมืองต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 9 ตัว เฉลี่ยมีโคสายพันธุ์พื้นเมือง 1.15 ตัว ในส่วนของโคสายพันธุ์แท้ พบว่า เกษตรกรมีโคสายพันธุ์แท้ ร้อยละ 30.0 จำนวน 2 ตัว มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีโคสายพันธุ์แท้ 1 ตัว ร้อยละ 20 มีโคสายพันธุ์แท้ 3 ตัว และมากกว่า 4 ตัว ร้อยละ 5 มีโคสาย

พันธุ์แท้ 4 ตัว ตามลำดับ โดยมีโคสายพันธุ์แท้ต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 10 ตัว เฉลี่ยมีโคสายพันธุ์แท้ 2.65 ตัว และในส่วนของโคสายพันธุ์ผสม พบว่า เกษตรกรมีโคสายพันธุ์ผสม ร้อยละ 43.0 จำนวน 6-10 ตัว มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 26.9 มีโคสายพันธุ์ผสมน้อยกว่า 6 ตัว ร้อยละ 11.8 มีโคสายพันธุ์ผสม 11-15 ตัว ร้อยละ 9.7 มีโคสายพันธุ์ผสม 16-20 ตัว และร้อยละ 8.6 มีโคสายพันธุ์ผสมมากกว่า 20 ตัว ตามลำดับ โดยมีโคสายพันธุ์ผสมต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 63 ตัว เฉลี่ยมีโคสายพันธุ์ผสม 9.91 ตัว

2.2 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ

จากการศึกษาการดูแลสุขภาพโคเนื้อ ได้แก่ การทำวัคซีน การกำจัดปรสิต ภายใน และการกำจัดปรสิตภายนอก ตารางที่ 4.5 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ

n = 186		
การดูแลสุขภาพโคเนื้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การทำวัคซีน		
ไม่เคยทำวัคซีน	1	0.5
เคยทำวัคซีน	67	36.0
ทำวัคซีนสม่ำเสมอ	118	63.5
2. การกำจัดปรสิตภายใน		
ไม่เคยกำจัด	1	0.5
เคยกำจัด	113	60.8
กำจัดสม่ำเสมอ	72	38.7
3. การกำจัดปรสิตภายนอก		
ไม่เคยกำจัด	2	1.1
เคยกำจัด	112	60.2
กำจัดสม่ำเสมอ	72	38.7

จากตารางที่ 4.5 ผลการศึกษาแสดงการดูแลสุขภาพโคเนื้อ ดังนี้
การทำวัคซีน พบว่า เกษตรกรมีการดูแลสุขภาพโคเนื้อด้วยการทำวัคซีน ร้อยละ 63.5 มีการทำวัคซีนสม่ำเสมอ รองลงมา ร้อยละ 36.0 เคยทำวัคซีน และร้อยละ 0.5 ไม่เคยทำวัคซีน ตามลำดับ

การกำจัดปรสิตภายใน พบว่า เกษตรกรมีการดูแลสุขภาพโคเนื้อด้วยการกำจัดปรสิตภายใน ร้อยละ 60.8 เคยกำจัด รองลงมา ร้อยละ 38.7 กำจัดสม่ำเสมอ และร้อยละ 0.5 ไม่เคยกำจัด ตามลำดับ

การกำจัดปรสิทภายนอก พบว่า เกษตรกรมีการดูแลสุขภาพพืคโน้ด้วยการกำจัดปรสิทภายนอก ร้อยละ 60.8 เคยกำจัด รองลงมา ร้อยละ 38.7 กำจัดสม่ำเสมอ และร้อยละ 1.1 ไม่เคยกำจัด ตามลำดับ

2.3 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ

จากการศึกษาการจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ ได้แก่ การผสมพันธุ์ตามธรรมชาติโดยมีพ่อพันธุ์คุมฝูง และการผสมเทียม ตารางที่ 4.6 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ

n = 186		
การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
1. การผสมพันธุ์ (คน)		
การผสมตามธรรมชาติโดยมีพ่อพันธุ์คุมฝูง	8	4.3
การผสมเทียม	178	95.7
2. การใช้บริการผสมเทียม (ครั้ง/ปี)		
น้อยกว่า 6	96	51.6
6-10	66	35.5
11-15	8	4.3
16-20	7	3.8
มากกว่า 20	9	4.8
ค่าต่ำสุด 1 ครั้ง/ปี	ค่าสูงสุด 40 ครั้ง/ปี	
ค่าเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.764	
3. ผู้ให้บริการผสมเทียม (คน)		
ตัวเกษตรกรเอง	3	1.6
ปราชญ์ชาวบ้าน	4	2.2
หน่วยงานภาครัฐ	175	94.1
หน่วยงานภาคเอกชน	4	2.1

จากตารางที่ 4.6 ผลการศึกษาแสดงการจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อดังนี้ **การผสมพันธุ์** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 95.7 มีการผสมพันธุ์โคเนื้อโดยการผสมเทียม และร้อยละ 4.3 โดยผสมตามธรรมชาติโดยมีพ่อพันธุ์คุมฝูง ตามลำดับ

การใช้บริการผสมเทียม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.6 มีการใช้บริการผสมเทียม น้อยกว่า 6 ครั้ง/ปี รองลงมา ร้อยละ 35.5 มีการใช้บริการผสมเทียม 6-10 ครั้ง/ปี ร้อยละ 4.8 มีการใช้บริการผสมเทียมมากกว่า 20 ครั้ง/ปี ร้อยละ 4.3 มีการใช้บริการผสมเทียม 11-15 ครั้ง/ปี และ ร้อยละ 3.8 มีการใช้บริการผสมเทียม 16-20 ครั้ง/ปี ตามลำดับ โดยมีการใช้บริการผสมเทียมต่ำสุด 1 ครั้ง/ปี มีการใช้บริการผสมเทียมสูงสุด 40 ครั้ง/ปี มีการใช้บริการผสมเทียมเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี

ผู้ให้บริการผสมเทียม พบว่า ผู้ให้บริการผสมเทียมแก่เกษตรกร ร้อยละ 94.1 คือ หน่วยงานภาครัฐ รองลงมา ร้อยละ 2.1 มีจำนวน 2 ผู้ให้บริการ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน และ หน่วยงานภาคเอกชน และร้อยละ 1.6 ผู้ให้บริการผสมเทียมคือ ตัวเกษตรกรเอง ตามลำดับ

2.4 โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์

ตารางที่ 4.7 โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์

n = 186		
โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์		
ไม่เคยเป็นโรค	162	87.1
เคยเป็นโรค	24	12.9

จากตารางที่ 4.7 ผลการศึกษาแสดงโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์โคเนื้อ ดังนี้

โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์โคเนื้อ พบว่า โคเนื้อของเกษตรกร ร้อยละ 87.1 ไม่เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ และร้อยละ 12.9 เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ ได้แก่ โรคล้มปีสกิน และโรคปากและเท้าเปื่อย

2.5 ตลาดโคเนื้อ

ตารางที่ 4.8 ตลาดโคเนื้อ

n = 186		
ตลาดโคเนื้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ตลาดโคเนื้อ		
เกษตรกรด้วยตนเอง/ชาวบ้าน	101	54.3
พ่อค้าคนกลาง	71	38.2
ตลาดนัดโค-กระบือ	5	2.7
โรงเชือด	6	3.2
ตลาดเนื้อโคคุณภาพสูง	3	1.6

จากตารางที่ 4.8 ผลการศึกษาแสดงตลาดโคเนื้อ ดังนี้

ตลาดโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีการจำหน่ายโคเนื้อ ร้อยละ 54.3 ให้กับเกษตรกรด้วยตนเอง/ชาวบ้าน รองลงมา ร้อยละ 38.2 พ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 3.2 โรงเชือด ร้อยละ 2.7 ตลาดนัดโค-กระบือ และร้อยละ 1.6 ตลาดเนื้อโคคุณภาพสูง ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ความรู้ และแหล่งความรู้ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

จากการศึกษาความรู้ และแหล่งความรู้ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อปรากฏตามตารางที่ 4.9 ถึงตารางที่ 4.12 ดังนี้

3.1 ความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ตารางที่ 4.9 ความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ประเด็นความรู้	เฉลย	ผู้ตอบได้ถูกต้อง		ลำดับที่ ถูก
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	
1. อาหารหยาบ คือ อาหารที่มีเยื่อใยสูง พลังงาน ค่อนข้างต่ำ เช่น หญ้า ถั่ว ต้นข้าวโพด เป็นต้น	ถูก	175	94.1	1
2. อาหารหยาบเป็นอาหารรองของโค (เฉลย : อาหาร หยาบเป็นอาหารหลักของโค)	ผิด	124	66.7	13

n = 186

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความรู้	เฉลี่ย	ผู้ตอบได้ถูกต้อง		ลำดับที่ ถูก
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	
3. การให้อาหารชั้น คือ อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่มีพลังงาน และโปรตีนสูง โดยมากเป็นอาหารที่ได้จากการผสมธัญพืช หลายชนิด หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากมันปะหลัง เป็นต้น	ถูก	174	93.5	2
4 . การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารชั้นอย่างเต็มที่ (เฉลี่ย :การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารหยาบอย่างเต็มที่)	ผิด	117	62.9	15
5. การให้อาหารแต่ละช่วงวัยจะต้องดูตามหลักโภชนาการเพื่อให้โคมีคะแนนความสมบูรณ์ร่างกายเหมาะสม	ถูก	166	89.2	3
6. คะแนนความสมบูรณ์ของร่างกายของโคที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผสมติดและให้ลูกอย่างสม่ำเสมอ	ถูก	160	86.0	6
7. โรคทุกชนิดไม่สามารถส่งผลกับระบบสืบพันธุ์โค (เฉลี่ย :โรคบางชนิดไม่สามารถส่งผลกับระบบสืบพันธุ์โค)	ผิด	135	72.6	11
8. การถ่ายพยาธิภายนอกและการถ่ายพยาธิภายในควรทำเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	ถูก	152	81.7	8
9. การทำวัคซีนเพียง 1 ครั้งสามารถป้องกันโรคของโคตลอดชีวิต (เฉลี่ย :การทำวัคซีนเพียง 1 ครั้งไม่สามารถป้องกันโรคของโคตลอดชีวิต จึงควรทำวัคซีนสม่ำเสมอตามรอบ)	ผิด	148	79.6	9

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ประเด็นความรู้	เฉลย	ผู้ตอบได้ถูกต้อง		ลำดับที่ ถูก
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	
10. การสุขาภิบาลไม่เป็นปัจจัยในการก่อโรค (เฉลย : การสุขาภิบาลเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรค)	ผิด	121	65.1	14
11. โคลที่มีอาการการกระวนกระวาย อวัยวะเพศบวม มีเมือกใส เป็นอาการหลังการตั้งท้องของโค (เฉลย : โคลที่มีอาการการกระวนกระวาย อวัยวะเพศบวม มีเมือกใส เป็นอาการก่อนการเป็นสัดของโค)	ผิด	136	73.1	10
12. วงรอบการเป็นสัดของโคประมาณ 21 วัน	ถูก	165	88.7	4
13. เมื่อพบโคลที่มีอาการยืนนิ่งยอมให้ตัวอื่นป้อน ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาผสมเทียมในอีก 12-18 ชั่วโมง	ถูก	157	84.4	7
14. หากโคลตั้งท้อง หลังการผสมโคจะแสดงอาการเป็นสัด (เฉลย : หากโคลตั้งท้อง หลังการผสมโคจะไม่แสดงอาการเป็นสัด)	ผิด	132	71.0	12
15. หลังจากการผสมเทียม 3 เดือน ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาตรวจท้อง	ถูก	165	88.7	4

จากตารางที่ 4.9 เมื่อนำผลคะแนนมาพิจารณาดังนี้

เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจจากคำถามที่ตอบได้ถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อาหารหยาบ คือ อาหารที่มีเยื่อใยสูง พลังงานค่อนข้างต่ำ เช่น หญ้า ถั่ว ต้นข้าวโพด เป็นต้น (ร้อยละ 94.1) รองลงมาคือ การให้อาหารชั้น คือ อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่มีพลังงาน และโปรตีนสูง โดยมากเป็นอาหารที่ได้จากการผสมธัญพืช หลายชนิด หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากมันปะหลัง เป็นต้น (ร้อยละ 93.5) และการให้อาหารแต่ละช่วงวัยจะต้องดูตามหลักโภชนาการเพื่อให้โคมีคะแนนความสมบูรณ์ร่างกายเหมาะสม (ร้อยละ 89.2)

ส่วนคำถามความรู้ ที่มีผู้ตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารชั้นอย่างเต็มที่ (เฉลย : การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารหยาบอย่างเต็มที่) (ร้อยละ 62.9) การสุขาภิบาลไม่เป็นปัจจัยในการก่อโรค (เฉลย : การสุขาภิบาลเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ก่อให้เกิด

โรค) (ร้อยละ 65.1) และอาหารหยาบเป็นอาหารรองของโค (เฉลี่ย : อาหารหยาบเป็นอาหารหลักของโค) (ร้อยละ 66.7) ตามลำดับ

ระดับความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ตารางที่ 4.10 ระดับความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

n = 186

จำนวนข้อที่ตอบได้ถูกต้อง	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ความหมาย
1-3	0	0.0	มีความรู้ในระดับน้อยที่สุด
4-6	4	2.1	มีความรู้ในระดับน้อย
7-9	32	17.2	มีความรู้ในระดับปานกลาง
10-12	63	33.9	มีความรู้ในระดับมาก
13-15	87	46.8	มีความรู้ในระดับมากที่สุด
ค่าต่ำสุด 4 ข้อ	ค่าสูงสุด 15 ข้อ		
ค่าเฉลี่ย 11.89 ข้อ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.189		

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.10 พบว่า เกษตรกรได้ตอบถูกต้องเฉลี่ย 11.892 ข้อ ถูกต้องต่ำสุด 4 ข้อ สูงสุด 15 ข้อ เกษตรกรร้อยละ 46.8 ตอบได้ถูกต้อง 13 -15 ข้อ รองลงมา ร้อยละ 33.9 ตอบได้ถูกต้อง 10 - 12 ข้อ ร้อยละ 17.2 ตอบได้ถูกต้อง 7-9 ข้อ และร้อยละ 2.2 ตอบได้ถูกต้อง 4-6 ข้อ ตามลำดับ

3.2 แหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ตารางที่ 4.11 แหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

n =186

แหล่งความรู้	ระดับการได้รับความรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ S.D.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1. สื่อบุคคล						3.23 (0.973)	ปานกลาง	4
1.1 เจ้าหน้าที่ ภาครัฐ	4 (2.2)	10 (5.4)	14 (7.5)	59 (31.7)	99 (53.2)	4.28 (0.969)	มาก	1
1.2 เจ้าหน้าที่ ภาคเอกชน	26 (14.0)	42 (22.6)	57 (30.6)	39 (21)	22 (11.8)	2.94 (1.213)	ปานกลาง	7
1.3 อาสาสมัคร เกษตรกร	20 (10.8)	51 (27.4)	47 (25.3)	39 (21.0)	29 (15.6)	3.03 (1.242)	ปานกลาง	5
1.4 ประชาชน ชาวบ้าน	19 (10.2)	55 (29.6)	35 (18.8)	47 (25.3)	30 (16.1)	3.07 (1.266)	ปานกลาง	4
1.5 ครอบครัว/ ญาติพี่น้อง	20 (10.8)	40 (21.5)	49 (26.3)	49 (26.3)	28 (15.1)	3.13 (1.225)	ปานกลาง	2
1.6 ผู้นำชุมชน	26 (14)	44 (23.7)	42 (22.6)	47 (25.3)	27 (14.5)	3.02 (1.279)	ปานกลาง	6
1.7 เกษตรกร ต้นแบบในพื้นที่	22 (11.8)	45 (24.2)	36 (19.4)	52 (28)	31 (16.7)	3.13 (1.285)	ปานกลาง	2

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 186

แหล่งความรู้	ระดับการได้รับความรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ S.D.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2. สื่อมวลชน						2.92 (1.132)	ปานกลาง	5
2.1 โทรทัศน์	28 (15.1)	32 (17.2)	36 (19.4)	64 (34.4)	26 (14.0)	3.15 (1.289)	ปานกลาง	1
2.2 วิทย์	29 (15.6)	53 (28.5)	41 (22.0)	48 (25.8)	15 (8.1)	2.82 (1.210)	ปานกลาง	2
3. สื่อสิ่งพิมพ์						3.57 (1.087)	มาก	3
3.1 หนังสือพิมพ์	28 (15.1)	30 (16.1)	37 (19.9)	64 (34.4)	27 (14.5)	3.17 (1.291)	ปานกลาง	4
3.2 หนังสือ	13 (7.0)	25 (13.4)	26 (14.0)	62 (33.3)	60 (32.3)	3.70 (1.244)	มาก	1
3.3 วารสาร	14 (7.5)	26 (14.0)	33 (17.7)	55 (29.6)	58 (31.2)	3.62 (1.263)	มาก	2
3.4 เอกสาร เผยแพร่	10 (5.4)	19 (10.2)	34 (18.3)	58 (31.2)	65 (34.9)	3.18 (1.180)	ปานกลาง	3

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 186

แหล่งความรู้	ระดับการได้รับความรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					x S.D.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
4. สื่อออนไลน์						3.60 (0.908)	มาก	2
4.1 เว็บไซต์ (Website)	18 (9.7)	19 (10.2)	31 (16.7)	84 (45.2)	34 (18.3)	3.52 (1.186)	มาก	4
4.2 เฟซบุ๊ก (Facebook)	14 (7.5)	12 (6.5)	43 (23.1)	78 (41.9)	39 (21.0)	3.62 (1.114)	มาก	2
4.3 ไลน์ (Line)	9 (4.8)	18 (9.7)	51 (27.4)	64 (34.4)	44 (23.7)	3.62 (1.094)	มาก	2
4.4 ยูทูบ (Youtube)	8 (4.3)	14 (7.5)	37 (19.9)	62 (33.3)	65 (34.9)	3.87 (1.107)	มาก	1
4.5 แอปพลิเคชัน (Application)	18 (9.7)	24 (12.9)	47 (25.3)	63 (33.9)	34 (18.3)	3.38 (1.203)	ปานกลาง	5
5. สื่อกิจกรรม						4.04 (0.920)	มาก	1
5.1 การฝึกอบรม	5 (2.7)	8 (4.3)	22 (11.8)	68 (36.6)	83 (44.6)	4.16 (0.948)	มาก	2
5.2 การสัมมนา	10 (5.4)	10 (5.4)	27 (14.5)	59 (31.7)	80 (43.0)	4.01 (1.131)	มาก	4
5.3 การประชุม	13 (7.0)	16 (8.6)	33 (17.7)	60 (32.3)	64 (34.4)	3.78 (1.206)	มาก	5

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 186

แหล่งความรู้	ระดับการได้รับความรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ S.D.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
5.4 การศึกษาดูงาน	6 (3.2)	7 (3.8)	24 (12.9)	59 (31.7)	90 (48.4)	4.18 (1.012)	มาก	1
5.5 การจัด นิทรรศการ	7 (3.8)	6 (3.2)	32 (17.2)	64 (34.4)	77 (41.4)	4.06 (1.027)	มาก	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						3.36 (0.786)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.11 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.36) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแหล่งความรู้ที่ได้จากแต่ละสื่อ พบว่า

1. สื่อบุคคล

สื่อบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.23) โดยสื่อบุคคลได้รับความรู้ในระดับมากจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.28) รองลงมาได้รับความรู้ในระดับปานกลางจากครอบครัว/ญาติพี่น้อง และเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.13) ความรู้ในระดับปานกลางจากปราชญ์ชาวบ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.07) ความรู้ในระดับปานกลางจากอาสาสมัครเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3.03) นอกจากนี้ยังได้รับความรู้ในระดับปานกลางจากผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.02) และความรู้ในระดับปานกลางจากเจ้าหน้าที่ภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 2.94) ตามลำดับ

2. สื่อมวลชน

สื่อมวลชนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.92) โดยสื่อมวลชนที่ให้ความรู้ทั้งหมด

อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 3.15) รองลงมาได้รับความรู้จากวิทยุ (ค่าเฉลี่ย 2.82) และได้รับความรู้จากหอกระจายเสียง (ค่าเฉลี่ย 2.81) ตามลำดับ

3. สื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) โดยสื่อสิ่งพิมพ์ได้รับความรู้ในระดับมากจากหนังสือ (ค่าเฉลี่ย 3.70) รองลงมาได้รับความรู้ในระดับมาก คือ วารสาร (ค่าเฉลี่ย 3.62) และได้รับความรู้ในระดับปานกลาง ได้แก่ เอกสารเผยแพร่ (ค่าเฉลี่ย 3.18) และหนังสือพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 3.17) ตามลำดับ

4. สื่อออนไลน์

สื่อออนไลน์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) โดยสื่อออนไลน์ที่ให้ความรู้ในระดับมากจาก ยูทูป (ค่าเฉลี่ย 3.87) รองลงมาได้รับความรู้ในระดับมากได้แก่ เฟซบุ๊ก และไลน์ (ค่าเฉลี่ย 3.62) ได้รับความรู้ในระดับมาก จากเว็บไซต์ (ค่าเฉลี่ย 3.52) และได้รับความรู้ในระดับปานกลางจากแอปพลิเคชัน (ค่าเฉลี่ย 3.38) ตามลำดับ

5. สื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04) โดยสื่อกิจกรรมได้รับความรู้ในระดับมากจากการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 4.18) รองลงมาได้รับความรู้ในระดับมากคือ การฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.16) ได้รับความรู้ในระดับมากได้แก่ การจัดนิทรรศการ (ค่าเฉลี่ย 4.06) การสัมมนา (ค่าเฉลี่ย 4.01) และการประชุม (ค่าเฉลี่ย 3.78) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 สรุปแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

n = 186

แหล่งความรู้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. สื่อบุคคล	3.23	0.973	ปานกลาง	4
2. สื่อมวลชน	2.92	1.132	ปานกลาง	5
3. สื่อสิ่งพิมพ์	3.57	1.087	มาก	3
4. สื่อออนไลน์	3.60	0.908	มาก	2
5. สื่อกิจกรรม	4.04	0.920	มาก	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.36	0.786	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.12 สรุปได้ว่า แหล่งความรู้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อได้รับจากสื่อกิจกรรมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.04) รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 3.60) สื่อสิ่งพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 3.57) สื่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.23) และสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 2.92) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ของเกษตรกร

จากการศึกษาความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรปรากฏตามตารางที่ 4.13 ถึงตารางที่ 4.16 ดังนี้

4.1 ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					— x (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ						4.24 (0.607)	มาก	2

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ คิดเห็น		ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1.1	เกษตรกรมี ความรู้เรื่อง การจัดการการ สืบทอดมากขึ้น	0 (0.0)	1 (0.5)	28 (15.1)	83 (44.6)	74 (39.8)	4.23 (0.718)	มาก	3
1.2	เกษตรกรมี ความรู้เรื่อง ด้านการ จัดการสุขภาพ โคมากขึ้น	0 (0.0)	3 (1.6)	34 (18.3)	75 (40.3)	74 (39.8)	4.18 (0.784)	มาก	4
1.3	ความรู้ด้านการ จับสัตว์โคเนื้อ ของเกษตรกร ทำให้การ จัดการสืบทอด โคเนื้อ มีประสิทธิภาพ มากขึ้น	0 (0.0)	4 (2.2)	25 (13.4)	95 (51.1)	62 (33.3)	4.15 (0.729)	มาก	5

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 186

		ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
		(จำนวน/ร้อยละ)							
ประเด็นความ คิดเห็น		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1.4	เจ้าหน้าที่มี ความรู้ถูกต้อง ตามหลัก วิชาการทำให้มี การเลี้ยงและ การผสมเทียม โคเนื้อมี ประสิทธิภาพ มากขึ้น	0 (0.0)	2 (1.1)	14 (7.5)	83 (44.6)	87 (46.8)	4.37 (0.671)	มาก	1
1.5	ข้อมูล ความรู้ ในการเลี้ยง และการผสม เทียมสามารถ ทำให้การเลี้ยง โคเนื้อดีมาก ขึ้น	0 (0.0)	1 (0.5)	16 (8.6)	95 (51.1)	74 (39.8)	4.30 (0.645)	มาก	2

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ คิดเห็น	ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย กลาง	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2. ด้านการขาด แคลนการผสม เทียมโคเนื้อ						4.48 (0.562)	มาก	1
2.1 บริการด้านผสม เทียมทั่วถึง	1 (0.5)	1 (0.5)	12 (6.5)	71 (38.2)	101 (54.3)	4.37 (0.671)	มาก	1
2.2 การให้บริการ ผสมเทียมอย่าง ทั่วถึงทำให้ ผลผลิตลูกโค เพิ่มขึ้น	0 (0.0)	2 (1.1)	16 (8.6)	60 (32.3)	108 (58.1)	4.23 (0.718)	มาก	3
2.3 เจ้าหน้าที่ที่มี ความชำนาญใน การผสมเทียม ส่งผลให้อัตรา การผสมติด เพิ่มขึ้น	0 (0.0)	2 (1.1)	12 (6.5)	71 (38.2)	101 (54.3)	4.18 (0.784)	มาก	4

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ประเด็นความ คิดเห็น	ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย	ปาน		มาก				
	ที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2.4 การให้บริการ ผสมเทียมของ เจ้าหน้าที่ทำให้ คุณภาพชีวิต เกษตรกรผู้เลี้ยง โคเนื้อดีขึ้น	0	2	12	60	112	4.15	มาก	5
	(0.0)	(1.1)	(6.5)	(32.3)	(60.2)	(0.729)		
2.5 การผสมเทียมโค เนื้อจะให้ลูกโคที่ มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ ต้องการของ ตลาด	0	2	12	63	110	4.30	มาก	2
	(0.0)	(1.1)	(6.5)	(33.9)	(59.1)	(0.645)		

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ คิดเห็น		ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3.	ด้านการ ป้องกันโรค ระบาดในโค เนื้อ						4.13 (0.653)	มาก	3
3.1	การป้องกันโรค ด้วยวัคซีนทำ ให้เกษตรกรผู้ เลี้ยงโคเนื้อ สามารถ ป้องกันโรค ระบาดได้	0 (0.0)	5 (2.7)	12 (6.5)	114 (61.3)	55 (29.6)	4.17 (0.662)	มาก	2
3.2	การป้องกันโรค ด้วยการกำจัด พยาธิภายใน ทำให้เกษตรกร ผู้เลี้ยงโคเนื้อ สามารถ ป้องกันโรค พยาธิได้	0 (0.0)	5 (2.7)	16 (8.6)	103 (55.4)	62 (33.3)	4.19 (0.701)	มาก	1

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ คิดเห็น	ระดับความเห็นด้วยกับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย		ปาน		มาก			
	ที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3.3 การป้องกันโรค ด้วยการกำจัด ปรสิตภายนอก ทำให้เกษตรกรผู้ เลี้ยงโคเนื้อ สามารถป้องกัน โรคระบาดได้	2 (1.1)	4 (2.2)	25 (13.4)	99 (53.2)	56 (30.1)	4.09 (0.783)	มาก	4
3.4 การจัดการพื้นที่ ในการเลี้ยงทำให้ การป้องกันโรค ระบาดมี ประสิทธิภาพ สูงขึ้น	0 (0.0)	8 (4.3)	26 (14.0)	86 (46.2)	66 (35.5)	4.12 (0.808)	มาก	3
3.5 การผสมเทียมโค อย่างถูกต้องตาม หลักวิชาการ สามารถป้องกัน โรคได้	4 (2.2)	6 (3.2)	28 (15.1)	80 (43.0)	68 (36.6)	4.08 (0.914)	มาก	5
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						4.28 (0.494)	มาก	

จากตารางที่ 4.13 เกี่ยวกับความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ
ของเกษตรกร ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.24) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่มีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้มีการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.37) รองลงมาความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ข้อมูล ความรู้ในการเลี้ยงและการผสมเทียมสามารถทำให้การเลี้ยงโคเนื้อดีมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.30) เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดการการสืบพันธุ์มากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.23) เกษตรกรมีความรู้เรื่องด้านการจัดการสุขภาพโคมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.18) และความรู้ด้านการจับสัตว์โคเนื้อของเกษตรกรทำให้การจัดการสืบพันธุ์โคเนื้อมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.15) ตามลำดับ

2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.48) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ บริการด้านผสมเทียมทั่วถึง (ค่าเฉลี่ยรวม 4.37) รองลงมาความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การผสมเทียมโคเนื้อจะให้ลูกโคที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.30) การให้บริการผสมเทียมอย่างทั่วถึงทำให้ผลผลิตลูกโคเพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ยรวม 4.23) เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในการผสมเทียมส่งผลให้อัตราการผสมติดเพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ยรวม 4.18) และการให้บริการผสมเทียมของเจ้าหน้าที่ทำให้คุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อดีมากขึ้น (ค่าเฉลี่ยรวม 4.15) ตามลำดับ

3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.13) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.19) รองลงมาความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.17) การจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกันโรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (ค่าเฉลี่ยรวม 4.12) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดปรสิตภายนอกทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.09) และการผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.08)

ตารางที่ 4.14 สรุปความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1.ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ	4.24	0.607	มาก	2
2.ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ	4.48	0.562	มาก	1
3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ	4.13	0.653	มาก	3
เฉลี่ยรวม	4.28	0.494	มาก	

จากตารางที่ 4.14 สรุปได้ว่า ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.48) รองลงมาคือด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.24) และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ตามลำดับ

4.2 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ตารางที่ 4.15 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1. ด้านความรู้ เกี่ยวกับการเลี้ยง และการผสมเทียม โคเนื้อ						4.38 (0.622)	มาก	2
1.1 เจ้าหน้าที่ควร อบรมให้ความรู้ เรื่องการจัดการ การสืบพันธุ์	2 (1.1)	1 (0.5)	14 (7.5)	72 (38.7)	97 (52.2)	4.40 (0.745)	มาก	1
1.2 เจ้าหน้าที่ควร อบรมให้ความรู้ เรื่องสุขภาพ และการควบคุม โรค	0 (0.0)	2 (1.1)	19 (10.2)	75 (40.3)	90 (48.4)	4.36 (0.708)	มาก	4
1.3 เจ้าหน้าที่ควรให้ ความรู้เรื่อง การจัดการสุขภาพโค	1 (0.5)	2 (1.1)	15 (8.1)	73 (39.2)	95 (51.1)	4.39 (0.729)	มาก	2

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ	
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
1.4	เจ้าหน้าที่ควร แนะนำความรู้ เกี่ยวกับวงรอบ การเป็นสัตว์ที่ ถูกต้องแก่ เกษตรกร	0	2	19	76	89	4.35	มาก	5
		(0.0)	(1.1)	(10.2)	(40.9)	(47.8)	(0.707)		
1.5	เจ้าหน้าที่ควร แนะนำความรู้ เกี่ยวกับการ ปรับปรุงสาย พันธุ์โคเนื้อ อย่างเหมาะสม	1	1	16	73	95	4.39	มาก	2
		(0.5)	(0.5)	(8.6)	(39.2)	(51.1)	(0.714)		

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด		ปานกลาง		มากที่สุด			
	น้อย	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2. ด้านการขาดแคลน การผสมเทียมโค เนื้อ						4.54 (0.592)	มากที่สุด	1
2.1 หน่วยงานสนับสนุน น้ำเชื้อโคเนื้อในการ บริการผสมเทียม	0 (0.0)	2 (1.1)	13 (7.0)	40 (21.5)	131 (70.4)	4.61 (0.666)	มากที่สุด	1
2.2 หน่วยงานให้บริการ ด้านผสมเทียมอย่าง ทั่วถึง	1 (0.5)	0 (0.0)	15 (8.1)	49 (26.3)	121 (65.1)	4.55 (0.689)	มากที่สุด	2
2.3 เจ้าหน้าที่ผสมเทียม ควรประสานงาน หรือสนับสนุนให้มี การรวมกลุ่ม เกษตรกรผู้เลี้ยงโค เนื้อ	0 (0.0)	1 (0.5)	15 (8.1)	60 (32.3)	110 (59.1)	4.50 (0.667)	มากที่สุด	4

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2.4 เจ้าหน้าที่ผสมเทียม ควรประสานงาน หรือบูรณาการ ร่วมกับหน่วยงาน อื่นที่ให้บริการผสม เทียมในพื้นที่	1 (0.5)	1 (0.5)	10 (5.4)	66 (35.5)	108 (58.1)	4.50 (0.675)	มากที่สุด	4
2.5 เจ้าหน้าที่ผสมเทียม ควรแนะนำ โครงการ/การ บริการผสมเทียมที่ ไม่เสียค่าใช้จ่าย	0 (0.0)	2 (1.1)	11 (5.9)	57 (30.6)	116 (62.4)	4.54 (0.658)	มากที่สุด	3

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย		ปานกลาง		มาก			
	ที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3. ด้านการป้องกันโรค ระบาดในโคเนื้อ						4.30 (0.964)	มาก	3
3.1 การป้องกันโรคด้วย วัคซีนทำให้เกษตรกรผู้ เลี้ยงโคเนื้อสามารถ ป้องกันโรคระบาดได้	1 (0.5)	1 (0.5)	15 (8.1)	86 (46.2)	83 (44.6)	4.33 (0.696)	มาก	1
3.2 การป้องกันโรคด้วย การกำจัดพยาธิภายใน ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยง โคเนื้อสามารถป้องกัน โรคพยาธิได้	0 (0.0)	4 (2.2)	18 (9.7)	84 (45.2)	80 (43.0)	4.29 (0.729)	มาก	2
3.3 การป้องกันโรคด้วย การกำจัดปรสิต ภายนอกทำให้ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สามารถป้องกันโรค ระบาดได้	0 (0.0)	3 (1.6)	22 (11.8)	81 (43.5)	80 (43.0)	4.27 (0.733)	มาก	3

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n = 186

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3.4 การจัดการพื้นที่ใน การเลี้ยงทำให้การ ป้องกันโรคระบาดมี ประสิทธิภาพสูงขึ้น	2 (1.1)	5 (2.7)	27 (14.5)	84 (45.2)	68 (36.6)	4.13 (0.837)	มาก	5
3.5 การผสมเทียมโค อย่างถูกต้องตาม หลักวิชาการสามารถ ป้องกันโรคได้	1 (0.5)	5 (2.7)	25 (13.4)	82 (44.1)	73 (39.2)	4.18 (0.806)	มาก	4
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						4.39 (0.531)	มาก	

จากตารางที่ 4.15 เกี่ยวกับระดับความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อ
ของเกษตรกร ปรากฏผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับ
ความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.38) เมื่อ
พิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ควรอบรม
ให้ความรู้เรื่องการจัดการการสืบพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 4.40) รองลงมาความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4
ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการสุขภาพโค และ เจ้าหน้าที่ควรแนะนำ
ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงสายพันธุ์โคเนื้ออย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.39) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้
ความรู้เรื่องสุขาภิบาลและการควบคุมโรค (ค่าเฉลี่ย 4.36) และเจ้าหน้าที่ควรแนะนำความรู้เกี่ยวกับ
วงรอบการเป็นสัตว์ที่ถูกต้องแก่เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.35) ตามลำดับ

2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.54) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ หน่วยงานสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม (ค่าเฉลี่ยรวม 4.61) รองลงมาต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ หน่วยงานให้บริการด้านผสมเทียมอย่างทั่วถึง (ค่าเฉลี่ยรวม 4.55) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรแนะนำโครงการ/การบริการผสมเทียมที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย (ค่าเฉลี่ยรวม 4.54) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.50) และเจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ให้บริการผสมเทียมในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.50) ตามลำดับ

3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.30) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.33) รองลงมาความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.29) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.27) การผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.18) และการจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกันโรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (ค่าเฉลี่ยรวม 4.13) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.16 สรุปความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ความต้องการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ	4.38	0.622	มาก	2
2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ	4.54	0.592	มากที่สุด	1

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

n = 186

ความต้องการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
3. ด้านการป้องกันโรคระบาด ในโคเนื้อ	4.30	0.964	มาก	3
เฉลี่ยรวม	4.39	0.531	มาก	

จากตารางที่ 4.16 สรุปได้ว่า ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.38) และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.30) ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

จากการศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรปรากฏตามตารางที่ 4.17 ถึงตารางที่ 4.19 ดังนี้

5.1 ปัญหาในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ตารางที่ 4.17 ปัญหาในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย		ปานกลาง		มาก			
	ที่ สุด	น้อย	กลาง	มาก	ที่ สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1. ด้านความรู้ เกี่ยวกับการ เลี้ยงและการ ผสมเทียมโค เนื้อ						3.79 (0.895)	มาก	3
1.1 ขาดความรู้ ด้านการ จัดการด้าน	4 (2.2)	13 (7.0)	38 (20.4)	88 (47.3)	43 (23.1)	3.82 (0.939)	มาก	2
1.2 อาหารขาด ความรู้ด้าน การจัดการ สุขภาพและ การควบคุม โรค	1 (0.5)	17 (9.1)	49 (26.3)	74 (39.8)	45 (24.2)	3.77 (0.935)	มาก	4
1.3 ขาดความรู้ ด้านการ จัดการ สีบพันธุ์	4 (2.2)	22 (11.8)	33 (17.7)	69 (37.1)	58 (31.2)	3.83 (1.065)	มาก	1

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1.4 ขาดความรู้ ด้านวงรอบ การเป็นสัต อย่างถูกต้อง และเหมาะสม	2 (1.1)	22 (11.8)	34 (18.3)	77 (41.4)	51 (27.4)	3.82 (1.000)	มาก	2
1.5 มีความเชื่อที่ ผิดหรือขัดต่อ ประเพณี ดั้งเดิม เกี่ยวกับการ จัดการผสม พันธุ์โคเนื้อ	9 (4.8)	17 (9.1)	42 (22.6)	66 (35.5)	52 (28.0)	3.72 (1.112)	มาก	5

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2. ด้านการขาด แคลนการ ผสมเทียมโค เนื้อ						3.86 (1.177)	มาก	1
2.1 สถานีผสม เทียมอยู่ ห่างไกล/การ บริการผสม เทียมไม่ทั่วถึง พื้นที่	10 (5.4)	22 (11.8)	20 (10.8)	52 (28.0)	82 (44.1)	3.93 (1.228)	มาก	1
2.2 ขาดการ ส่งเสริมจาก หน่วยงาน ต่างๆ	14 (7.5)	17 (9.1)	24 (12.9)	54 (29.0)	77 (41.4)	3.87 (1.256)	มาก	2
2.3 ขาดการ สนับสนุน น้ำเชื้อโคเนื้อ สายพันธุ์ที่ ต้องการ	13 (7.0)	19 (10.2)	26 (14.0)	49 (26.3)	79 (42.5)	3.87 (1.262)	มาก	2

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย		ปานกลาง		มาก			
	ที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2.4 ขาดแคลน เจ้าหน้าที่ใน การให้บริการ	12 (6.5)	24 (12.9)	26 (14.0)	46 (24.7)	78 (41.9)	3.82 (1.278)	มาก	5
2.5 สภาพการ เลี้ยงไม่ เอื้ออำนวย ต่อการผสม เทียม	13 (7.0)	22 (11.8)	26 (14.0)	47 (25.3)	78 (41.9)	3.83 (1.281)	มาก	4
3. ด้านการ ป้องกันโรค ระบาดในโค เนื้อ						3.81 (0.951)	มาก	2
3.1 จำนวนวัคซีน ไม่เพียงพอ ต่อความ ต้องการ/หา ยาก	6 (3.2)	10 (5.4)	36 (19.4)	76 (40.9)	58 (31.2)	3.91 (1.004)	มาก	1

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3.2 ขาดการจัดการ ด้านการถ่าย พยาธิภายใน และกำจัดปรสิต ภายนอก	6 (3.2)	8 (4.3)	44 (23.7)	65 (34.9)	63 (33.9)	3.91 (1.018)	มาก	1
3.3 ขาดการจัดการ ดูแลสุขภาพโค เนื้อ	7 (3.8)	11 (5.9)	53 (28.5)	64 (34.4)	51 (27.4)	3.75 (1.040)	มาก	4
3.4 ขาดการป้องกัน โรคระบาดที่ ส่งผลกระทบต่อ สีพันธุโคเนื้อ	7 (3.8)	12 (6.5)	54 (29.0)	53 (28.5)	60 (32.3)	3.79 (1.082)	มาก	3
3.5 สภาพการเลี้ยง ไม่เอื้ออำนวยต่อ การป้องกันโรค	9 (4.8)	14 (7.5)	59 (31.7)	45 (24.2)	59 (31.7)	3.70 (1.135)	มาก	5
เฉลี่ยรวม ทั้งหมด						3.82 (0.929)	มาก	

จากตารางที่ 4.17 เกี่ยวกับระดับปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ปรากฏผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับปัญหาด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.79) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ขาดความรู้ด้านการจัดการสืบพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมา ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ขาดความรู้ด้านการจัดการด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.82) ขาดความรู้ด้านวงรอบการเป็นสัดอย่างถูกต้องและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.82) ขาดความรู้ด้านการจัดการสุขภาพและการควบคุมโรค (ค่าเฉลี่ย 3.77) และมีความเชื่อที่ผิดหรือขัดต่อประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจัดการผสมพันธุ์โคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 3.72) ตามลำดับ

2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับปัญหาด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.54) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด คือ สถานีผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.93) รองลงมา ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.87) ขาดการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ที่ต้องการ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.87) สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการผสมเทียม (ค่าเฉลี่ยรวม 3.83) และขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.82) ตามลำดับ

3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับปัญหาด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.81) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ จำนวนวัคซีนไม่เพียงพอต่อความต้องการ/หายาก และขาดการจัดการด้านการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดปรสิตภายนอก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.91) รองลงมา ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ ขาดการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์โคเนื้อ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.79) ขาดการจัดการดูแลสุขภาพโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.75) และการผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.18) และสภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันโรค (ค่าเฉลี่ยรวม 3.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 สรุปปัญหาในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ	3.79	0.895	มาก	3
2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ	3.86	1.177	มาก	1
3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ	3.81	0.951	มาก	2
เฉลี่ยรวม	3.82	0.929	มาก	

จากตารางที่ 4.18 สรุปได้ว่า ปัญหาในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.86) รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 3.81) และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 3.79) ตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ตารางที่ 4.19 ข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ประเด็น ข้อเสนอแนะ	ระดับเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด		ปานกลาง		มากที่สุด			
	น้อย	มาก	น้อย	มาก				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1. ด้านความรู้ เกี่ยวกับการ เลี้ยงและการ ผสมเทียมโค เนื้อ						4.03 (0.642)	มาก	3
1.1 ควรมีการสร้าง ความเข้าใจ เกี่ยวกับการ เลี้ยงและผสม เทียมโคเนื้อ	1 (0.5)	0 (0.0)	30 (16.1)	62 (33.3)	93 (50.0)	4.32 (0.780)	มาก	2
1.2 ควรมีการจัด อบรมให้ ความรู้ด้าน การจัดการ สุขภาพ และ การควบคุม โรคโคเนื้อ	0 (0.0)	1 (0.5)	24 (12.9)	84 (45.2)	77 (41.1)	4.27 (0.701)	มาก	4

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

n = 186

ระดับเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ								
ประเด็น ข้อเสนอแนะ	(จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
1.3 ควรมีการจัด อบรมให้ ความรู้และ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการ ผสมเทียม	1 (0.5)	0 (0.0)	27 (14.5)	70 (37.6)	88 (47.3)	4.31 (0.756)	มาก	3
1.4 ควรมีการจัด อบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการ จัดการสืบพันธุ์ และวงรอบการ เป็นสัด	0 (0.0)	1 (0.5)	22 (11.8)	88 (47.3)	75 (40.3)	4.27 (0.685)	มาก	4
1.5 ควรมีการสาธิต และเสริม ประสบการณ์ ในด้านการจับ สัดของโคให้ เกษตรกร	0 (0.0)	0 (0.0)	27 (14.5)	68 (36.6)	91 (48.9)	4.34 (0.720)	มาก	1

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ข้อเสนอแนะ	ระดับเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด		ปานกลาง		มากที่สุด			
	น้อย	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2. ด้านการขาด แคลนการผสม เทียมโคเนื้อ						4.45 (0.620)	มาก	1
2.1 ควรจัดการ อบรมให้ ความรู้อะ เกษตรกรด้าน การผสมเทียม อย่างทั่วถึง	1 (0.5)	0 (0.0)	17 (9.1)	60 (32.3)	108 (58.1)	4.47 (0.706)	มาก	2
2.2 มีการสนับสนุน น้ำเชื้อโคเนื้อ สายพันธุ์ต่างๆ ในการ ให้บริการ	0 (0.0)	1 (0.5)	19 (10.2)	54 (29.0)	112 (60.2)	4.48 (0.699)	มาก	1
2.3 ควรกระจาย เจ้าหน้าที่ผสม เทียมให้ทั่วถึง และสามารถ ให้บริการได้	0 (0.0)	0 (0.0)	19 (10.2)	62 (33.3)	105 (56.5)	4.46 (0.674)	มาก	3

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ข้อเสนอแนะ		ระดับเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
2.4	ควรมีการ ประสานงานกับ หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่	1 (0.5)	1 (0.5)	19 (10.2)	59 (31.7)	106 (57.0)	4.44 (0.741)	มาก	4
2.5	มีการสนับสนุน เวทีแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และความ คิดเห็นในการ ผสมเทียมของ เกษตรกรผู้ เลี้ยงโคเนื้อ	1 (0.5)	1 (0.5)	19 (10.2)	61 (32.8)	104 (55.9)	4.43 (0.741)	มาก	5

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ข้อเสนอแนะ	ระดับเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด		ปานกลาง		มากที่สุด			
	น้อย	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3. ด้านการ ป้องกันโรค ระบาดในโค เนื้อ						4.13 (0.795)	มาก	2
3.1 ควรมีการ จัดสรรวัคซีน ให้เพียงพอ และเข้าถึงได้ ง่าย	1 (0.5)	2 (1.1)	21 (11.3)	73 (39.2)	89 (47.8)	4.32 (0.760)	มาก	1
3.2 ควรมีการ บริการด้านการ จัดการสุขภาพ โคเนื้อเบื้องต้น	1 (0.5)	3 (1.6)	34 (18.3)	66 (35.5)	82 (44.1)	4.20 (0.834)	มาก	2
3.3 ควรมุ่งเสริมให้ มีการถ่าย พยาธิภายใน และกำจัด ปรสิตภายนอก	2 (1.1)	5 (2.7)	32 (17.2)	73 (39.2)	74 (39.8)	4.13 (0.871)	มาก	3

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

n = 186

ประเด็น ข้อเสนอแนะ	ระดับเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
	น้อย		ปานกลาง		มาก			
	น้อยที่สุด	น้อย	น้อย	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
3.4 ควรสนับสนุนให้มีการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์	3	10	29	66	78	4.10	มาก	4
	(1.6)	(5.4)	(15.6)	(35.5)	(41.9)	(0.963)		
3.5 ควรแนะนำแนวทางการจัดการพื้นที่การเลี้ยงเพื่อป้องกันโรค	14	7	40	54	71	3.86	มาก	5
	(7.5)	(3.8)	(21.5)	(29.0)	(38.2)	(1.189)		
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						4.29	มาก	
						(0.603)		

จากตารางที่ 4.19 เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ปรากฏผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางการความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.03) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก คือ ควรมีการสาธิตและเสริมประสบการณ์ในด้านการจับสัตว์ของโคให้เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.34) รองลงมาข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อ

(ค่าเฉลี่ย 4.32) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการผสมเทียม (ค่าเฉลี่ย 4.31) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการสุขภาพ และการควบคุมโรคโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.27) และ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสปีพันธุ์ และวงรอบการเป็นสัตว์ (ค่าเฉลี่ย 4.27) ตามลำดับ

2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.45) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆในการให้บริการ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.48) รองลงมาข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการผสมเทียมอย่างทั่วถึง (ค่าเฉลี่ยรวม 4.47) ควรกระจายเจ้าหน้าที่ผสมเทียมให้ทั่วถึง และสามารถให้บริการได้ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.46) ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.44) และมีการสนับสนุนเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นในการผสมเทียมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.43) ตามลำดับ

3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.13) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น แสดงให้เห็นว่า ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก คือ ควรมีการจัดสรรวัคซีนให้เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย (ค่าเฉลี่ยรวม 4.32) รองลงมาข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการบริการด้านการจัดการสุขภาพโคเนื้อเบื้องต้น (ค่าเฉลี่ยรวม 4.20) ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดปรสิตภายนอก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.13) ควรสนับสนุนให้มีการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสปีพันธุ์ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.10) และควรแนะนำแนวทางการจัดการพื้นที่การเลี้ยงเพื่อป้องกันโรค (ค่าเฉลี่ยรวม 3.86) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

n = 186

ข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ	4.03	0.642	มาก	3
2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ	4.45	0.620	มาก	1
3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ	4.13	0.795	มาก	2
เฉลี่ยรวม	4.29	0.603	มาก	

จากตารางที่ 4.20 สรุปได้ว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร เกี่ยวกับด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.45) รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.13) และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมโคเนื้อ (ค่าเฉลี่ย 4.03) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร” ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์

1.1.1 การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2) สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร 3) ความรู้ และแหล่งความรู้ การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร 4) ความคิดเห็นและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่วิจัย หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอท่าแพ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตร ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 2,055 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการประมาณขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.07 โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.05 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยการนำรายชื่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอท่าแพ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรมาจับสลากให้ได้จำนวนเท่ากับขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ มีโครงสร้างที่มีทั้งคำถามแบบปลายปิด (closed – ended question) และคำถามปลายเปิด (Open – ended question) โดยแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ได้ ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความ

ตรงตามเนื้อหา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และให้คำแนะนำแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence, IOC) ซึ่งได้ค่า IOC = 0.976 และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ในแต่ละตอนได้ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง 0.755 - 0.833 ซึ่งแสดงว่ามีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับสูงจึงสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขหลังจากการทดสอบเรียบร้อยแล้วไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 ราย

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) การจัดอันดับ การแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

เกษตรกร ร้อยละ 79.6 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 48.93 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) มีการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองเป็นเกษตรกรรวม เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มอื่นๆ โดยเป็นสมาชิกกลุ่มโครงการส่งเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ. มากที่สุด ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 1 คน เฉลี่ย 1.70 คน จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1 คน เฉลี่ย 1.38 คน ส่วนมากเกษตรกรมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 309,892.47 บาท มีรายได้จากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 93,897.84 บาท มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 211,258.06 บาท และรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 2,850.00 บาท

1.3.2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ระยะเวลาในการเลี้ยงโค พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ มีระยะเวลาในการเลี้ยง 5 - 10 ปี เฉลี่ย 6.40 ปี ชนิดพันธุ์โคเนื้อเกษตรกรมีเลี้ยงโคเทศเมียวเป็นหลัก เฉลี่ย 8.18 ตัว โดยนิยมเป็นโคสายพันธุ์ลูกผสมมากที่สุดเฉลี่ย 9.91 ตัว รองลงมาเป็นพันธุ์พื้นเมือง และลำดับสุดท้ายเป็นพันธุ์แท้ การดูแลสุขภาพโคเนื้อพบว่า มีการทำวัคซีนสม่ำเสมอ มีการกำจัดปรสิตภายใน และเคยกำจัดกำจัดปรสิตภายนอก

การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรนิยมใช้การผสมพันธุ์โคเนื้อโดยการผสมเทียม มีการใช้บริการผสมเทียมเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้บริการ ซึ่งโคเนื้อส่วนมากของเกษตรกรไม่เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ แต่มีร้อยละ 12.9 เคยเป็นโรคที่

ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ ได้แก่ โรคล้มปีสกิน และโรคปากและเท้าเปื่อย และในส่วนของตลาดโคเนื้อ เกษตรกรมีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยกันเอง/ชาวบ้าน

1.3.3 ความรู้ แหล่งความรู้ การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของ

เกษตรกร

1) ความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในส่วนของความรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการอาหาร ด้านสุขภาพและการควบคุมโรค ด้านการสืบพันธุ์และการให้ผลผลิต ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรได้ตอบถูกต้องเฉลี่ย 11.892 ข้อ โดยจากคำถามตอบได้ถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อาหารหยาบ คือ อาหารที่มีเยื่อใยสูง พลังงานค่อนข้างต่ำ เช่น หญ้า ถั่ว ต้นข้าวโพด เป็นต้น รองลงมาคือ การให้อาหารชั้น คือ อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่มีพลังงาน และโปรตีนสูง โดยมากเป็นอาหารที่ได้จากการผสมธัญพืช หลายชนิด หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากมันปะหลัง เป็นต้น และการให้อาหารแต่ละช่วงวัยจะต้องดูตามหลักโภชนาการเพื่อให้โคมีคะแนนความสมบูรณ์ร่างกายเหมาะสม

ส่วนคำถามความรู้ ที่มีผู้ตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารชั้นอย่างเต็มที่ รองลงมาคือ การสุขาภิบาลไม่เป็นปัจจัยในการก่อโรค และอาหารหยาบเป็นอาหารรองของโค ตามลำดับ

2) แหล่งความรู้ การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

แหล่งความรู้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารจาก สื่อกิจกรรม สื่อสื่อออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสื่อบุคคล และสื่อมวลชน ภาพรวมจะอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่าได้รับจากสื่อกิจกรรม มากกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่อมวลชน ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

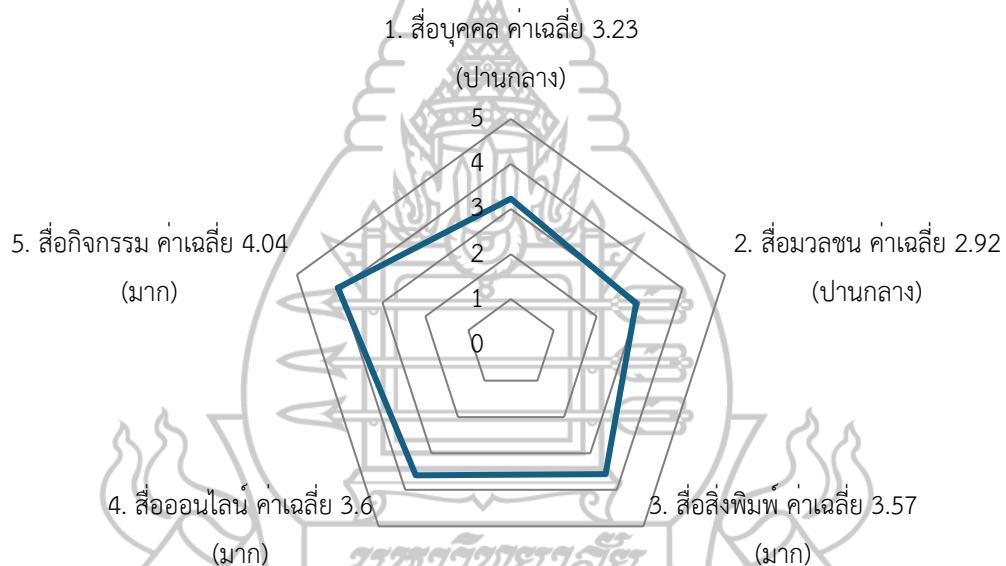
(1) สื่อกิจกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การจัดนิทรรศการ การสัมมนา และการประชุม ตามลำดับ

(2) สื่อออนไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อออนไลน์อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ยูทูป โลก เฟซบุ๊ก และเว็บไซต์ ตามลำดับ และอยู่ในระดับปานกลาง คือ แอปพลิเคชัน

(3) **สื่อสิ่งพิมพ์** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่าสื่อสิ่งพิมพ์อยู่ในระดับมาก ได้แก่ หนังสือ และวารสาร ระดับปานกลาง ได้แก่ เอกสารเผยแพร่ และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

(4) **สื่อบุคคล** ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อบุคคลอยู่ในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และส่วนมากอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ครอบครัว/ญาติพี่น้อง เกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัครเกษตร และผู้นำชุมชน ตามลำดับ

(5) **สื่อมวลชน** ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อมวลชนอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 สื่อ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และหอกระจายเสียง ตามลำดับ

ภาพที่ 5.1 สรุปแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.3.4 ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

1) ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

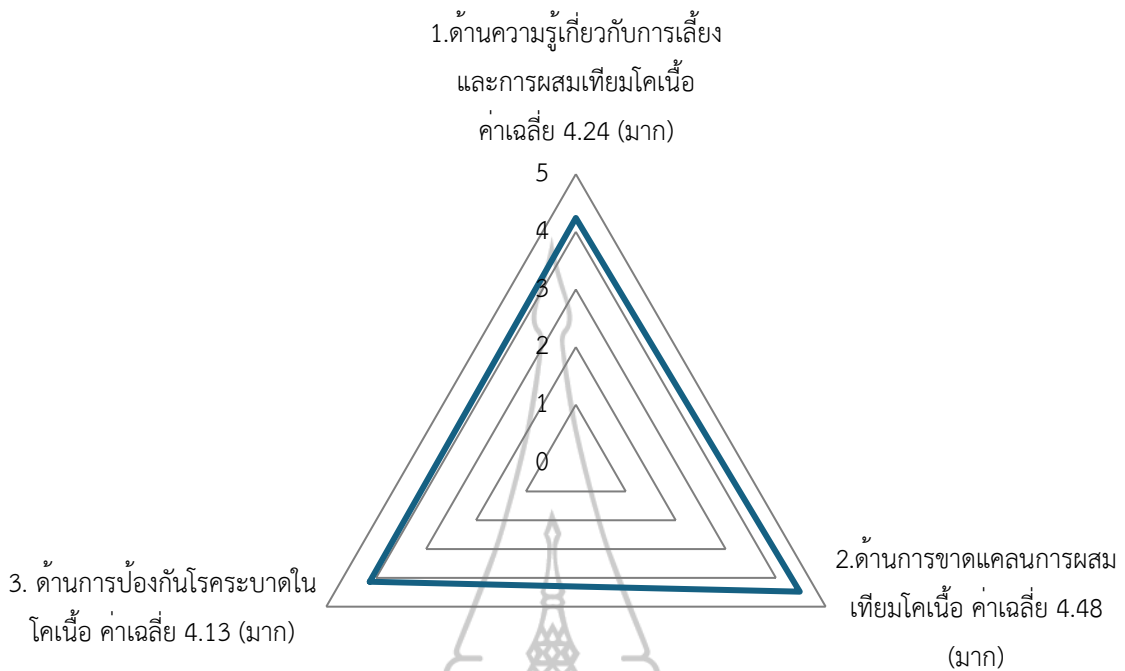
ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและระดับความคิดเห็น ซึ่งอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ซึ่งภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก โดย

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ได้รับความคิดเห็นจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าความคิดเห็นด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) *ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ* ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) บริการด้านผสมเทียมทั่วถึง 2) การผสมเทียมโคเนื้อจะให้ลูกโคที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด 3) การให้บริการผสมเทียมอย่างทั่วถึงทำให้ผลผลิตลูกโคเพิ่มขึ้น 4) เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในการผสมเทียมส่งผลให้อัตราการผสมติดเพิ่มขึ้น และ 5) การให้บริการผสมเทียมของเจ้าหน้าที่ทำให้คุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อดีขึ้น ตามลำดับ

2) *ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ* ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่มีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้มีการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) ข้อมูล ความรู้ในการเลี้ยงและการผสมเทียมสามารถทำให้การเลี้ยงโคเนื้อดีขึ้น 3) เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดการการสืบพันธุ์มากขึ้น 4) เกษตรกรมีความรู้เรื่องด้านการจัดการสุขภาพโคมากขึ้น และ 5) ความรู้ด้านการจับสัตว์โคเนื้อของเกษตรกรทำให้การจัดการสืบพันธุ์โคเนื้อที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามลำดับ

3) *ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ* ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) การป้องกันโรคด้วยการกักขังภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ 2) การป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ 3) การจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกันโรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น 4) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดปรสิตรภายนอกทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ และ 5) การผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ ตามลำดับ

ภาพที่ 5.2 สรุปความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

1.3.4.1 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและระดับความต้องการ ภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ความต้องการจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าความต้องการด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ

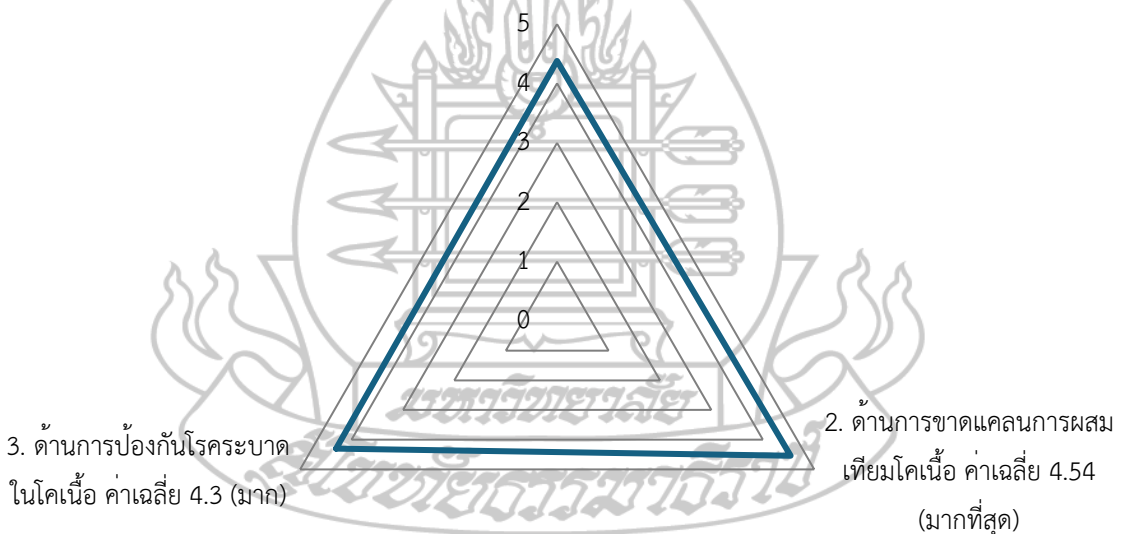
1) **ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ความต้องการในระดับมากที่สุดทั้งหมด ได้แก่ 1) หน่วยงานสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม 2) หน่วยงานให้บริการด้านผสมเทียมอย่างทั่วถึง 3) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรแนะนำโครงการ/การบริการผสมเทียมที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย 4) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และ 5) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ให้บริการผสมเทียมในพื้นที่ ตามลำดับ

2) **ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการการสืบพันธุ์ 2) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการ

จัดการสุขภาพโค 3) เจ้าหน้าที่ควรแนะนำความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงสายพันธุ์โคเนื้ออย่างเหมาะสม
4) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องสุขาภิบาลและการควบคุมโรคและ5) เจ้าหน้าที่ควรแนะนำ
ความรู้เกี่ยวกับวงรอบการเป็นสัตว์ที่ถูกต้องแก่เกษตรกร ตามลำดับ

3) **ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ
พิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ความต้องการอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) การป้องกันโรค
ด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ 2) การป้องกันโรคด้วยการกำจัด
พยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ 3) การป้องกันโรคด้วยการกำจัด
ปรสิตภายนอกทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ 4) การผสมเทียมโคอย่าง
ถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ และ5) การจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกัน
โรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ตามลำดับ

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการ
เลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ
ค่าเฉลี่ย 4.38 (มาก)

ภาพที่ 5.3 สรุปความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

**ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโค
เนื้อของเกษตรกร**

1.3.4.2 ปัญหาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและระดับปัญหา ภาพรวมจะอยู่ในระดับ
มาก ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ระดับมากจำนวน 2 ด้าน

ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ปัญหาจากด้านการขาดแคลน การผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าปัญหาด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ และ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

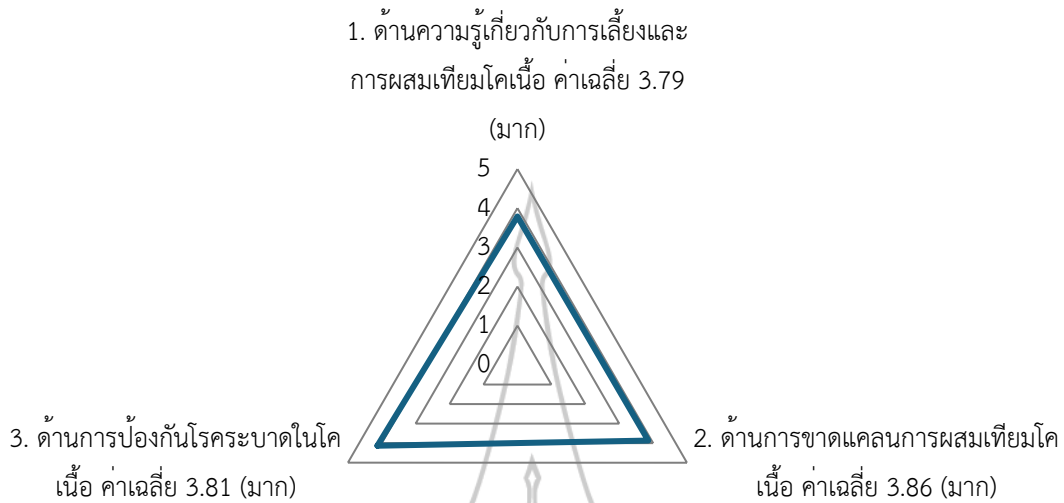
1) **ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ปัญหาอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) สถานีผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ 2) ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ 3) ขาดการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ที่ต้องการ 4) สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการผสมเทียม และ 5) ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ ตามลำดับ

2) **ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ปัญหาอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) ขาดความรู้ด้านการจัดการสืบพันธุ์ 2) ขาดความรู้ด้านการจัดการด้านอาหาร 3) ขาดความรู้ด้านวงจรการเป็นสัตว์อย่างถูกต้องและเหมาะสม 4) ขาดความรู้ด้านการจัดการสุขภาพและการควบคุมโรค และ 5) มีความเชื่อที่ผิดหรือขัดต่อประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจัดการผสมพันธุ์โคเนื้อ ตามลำดับ

3) **ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ปัญหาอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) จำนวนวัคซีนไม่เพียงพอต่อความต้องการ/หายาก 2) ขาดการจัดการด้านการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดปรสิตภายนอก 3) ขาดการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์โคเนื้อ 4) ขาดการจัดการดูแลสุขภาพโคเนื้อ และ 5) สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันโรค ตามลำดับ

ภาพที่ 5.4 สรุปปัญหาในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ

1.3.4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของ

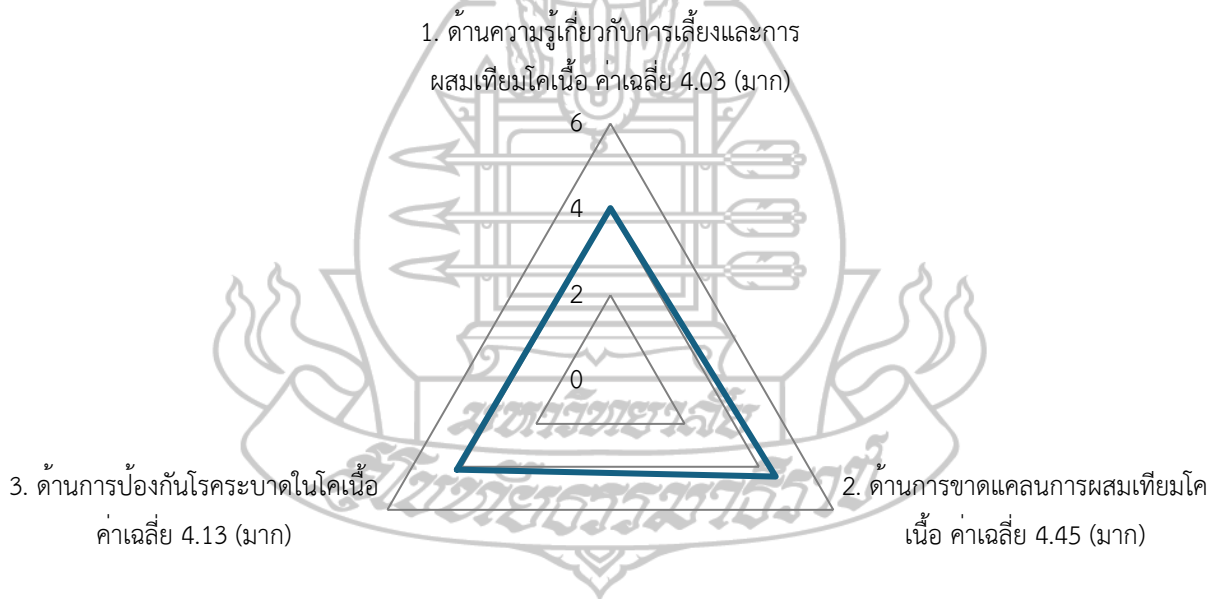
เกษตรกร

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและระดับข้อเสนอแนะ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ซึ่งภาพรวมจะอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ได้รับข้อเสนอแนะจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าข้อเสนอแนะอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ

1) ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุดทั้งหมด ได้แก่ 1) มีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆในการให้บริการ 2) ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการผสมเทียมอย่างทั่วถึง 3) ควรกระจายเจ้าหน้าที่ผสมเทียมให้ทั่วถึง และสามารถให้บริการได้ 4) ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ และ 5) มีการสนับสนุนเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นในการผสมเทียมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตามลำดับ

2) **ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) ควรมีการจัดสรรวัคซีนให้เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย 2) ควรมีการบริการด้านการจัดการสุขภาพโคเนื้อเบื้องต้น 3) ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดปรสิตภายนอก 4) ควรสนับสนุนให้มีการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์ และ 5) ควรแนะนำแนวทางการจัดการพื้นที่การเลี้ยงเพื่อป้องกันโรคตามลำดับ

3) **ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ** ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ 1) ควรมีการสาธิต และเสริมประสบการณ์ในด้านการจับสัตว์ของโคให้เกษตรกร 2) ควรมีการสร้างความรู้เข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อ 3) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการผสมเทียม 4) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการสุขภาพ และการควบคุมโรคโคเนื้อ และ 5) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสืบพันธุ์ และวงรอบการเป็นสัตว์ ตามลำดับ

ภาพที่ 5.5 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ความรู้และแหล่งความรู้ ความคิดเห็นและความต้องการ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทาง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรใน อำเภอท่าแพะ จังหวัดชุมพร มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

2.1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.6 เป็นเพศชาย สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) ได้ทำการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สอดคล้องกับ วุฒิลากรณ์ หันทยุง (2561) ได้ทำการศึกษา กลยุทธ์การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรและการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในรูปแบบใหม่ตามโครงการโคบาลบูรพาสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า โดยส่วนใหญ่ผู้รับการสัมภาษณ์เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 80 สอดคล้องกับ ฉวี เล็กสอน (2561) ได้ทำการการศึกษา สภาพบริบทและรูปแบบการเลี้ยงทางเศรษฐกิจของผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในจังหวัดนครสวรรค์โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เพศชายคิดเป็นร้อยละ 75 สอดคล้องกับ สุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) ได้ทำการการศึกษา การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.50 เป็นเพศชาย และสอดคล้องกับ สุรีย์พร แสงวงศ์, วีรณัฐ ทันนินิ, จักรกฤษ วิชาพร และพยุงค์กดี อนิตะวิชา (2563) ได้ทำการศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีอายุเฉลี่ย 48.93 ปี สอดคล้องกับ สุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกร มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป และมีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 53.71 ปี และ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 50.97 ปี

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) สอดคล้องกับฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีระดับการศึกษามัธยมต้น-มัธยมปลาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) และสุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนมากจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา

2.1.2 ข้อมูลสภาพสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองเป็นอาชีพเกษตรกรรม สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) ฉวี เล็กสอน (2561) และสุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มอื่นๆ เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มโครงการส่งเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ. มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ธนชาติ บุญมี (2557) ที่ทำการศึกษา กระบวนการผลิตและเครือข่ายของเกษตรกรไทยเพื่อเข้าสู่ตลาดโคเนื้ออินทรีย์โลก พบว่า เกษตรกรจะสามารถผลิตโคเนื้อแบบยั่งยืนได้นั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และสอดคล้องกับ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) ที่พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อจะช่วยให้ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อใหม่ ๆ ก่อน ซึ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจะช่วยให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว อีกทั้งเป็นการประหยัดทรัพยากร

2.1.3 ข้อมูลเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 1.70 คน ไม่สอดคล้องกับ กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) ได้ศึกษา ความต้องการได้รับการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.2 คน และไม่สอดคล้องกับถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) ที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเท่ากับ 4.16 คน

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ เฉลี่ย 1.38 คน สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) และสุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า จำนวนแรงงานของเกษตรกรในการเลี้ยงโคเนื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.15 และ 1.27 คน ตามลำดับ

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนมากเกษตรกรมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 309,892.47 บาท มีรายได้จากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 93,897.84 บาท ไม่สอดคล้องกับ กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) พบว่า มีรายได้รวมต่อปีเฉลี่ย 78,798.03 บาท โดยเป็นรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 12,807.19 บาท

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 2,850.00 บาท ไม่สอดคล้องกับถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) โดยเกษตรกรมีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 11,236.40 บาท

จากผลการศึกษาอภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย ค่าเฉลี่ยของอายุมักจะอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่หรือวัยกลางคน มีแรงงานในครัวเรือนและแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวนหนึ่ง เป็นการ

เลี้ยงแบบรายย่อย เกษตรกรมีอาชีพหลักและอาชีพรองเป็นเกษตรกรรมและเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ โดยเกษตรกรมักเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นรายได้เสริมจากเกษตรกรรม เกษตรกรมักมีการพบปะหลังการทำเกษตรจึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่ม และเกษตรกรเริ่มเล็งเห็นประโยชน์จากการเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้นรวมถึงการมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริม จึงทำให้มีการเข้าร่วมกลุ่มอื่นๆมากขึ้น

2.2 สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

2.2.1 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนมากมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อที่มีระยะเวลาในการเลี้ยง 5 – 10 ปี เฉลี่ย 6.40 ปี สอดคล้องกับ ฉวี เล็กสอน (2561) พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 10 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีใสคำ (2565) ได้มีการศึกษา การสำรวจรูปแบบการเลี้ยง และการจัดการฟาร์มโคเนื้อในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงน้อยกว่า 2 ปี

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อนิยมเลี้ยงโคเพศเมียเป็นหลัก โดยนิยมเป็นโคสายพันธุ์ลูกผสมมากที่สุด สอดคล้องกับ สุริย์พร แสงวงศ์ และคณะ (2563; น.254-262) ที่ทำการศึกษาศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรมีวัตถุประสงค์หลักในการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกขาย แต่ไม่สอดคล้องกับกฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) พบว่า เกษตรกรเลี้ยงเป็นโคเนื้อเพศผู้เฉลี่ย 1.4 และส่วนใหญ่ร้อยละ 94.7 เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง และไม่สอดคล้องกับสุวิทย์ เจ้ยชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า เกษตรกรยังคงเลี้ยงโคพื้นเมืองมากที่สุด เนื่องจากสายพันธุ์พื้นเมืองเป็นสายพันธุ์ที่หาได้ในพื้นที่ เลี้ยงง่าย หากินเก่ง สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเลี้ยงที่มีทรัพยากรจำกัด ทนต่อโรค แมลงและสภาพอากาศของประเทศได้ดีเหมาะสมกับการเลี้ยงเป็นรายได้เสริมควบคู่ไปกับการทำเกษตร แต่ไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงเชิงพานิชย์ เพราะมีขนาดเล็กไม่สามารถทำน้ำหนักรวมตามที่ตลาดต้องการ และไม่มีไขมันแทรก

2.2.2 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ พบว่า

การดูแลสุขภาพโคเนื้อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีการทำวัคซีนสม่ำเสมอ มีการกำจัดปรสิตภายใน และเคยกำจัดกำจัดปรสิตภายนอก สอดคล้องกับ สุวิทย์ เจ้ยชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) ที่ได้รับบริการในด้านการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในโค ยาถ่ายพยาธิภายใน ยากำจัดพยาธิภายนอก แร่ธาตุก้อน และเอกสารคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ สอดคล้องกับอาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญนิธิ (2562) ที่เกษตรกรส่วนใหญ่ถ่ายพยาธิภายใน-นอกโคเนื้อในฟาร์มเป็นประจำร้อยละ 72.0 เกษตรกรส่วนใหญ่จะฉีดวัคซีนให้โค จำนวน 2 ครั้งต่อปี และ สอดคล้องกับขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีใสคำ (2565) โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงโค

เมื่อมีการทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้โคทุก 6 เดือน และใช้เวชภัณฑ์ควบคุมโรค พบการใช้ยาถ่ายพยาธิ

2.2.3 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ พบว่า

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อนิยมใช้การผสมพันธุ์โคเนื้อโดยการผสมเทียม มีการใช้บริการผสมเทียมเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้บริการ สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารีย์ (2559) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมเทียม ซึ่งเกษตรกรได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในการผสมพันธุ์โคเนื้อมากที่สุด และสอดคล้องกับ สุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) เกษตรกรใช้การผสมเทียมในการผสมพันธุ์ โดยจะเป็นเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ที่ได้เข้ามาให้บริการในการผสมเทียม เนื่องจากวิธีการผสมเทียมเป็นวิธีการที่ง่าย และประสบความสำเร็จในการให้ผลผลิตเป็นอย่างดี สามารถกำหนดระยะเวลาของการคลอดได้ โดยมีหน่วยงานภาครัฐช่วยในการสนับสนุนการให้บริการ เพียงแต่เกษตรกรต้องมีความรู้ และประสบการณ์ในด้านการจับสัตว์

2.2.4 โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ พบว่า

โคเนื้อส่วนมากของเกษตรกรไม่เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ แต่มีร้อยละ 12.9 เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ ได้แก่ โรคล้มปัสกิน และโรคปากและเท้าเปื่อย สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารีย์ (2559) โคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเกิดโรค (ร้อยละ 75.73) และเคยเกิดโรคปากและเท้าเปื่อย/โรคท้องอืด สอดคล้องกับ สุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า ของเกษตรกรไม่มีการเจ็บป่วยของโคภายในฟาร์ม และสอดคล้องกับ ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรีณา ศรีใสคำ (2565) พบว่า ฟาร์มโคเนื้อไม่เคยมีประวัติพบโรคในฝูงมาก่อน และร้อยละ 29.03 มีประวัติการพบโรคปากและเท้าเปื่อย เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้วัคซีน และเวชภัณฑ์ต่างๆ ในการป้องกันโรคมมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐมีการจัดการการควบคุมโรคระบาดในพื้นที่ควบคู่กับการป้องกันโรคในโคของเกษตรกร

2.2.5 ตลาดโคเนื้อ พบว่า

เกษตรกรมีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยกันเอง/ชาวบ้าน ไม่สอดคล้องกับภฤษา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ (2562) ณัฐพันธ์ กันธิยะ (2562) ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรีณา ศรีใสคำ (2565) และเสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญญา รัตนไชย และภาณุพันธ์ุ ประภาติกุล (2565) ว่า การจำหน่ายโคเนื้อเกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากสะดวกต่อการจำหน่าย แต่ในทางกลับกันราคาในการจำหน่ายอาจจะต่ำจากการกดราคา

จากผลการศึกษาอภิปรายได้ว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ โดยนิยมเป็นโคสายพันธุ์ลูกผสม มีการป้องกันโรคด้วยวัคซีน การกำจัดปรสิตภายในและภายนอก

มีการจัดการด้านการสืบพันธุ์ด้วยการผสมเทียม จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้บริการเป็น ส่วนมาก ซึ่งนอกจากการบริการด้านผสมเทียมเต็มแล้ว ยังมีการแนะนำหรือให้คำปรึกษาด้านการ จัดการการเลี้ยง การป้องกันโรค และความรู้อื่นๆควบคู่ไปด้วย ทำให้โคของเกษตรกรไม่ค่อยเป็นโรค อีกทั้งยังเป็นกรให้บริการแบบไม่มีค่าใช้จ่าย หน่วยงานภาครัฐจึงเป็นที่ต้องการของเกษตรกร แต่ใน ด้านของการตลาดเกษตรกรจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยกันเอง/ชาวบ้าน ทำให้บางครั้งเกิด ปัญหาด้านราคา ด้านสุขภาพโคที่รับมา หรือความไม่สมบูรณ์พันธุ์เกิดขึ้น เป็นต้น

2.3 ความรู้ แหล่งความรู้ การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

2.3.1 ความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า

เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในส่วนของความรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการ อาหาร ด้านสุขภาพ และการควบคุมโรค ด้านการสืบพันธุ์ และการให้ผลผลิต ในระดับมากที่สุด โดย เกษตรกรได้ตอบถูกต้องเฉลี่ย 11.892 ข้อ โดยจากคำถามตอบได้ถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อาหารหยาบ คือ อาหารที่มีเยื่อใยสูง พลังงานค่อนข้างต่ำ เช่น หญ้า ถั่ว ต้นข้าวโพด เป็นต้น รองลงมา คือ การให้อาหารชั้น คือ อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่มีพลังงาน และโปรตีนสูง โดยมากเป็นอาหารที่ได้จาก การผสมธัญพืช หลายชนิด หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากมันปะหลัง เป็นต้น และการ ให้อาหารแต่ละช่วงวัยจะต้องดูตามหลักโภชนาการเพื่อให้โคมีคะแนนความสมบูรณ์ร่างกายเหมาะสม สอดคล้องกับ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม และคณะ (2564) ได้ศึกษา ความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยง โคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบผิด มากกว่าร้อยละ 50.0 ได้แก่ 1) ลักษณะของสายพันธุ์โคเนื้อ 2) ปริมาณการให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อ 3) การให้แร่ธาตุและวิตามินเสริมแก่โคเนื้อ 4) วิธีการผสมพันธุ์และการคัดเลือกสายพันธุ์โคเนื้อ และ 5) การจัดการโคเนื้อและการทำประวัติโคเนื้อ

2.3.2 แหล่งความรู้ การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า

แหล่งความรู้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูล ข่าวสารจาก สื่อกิจกรรม สื่อสื่อออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสื่อบุคคล และสื่อมวลชน ภาพรวมจะอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่อกิจกรรม มากกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่อมวลชน ตามลำดับ สอดคล้องกับ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) พบว่า การดำเนินการโดยใช้การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรได้มีความรู้ที่ ถูกต้องตามหลักการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ จากการเรียนรู้จากกิจกรรมการสาธิตและการ พัฒนาทักษะแบบค่อยเป็นค่อยไป

จากผลการศึกษาอภิปรายได้ว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจความรู้ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำถามความรู้ที่มีเกษตรกรตอบผิดมากที่สุดคาดว่าเกิดจากการเข้าใจในส่วนของ

การให้อาหารโคด้านอาหารชั้นผิดไป เนื่องจากอาหารชั้นเป็นวัตถุดิบที่มีความเข้มข้นของโภชนะต่อหน่วยน้ำหนักสูง มีเยื่อใยต่ำ เกษตรกรส่วนมากจึงคิดว่าอาหารชั้นเป็นอาหารหลักของโค แต่ในธรรมชาติโคเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องที่กินอาหารหยาบเป็นหลัก ซึ่งหากมีการให้อาหารชั้นมากเกินไปอาจจะก่อให้เกิดความผิดปกติของระบบย่อยอาหารโคได้ และในส่วนของด้านการป้องกันโรคระบาด การสุขภาพเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญที่เป็นปัจจัยก่อโรค หากมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหลักสุขภาพ และจะเห็นได้ว่าแหล่งความรู้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรมมากที่สุด เนื่องจากเป็นสื่อที่ทำให้เกษตรกรเรียนรู้จากการปฏิบัติและสัมผัสจากของจริง จึงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพการถ่ายทอดในระดับสูง

2.4 ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

2.4.1 ความคิดเห็นการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ซึ่งภาพรวมจะอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ได้รับความคิดเห็นจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าความคิดเห็นด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ สอดคล้องกับอาทิตย์ หาญสุริย และ อิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ (2562) ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อว่า การผสมติดยาก และการสังเกตการเป็นสัตว์เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเลี้ยงโคเนื้อ

จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อในประเด็นบริการด้านผสมเทียมทั่วถึง ซึ่งพื้นที่ในการเลี้ยงเกษตรกรอาจจะอยู่ห่างไกล หรือเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ จึงมีระดับความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวมากที่สุด ในส่วนของด้านความรู้ เกษตรกรมีระดับความเห็นด้วยกับเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้มีการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งหากเจ้าหน้าที่มีความรู้และประสบการณ์ที่ถูกต้องก็จะสามารถแนะนำแนวทางให้เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกษตรกรนำความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อตนเองได้ ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีระดับความเห็นด้วยกับการป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ โดยในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติการป้องกันทุกประเภทสำคัญต่อการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ เกษตรกรมีการเห็นการป้องกันโรคที่นอกเหนือจากการทำวัคซีนซึ่งสอดคล้องกับในส่วนของด้านระดับความรู้ของเกษตรกรที่มีระดับความเข้าใจสูง

2.4.2 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีระดับความต้องการภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ความต้องการจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าความต้องการด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ สอดคล้องกับ นราธิป ศรีพั้ว และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2560) มีความต้องการด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ การให้บริการผสมเทียม และมีความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก

จึ่งจากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อในประเด็นหน่วยงานสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม บางครั้งเกษตรกรมีการใช้บริการผสมเทียมจากหน่วยงานภาคเอกชนซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการให้บริการ และค่าน้ำเชื้อของพ่อพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยจึงมีความต้องการการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อ ในส่วนของด้านความรู้ เกษตรกรมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่อบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการสืบพันธุ์โคเนื้อแก่เกษตรกร เพื่อการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีระดับความต้องการในการป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ เป็นความต้องการที่เกษตรกรมุ่งเห็นความสำคัญของการป้องกันโรคต่างๆ ส่งผลต่อสุขภาพของโค

2.5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

2.5.1 ปัญหาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีระดับปัญหาภาพรวมจะอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ระดับมากจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ปัญหาจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าปัญหาด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวาริ (2559) พบว่า ปัญหาด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรขาดความรู้ในการผสมพันธุ์โคเนื้อ ทำให้โคเนื้อผสมติดยาก เวลาโคเนื้อเป็นสัดติดต่อเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อผสมพันธุ์โคเนื้อได้ล่าช้า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ไม่เพียงพอกับความต้องการในการผสมพันธุ์โคเนื้อและต้องเดินทางไกล ปัญหาด้านอาหารและการให้อาหาร เกษตรกรขาดความรู้ในด้านอาหารและการให้อาหารโคเนื้อ และปัญหาด้านการควบคุมและป้องกันโรค เกษตรกรขาดความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรค และ

สอดคล้องกับ สุวิทย์ เจ้ยขุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า ปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อ ปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกร คือ ด้านการผสมพันธุ์ ด้านการรักษาและสุขภาพ

จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มีระดับปัญหาในประเด็นสถานีสผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ จากเกษตรกรบางส่วนที่ไม่สามารถติดต่อหรือหาเจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่เลี้ยงได้ จึงมีระดับปัญหามากที่สุดในส่วนของด้านความรู้ เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องขาดความรู้ด้านการจัดการสืบพันธุ์ เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนอาจจะขาดแคลนหรือไม่เข้าใจข้อมูลในการจัดการสืบพันธุ์ของโคจากหลักการที่ถูกต้อง ยังคงมีความเชื่อและความเข้าใจในแบบของตนเอง โดยอาจจะส่งผลให้การเลี้ยงและการผสมเทียมไม่เป็นไปอย่างที่ต้องการ ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีระดับปัญหาในจำนวนวัคซีนไม่เพียงพอต่อความต้องการ/หายาก ซึ่งอันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการแจกจ่ายวัคซีนของหน่วยงานภาครัฐไม่ทั่วถึง เกษตรกรไม่สามารถติดต่อหาหน่วยงานได้บางครั้งจึงต้องมีการซื้อจากหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อให้การทำวัคซีนเป็นไปตามวงรอบ

2.5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของ

เกษตรกร

พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีระดับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ซึ่งภาพรวมจะอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ได้รับข้อเสนอแนะจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ มากกว่าข้อเสนอแนะอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า 1. ควรมีการสนับสนุนพันธุ์โคเนื้อให้แก่เกษตรกร 2. ควรมีการฝึกอบรมวิธีการผสมพันธุ์โคเนื้อ การให้อาหารโคเนื้อ การปลูกสร้างแปลงหญ้า และการถนอมพืชอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกร และมีการอบรมด้านการควบคุมและป้องกันโรค

จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ในประเด็นให้มีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆในการให้บริการ เพื่อเป็นตัวเลือกให้เกษตรกรในการปรับปรุงสายพันธุ์ของตนให้เข้ากับตลาดที่จะทำการจำหน่าย จึงมีข้อเสนอแนะในเรื่องดังกล่าวมากที่สุด ในส่วนด้านความรู้ เกษตรกรมุ่งหวังให้มีการสาธิต และเสริมประสบการณ์ในด้านการจับสัตว์ของโคให้เกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอัตรการผสมติดที่มากขึ้น ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางการควมมีการจัดสรรวัคซีนให้เพียงพอและเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนวัคซีนหรือไม่เพียงพอต่อจำนวนโคที่มีอยู่จึง

เป็นข้อเสนอแนะในด้านการป้องกันโรคเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อจัดสรรให้เพียงพอ

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งเกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถในการเลี้ยงโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยการหาความรู้ใหม่อย่างสม่ำเสมอ

2) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ได้ความรู้และข้อมูลข่าวสารจากสื่อ กิจกรรมมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การจัดนิทรรศการ การสัมมนา และการประชุม ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรควรนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ มีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับตัวเกษตรกรเอง

3) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรเคยกำจัดปรสิตทั้งภายใน และภายนอกเกษตรกรจึงควรมีการวางโปรแกรมการกำจัดปรสิตอย่างสม่ำเสมอ

4) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีการเข้าร่วมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อและกลุ่มอื่นๆเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกษตรกรควรรวมตัวกันเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร เพิ่มเส้นทางในการจำหน่ายโคเนื้อ และพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

1) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรได้ความรู้ และข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้าถึงความรู้ ประสบการณ์ด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ

2) เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการผสมเทียมแก่เกษตรกรควรมีความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีประสบการณ์ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรมีการพัฒนาด้านความรู้สม่ำเสมอ และมีการฝึกทักษะการผสมเทียมให้แม่นยำ

3) เจ้าหน้าที่ควรมีการให้คำแนะนำแนวทางในการจัดการการเลี้ยง การป้องกันโรค การจัดการด้านการสืบพันธุ์ และตลาดโคเนื้อแก่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสม

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

1) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรต้องการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ จากสื่อกิจกรรม ดังนั้นควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภาคต่างๆไม่ว่าจะเป็นกรมปศุสัตว์ หน่วย วิชาการทหารพัฒนา หรือหน่วยงานเอกชน เพื่อให้เกษตรกรได้เข้าถึงการสาธิต ทำความเข้าใจ และ นำไปพัฒนาให้เหมาะสมกับเกษตรกรได้มากขึ้น

2) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรมีการส่งเสริมการแจกจ่ายน้ำเชื้อโคเนื้อให้ทั่วถึง และสอดคล้องกับ ความต้องการของเกษตรกรในการปรับปรุงพันธุ์

3) จากการวิจัยพบว่าสถานีผสมเทียมอยู่ห่างไกล และการบริการไม่ทั่วถึง หน่วยงานภาครัฐจึงควรพัฒนาและฝึกฝนเจ้าหน้าที่ผสมเทียมเพิ่มขึ้น และมีการกระจายเจ้าหน้าที่ให้ ครอบคลุมเขตพื้นที่เพื่อให้บริการเกษตรกรอย่างเพียงพอ

4) หน่วยงานภาครัฐควรให้การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจในด้านของการตลาดโคเนื้อ และมีการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายให้เกษตรกรเพื่อการ สร้างอำนาจในการต่อรองราคาจำหน่ายโคเนื้อได้อย่างเป็นธรรม รวมไปถึงการวางแผนการผลิตให้ เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรสร้างขวัญกำลังใจให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และสนับสนุนให้เข้าร่วมกลุ่ม เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารในการเลี้ยง โคเนื้อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6) หน่วยงานภาครัฐควรร่วมกันพัฒนาบุคลากรในพื้นที่เพื่อให้เกิดการกระจาย ความรู้ และข้อมูลข่าวสาร เช่น เกษตรกรต้นแบบ อาสาปศุสัตว์ เป็นต้น และมีการพัฒนากลุ่มผู้เลี้ยง โคเนื้อให้เข้มแข็ง

3.1.4 ข้อเสนอแนะนโยบาย

1) นโยบายภาครัฐควรให้ความสำคัญ โดยการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนา แหล่งความรู้ สื่อต่างๆ ให้เกษตรกรได้เข้าถึงได้ง่าย และการบูรณาการหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อ สนับสนุนแหล่งดูงาน กิจกรรมหรือสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกร

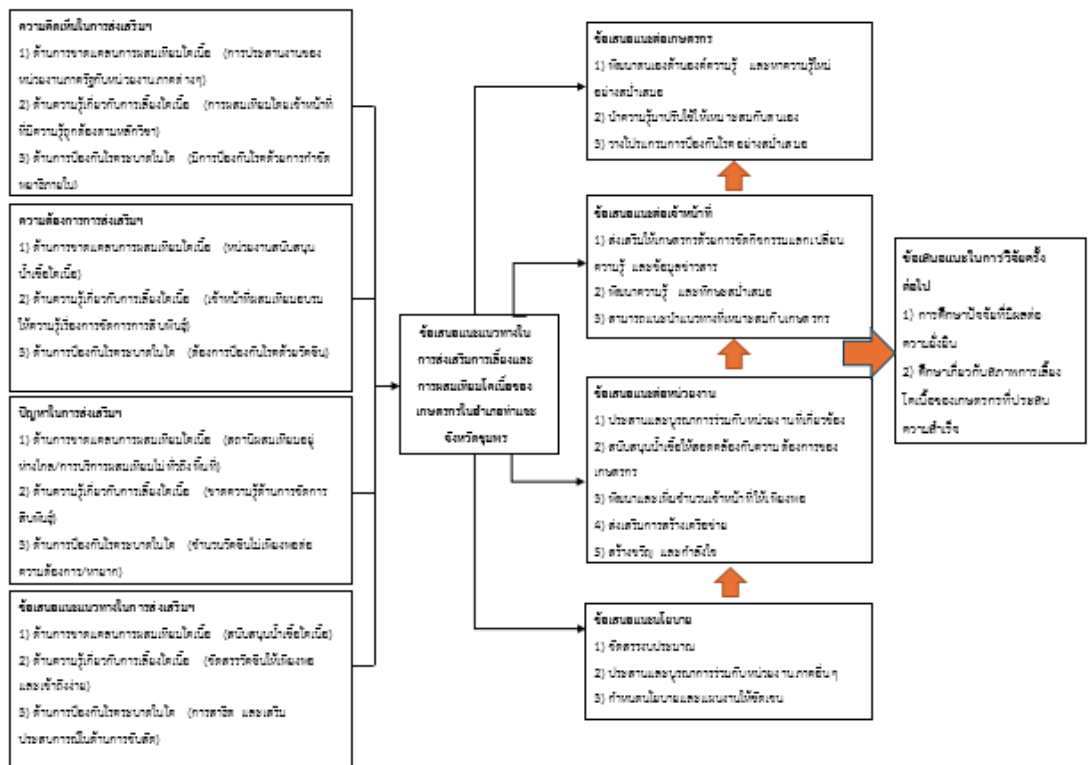
2) ภาครัฐควรมีนโยบายการสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโค เนื้อของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ กำหนดนโยบายและแผนงานในแต่ละพื้นที่ให้ชัดเจน มีการติดตาม ประเมินผลเพื่อเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุง พัฒนาแนวทางการส่งเสริมการเกษตรต่อไป
- 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านองค์ความรู้ การจัดการด้านต่างๆ และการตลาด เพื่อเป็นแนวทางและเป็นต้นแบบในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรต่อไป

สรุปความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ จากการวิจัยดังกล่าวที่ 5.6

ภาพที่ 5.6 สรุปความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏวชิรเวศน์

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์. (2546). *การเลี้ยงโคขุน*. สำนักงานพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี.
กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมปศุสัตว์. (2549). *การดูแลสุขภาพโคเนื้อ*. สำนักงานพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี.
กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมปศุสัตว์. (2566). *ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2566-2570*. กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในคู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตร*.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน. (2554). *แผนที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร*.
สืบค้นจาก: http://oss101.ldd.go.th/web_thaisoilinf/south/chumporn/cp_02.html.
- กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. (2564). *คู่มือส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ-กระบือ “โคต้นน้ำ”*.
กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กฤษฎา เจริญมุล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา. (2555). *ความต้องการได้รับการส่งเสริมของ
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอลพ จังหวัดขอนแก่น*. วารสารแก่นเกษตร 40 ฉบับพิเศษ :
327-332.
- ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรีณา ศรีไสคำ. (2565) *การสำรวจรูปแบบการเลี้ยง และ
การจัดการฟาร์มโคเนื้อในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว*. วารสารวิจัยรำไพพรรณี ปีที่
16. ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2565.
- ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์. (2562). *รายสินค้าของจังหวัดพัทลุง “โคเนื้อศรี
วิชัย” ปีงบประมาณ 2562*. กลุ่มสารสนเทศการเกษตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด
พัทลุง. สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. เอกสารเลขที่ 2/2562. สิงหาคม 2562.
- เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2554). *เอกสารการสอนชุดวิชาสารสนเทศและสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร
หน่วยที่ 2 (หน้า 13)*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉวี เล็กสอน. (2561). *สภาพบริบทและรูปแบบการเลี้ยงทางเศรษฐกิจของผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยใน
จังหวัดนครสวรรค์โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อต้นทุนและผลตอบแทนทาง
เศรษฐกิจและศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของรูปแบบการเลี้ยงโค
เนื้อในเขตจังหวัดนครสวรรค์*. ปัญหาพิเศษหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต. สาขาวิชา
เกษตรศาสตร์ (เทคโนโลยีการผลิตสัตว์). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- เชิดพงษ์ ชีระจิตต์. (2564). *การใช้การสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร*. ประมวลสารระชุดวิชาการบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร. บัณฑิตศึกษา สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์. หน่วยที่ 10 (หน้า38-51). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนานุช วิชิตะกุล. (2546). *ความคิดเห็นของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐ รัตนเจริญ. (2555). *สื่อในงานส่งเสริมการเกษตร*. แบบฝึกหัดชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพส่งเสริมการเกษตร. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ หน่วยที่ 1-15. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐพันธุ์ กันธิยะ. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดยำน*. สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดยำน.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2555). “การส่งเสริมการเกษตรในยุคไร้พรมแดน” การอบรมเสริมประสบการณ์ มหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมการเกษตร วันที่ 16 กรกฎาคม 2561 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า 1-14.
- ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวาร. (2559). *การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี*. วารสารวิจัยไร่ไพพรรณี ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือนมิถุนายน - กันยายน 2559.
- ชนชาติ บุญมี. 2557. *กระบวนการผลิตและเครือข่ายของเกษตรกรไทย เพื่อเข้าสู่ตลาดโคเนื้ออินทรีย์โลก*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/ กรุงเทพฯ.
- นิรารวรรณ อนันตสุข. (2557). *เทคโนโลยีการผลิตโคเนื้อและกระบือ*. คณะเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- นราธิป ศรีพัว และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล. (2560). *ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม*. วารสารเกษตรพระวรุณปีที่ 14. ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2560.
- ปราณี หล้าเบ็ญสะ. (2559). *การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล*. โครงการบริการวิชาการ ทำสาบโมเดล. น.2-3.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2556). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร*. แนวการศึกษาชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 4, น. 4 - 16) นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2557). *เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พลสรานู สรานุกรมย์. (2560). *แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. ประมวลสาระชุดวิชา ผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ และจิตวิทยาในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. หน่วยที่ 9 หน้า 37-41. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พีรพัฒน์ ดีสุขุ, อวิรุทธ์ วิชัยวงษ์, ศักดิ์ ศิริ ศิริเสถียร และสุนิรัตน์ เอี่ยมละมัย (2563). *การใช้ฮอริโมนเพื่อเหนี่ยวนำการเป็นสัดต่ออัตราการผสมติดและวันท้องว่างในโคนมหลังคลอด*. วารสารสัตวแพทยศาสตร์ มข.
- ภัทรภรณ์ ทศพงษ์. (2554). *การผลิตสัตว์เคี้ยวเอื้อง*. คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภัทรภรณ์ ทศพงษ์. (2560). *การผลิตสัตว์เคี้ยวเอื้อง การผลิตและการจัดการโคนเนื้อ*. คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (ม.ป.ป.). *การส่งเสริมการเกษตร*. ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตรกำแพงแสน. สืบค้นจาก: <http://pirun.kps.ku.ac.th/b5126380/doc5.html>.
- ภัทรานิษฐ์ เหมาะะทอง, วนิดา ทองโคตร และสุพรรณิ อึ้งปัญญาตวงค์. (2560). *การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane*. คณะวิทยาศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นจาก: https://sc2.kku.ac.th/stat/statweb/images/Eventpic/60/Seminar/01_9_Yamane.pdf.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- เลิศภูมิ จันทร์เพ็ญกุล. (2560). *หลักการส่งเสริมการเกษตร*. ภาควิชาเกษตรศาสตร์. คณะเทคโนโลยีการเกษตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์. (2554). สืบค้นจาก <https://mbaru1.blogspot.com/>.
- วุฒิลากรณ์ หันทยุง. (2561). *กลยุทธ์การเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรและการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรในรูปแบบใหม่ตามโครงการโคบาลบูรพาสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว*. งานนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการสาธารณสุข. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมจิต โยชะคง และเฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2553). *รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร (หน่วยที่ 7)*. นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- สัตว์แพทยสภา. (2548). *การผสมเทียมโค*. กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานทหารพัฒนา. (2562). *แผนพัฒนาโคเนื้อ นทพ. พ.ศ.2562 – 2565*. ยุทธศาสตร์โคเนื้อ นทพ. หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย.
- สำนักงานทหารพัฒนา. (2565). *การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมวากิว-โคนม*. การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM). หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย.
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ. (2566). *รายงานจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และ โคเนื้อ ปี 2566*. กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. กรมปศุสัตว์.
- เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, ภาณพันธ์ ปรภาติกุล, สุรพล เศรษฐบุตร, พรสิริ สืบพงษ์สังข์ และอภิญา รัตน์ไชย. (2563). *แนวทางการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ใน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่*. วารสารแก่นเกษตร 48 ฉบับพิเศษ 1: 393-400.
- เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตน์ไชย และภาณพันธ์ ปรภาติกุล. (2565). *การพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา*. วารสารแก่นเกษตร 50. ฉบับที่ 3: 668-681.
- สุรัชย์ สุวรรณลี. (2566). *การจัดการการสืบพันธุ์ในโคเนื้อ*. ภาควิชาสัตวศาสตร์. คณะเกษตรศาสตร์. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุรีย์พร แสงวงศ์, วีรนุช ทันนิต, จักรกฤษ วิชาพร และพญงค์ดี อนิตะวิชา. (2563). *การศึกษาศาภาพการเลี้ยงการประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่*. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 2563 : 38 (2) : 254-262.
- สุวิทย์ แจ่มชุม และสันติ ชิตชลธาร. (2562). *การศึกษาศาภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง*. เอกสารวิชาการเรื่องที่ 2. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง.
- สุวิช บุญโปร. (2558). *คู่มือการเลี้ยงโคเนื้อสำหรับเกษตรกรไทย*. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อาทิตย์ หาญสุรีย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ. (2562). *การศึกษาศาภาพทั่วไปของการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น*. เอกสารวิชาการเรื่องที่ 1. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น.
- อริยา คูหา. (2546). *แรงจูงใจและอารมณ์*. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อรรวรรณ ชินพัฒนานาวิช. (2546). *ความเห็นของพนักงานต่อพฤติกรรมการบริหารในเขตธุรกิจ 6 บมจ. ทีที แอนด์ ที*. วิทยานิพนธ์ (กศ.ม.) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โอภาส พิมพา. (2552). *โครงการวิจัยสถานภาพการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของจังหวัด
สุราษฎร์ธานี.*

ฤทธิชัย พิลาไชย. (2557). *การสืบพันธุ์และการผสมเทียมสัตว์. ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ และ
ภาควิชาเทคนิคการสัตวแพทย์.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.*

EckelkampL, Victoria CoutureV, StricklandL,KrawczelP. *Back to the Breeding Basics.*

Extension. 2020. University of Tennessee Institute of Agriculture, U.S.Available
at: <https://extension.tennessee.edu/publications/Documents/W872.pdf>.

Taro Yamane.1967. *Statistics, An Introductory Analysis,2nd Ed.,* New York : Harper and
Row

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบบริหาร

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
(An Extension of Raising and Artificial insemination of Beef Cattle by Farmers in
Tha Sae District, Chumphon Province)

ชื่อ-นามสกุล (นาย/นาง/นางสาว).....

เบอร์โทรศัพท์.....

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
2. คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น
3. แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
  - ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร
  - ตอนที่ 3 ความรู้ และแหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
  - ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
  - ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
4. ให้ผู้ทำแบบสัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย หน้าข้อความที่ต้องการ และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง (.....) ของแต่ละคำถามเพื่อให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่าง

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ.....ปี (มากกว่า 6 เดือนนับเป็น 1 ปี)
3. ระดับการศึกษา

☐ 1. ไม่ได้ศึกษา	☐ 2. ประถมศึกษาตอนต้น
☐ 3. ประถมศึกษาตอนปลาย	☐ 4. มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ 5. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)	☐ 6. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)
☐ 7. ปริญญาตรี	☐ 8. อื่นๆ (ระบุ).....

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคม

1. การประกอบอาชีพหลัก (สามารถตอบได้เพียง 1 ข้อ)

☐ 1. เกษตรกรรม	☐ 2. รับจ้างทั่วไป
☐ 3. ค้าขาย	☐ 4. ธุรกิจส่วนตัว
☐ 5. รับราชการ	☐ 6. พนักงานหน่วยงานราชการ
☐ 7. พนักงานหน่วยงานเอกชน	☐ 8. อื่นๆ (ระบุ).....
2. การประกอบอาชีพรอง (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ไม่มีอาชีพรอง	☐ 2. รับจ้างทั่วไป
☐ 3. เกษตรกรรม	☐ 4. ธุรกิจส่วนตัว
☐ 5. ค้าขาย	☐ 6. พนักงานหน่วยงานเอกชน
☐ 7. อื่นๆ (ระบุ).....	

3. การเป็นสมาชิกกลุ่ม

3.1 กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

- ไม่เป็น
- เป็น

3.2 กลุ่มอื่นๆ

 ไม่เป็น เป็น 1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2. กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร 3. กลุ่มสมาชิก ธกส. 4. กลุ่มโครงการเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ. 5. อื่นๆ (ระบุ).....

1.3 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน.....คน

2. จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ.....คน

3. รายได้ครัวเรือน.....บาท/ปี

3.1 รายได้จาก การเลี้ยงโค.....บาท/ปี

3.2 รายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโค.....บาท/ปี

4. รายจ่ายจากการเลี้ยงโค.....บาท/เดือน

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่าง

2.1 ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ

1. ระยะเวลา.....ปี (มากกว่า 6 เดือนนับเป็น 1 ปี)

2. ชนิดพันธุ์โคเนื้อ

2.1 เพศ

 เพศผู้ จำนวน.....ตัว เพศเมีย จำนวน.....ตัว

2.2 สายพันธุ์

 พันธุ์เมือง.....ตัว พันธุ์แท้.....ตัว พันธุ์ลูกผสม.....ตัว

2.2 การดูแลสุขภาพโคเนื้อ

1. การทำวัคซีน

 ไม่เคยทำวัคซีน เคยทำวัคซีน ทำวัคซีนสม่ำเสมอ

2. การกำจัดปรสิตภายใน

- ไม่เคยกำจัด
- เคยกำจัด
- กำจัดสม่ำเสมอ

3. การกำจัดปรสิตภายนอก

- ไม่เคยกำจัด
- เคยกำจัด
- กำจัดสม่ำเสมอ

2.3 การจัดการด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ

- การผสมพันธุ์ตามธรรมชาติโดยมีพ่อพันธุ์คุมฝูง
- การผสมเทียม
- การใช้บริการผสมเทียม.....ครั้ง/ปี
- ผู้ให้บริการผสมเทียม
- ตัวเกษตรกรเอง
- ประชาชนชาวบ้าน
- หน่วยงานภาครัฐ
- หน่วยงานภาคเอกชน
- อื่นๆ(ระบุ).....

2.4 โรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์

- ไม่เคยเป็นโรค
- เคยเป็นโรค.....

2.5 ตลาดโคเนื้อ

1. เกษตรกรด้วยกันเอง/ชาวบ้าน
2. พ่อค้าคนกลาง
3. ตลาดนัดโค-กระบือ
4. โรงเชือด
5. ตลาดเนื้อโคคุณภาพสูง
6. อื่นๆ(ระบุ).....

ตอนที่ 3 ความรู้ และแหล่งความรู้ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

3.1 ความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย ลงใน ช่องว่าง

ด้านการจัดการอาหาร	ถูก	ผิด	สำหรับ ผู้วิจัย
1. อาหารหยาบ คือ อาหารที่มีเยื่อใยสูง พลังงานค่อนข้างต่ำ เช่น หญ้า ถั่ว ต้นข้าวโพด เป็นต้น			
2. อาหารหยาบเป็นอาหารรองของโค			
3. การให้อาหารชั้น คือ อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่มีพลังงาน และโปรตีนสูง โดยมากเป็นอาหารที่ได้จากการผสมธัญพืช หลายชนิด หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากมันปะหลัง เป็นต้น			
4. การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารชั้นอย่างเต็มที่			
5. การให้อาหารแต่ละช่วงวัยจะต้องดูตามหลักโภชนาการเพื่อให้โคมีคะแนนความสมบูรณ์ร่างกายเหมาะสม			
ด้านสุขภาพ และการควบคุมโรค	ถูก	ผิด	สำหรับ ผู้วิจัย
6. คะแนนความสมบูรณ์ของร่างกายของโคที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผสมติดและให้ลูกอย่างสม่ำเสมอ			
7. โรคทุกชนิดไม่สามารถส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์โค			
8. การถ่ายพยาธิภายนอกและการถ่ายพยาธิภายในควรทำเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ			
9. การทำวัคซีนเพียง 1 ครั้งสามารถป้องกันโรคของโคตลอดชีวิต			
10. การสุขภาพบาลไม่เป็นปัจจัยในการก่อโรค			
ด้านการสืบพันธุ์ และการให้ผลผลิต	ถูก	ผิด	สำหรับ ผู้วิจัย
11. โคที่มีอาการการกระวนกระวาย อวัยวะเพศบวม มีเมือกใส เป็นอาการหลังการตั้งท้องของโค			
12. วงรอบการเป็นสัดของโคประมาณ 21 วัน			
13. เมื่อพบโคที่มีอาการยืนนิ่งยอมให้ตัวอื่นป้อน ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาผสมเทียมในอีก 12-18 ชั่วโมง			
14. หากโคตั้งท้อง หลังการผสมโคจะแสดงอาการเป็นสัด			
15. หลังจากการผสมเทียม 3 เดือน ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาตรวจท้อง			

3.2 แหล่งความรู้ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่าง

คำแนะนำ : ให้เติมเครื่องหมาย ลงในตาราง ตามระดับการได้รับข้อมูล

(ได้รับความรู้ 1 = น้อยที่สุด : 2 = น้อย : 3 = ปานกลาง : 4 = มาก : 5 = มากที่สุด)

ประเด็นสื่อ	ระดับการได้รับความรู้					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
1. สื่อบุคคล						
1.1 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ						
1.2 เจ้าหน้าที่ภาคเอกชน						
1.3 อาสาสมัครเกษตร						
1.4 ปราชญ์ชาวบ้าน						
1.5 ครอบครัว/ญาติพี่น้อง						
1.6 ผู้นำชุมชน						
1.7 เกษตรกรต้นแบบในพื้นที่						
2. สื่อมวลชน						
2.1 โทรทัศน์						
2.2 วิทยุ						
2.3 หอกระจายเสียง						
3. สื่อสิ่งพิมพ์						
3.1 หนังสือพิมพ์						
3.2 หนังสือ						
3.3 วารสาร						
3.4 เอกสารเผยแพร่						

ประเด็นสื่อ	ระดับการได้รับความรู้					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
4. สื่อออนไลน์						
4.1 เว็บไซต์ (Website)						
4.2 เฟซบุ๊ก (Facebook)						
4.3 ไลน์ (Line)						
4.4 ยูทูบ (Youtube)						
4.5 แอปพลิเคชัน (Application)						
5. สื่อกิจกรรม						
5.1 การฝึกอบรม						
5.2 การสัมมนา						
5.3 การประชุม						
5.4 การศึกษาดูงาน						
5.5 การจัดนิทรรศการ						

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของ
เกษตรกร

4.1 ความคิดเห็นในการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

คำแนะนำ : ให้เติมเครื่องหมาย ลงในตาราง ตามระดับการได้รับข้อมูล

(เห็นด้วย 1 = น้อยที่สุด : 2 = น้อย : 3 = ปานกลาง : 4 = มาก : 5 = มากที่สุด)

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความเห็นด้วยกับความ คิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ						
1.1 เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดการการ สืบพันธุ์มากขึ้น						
1.2 เกษตรกรมีความรู้เรื่องด้านการจัดการ สุขภาพโคมากขึ้น						
1.3 ความรู้ด้านการจับสัตว์โคเนื้อของเกษตรกร ทำให้การจัดการสืบพันธุ์โคเนื้อมีประสิทธิภาพ มากขึ้น						
1.4 เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้มีการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้น						
1.5 ข้อมูล ความรู้ในการเลี้ยงและการผสมเทียม สามารถทำให้การเลี้ยงโคเนื้อดีมากขึ้น						
2. ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ						
2.1 บริการด้านผสมเทียมทั่วถึง						
2.2 การให้บริการผสมเทียมอย่างทั่วถึงทำให้ ผลผลิตลูกโคเพิ่มขึ้น						
2.3 เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในการผสมเทียม ส่งผลให้อัตราการผสมติดเพิ่มขึ้น						
2.4 การให้บริการผสมเทียมของเจ้าหน้าที่ทำให้ คุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อดีมากขึ้น						
2.5 การผสมเทียมโคเนื้อจะให้ลูกโคที่มี ประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด						

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความเห็นด้วยกับความ คิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ						
3.1 การป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้						
3.2 การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้						
3.3 การป้องกันโรคด้วยการกำจัดปรสิตภายนอกทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้						
3.4 การจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกันโรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น						
3.5 การผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้						

ความคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

4.2 ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

คำแนะนำ : ให้เติมเครื่องหมาย ลงในตาราง ตามระดับการได้รับข้อมูล

(ความต้องการ 1 = น้อยที่สุด : 2 = น้อย : 3 = ปานกลาง : 4 = มาก : 5 = มากที่สุด)

ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ						
1.1 เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดจัดการการสืบพันธุ์						
1.2 เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพโคและการควบคุมโรค						
1.3 เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดจัดการสุขภาพโค						
1.4 เจ้าหน้าที่ควรแนะนำความรู้เกี่ยวกับวงรอบการเป็นสัดที่ถูกต้องแก่เกษตรกร						
1.5 เจ้าหน้าที่ควรแนะนำความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงสายพันธุ์โคเนื้ออย่างเหมาะสม						
2. ด้านการส่งเสริมการผสมเทียมโคเนื้อ						
2.1 หน่วยงานสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม						
2.2 หน่วยงานให้บริการด้านผสมเทียมอย่างทั่วถึง						
2.3 เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ						
2.4 เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ให้บริการผสมเทียมในพื้นที่						
2.5 เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรแนะนำโครงการ/การบริการผสมเทียมที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย						

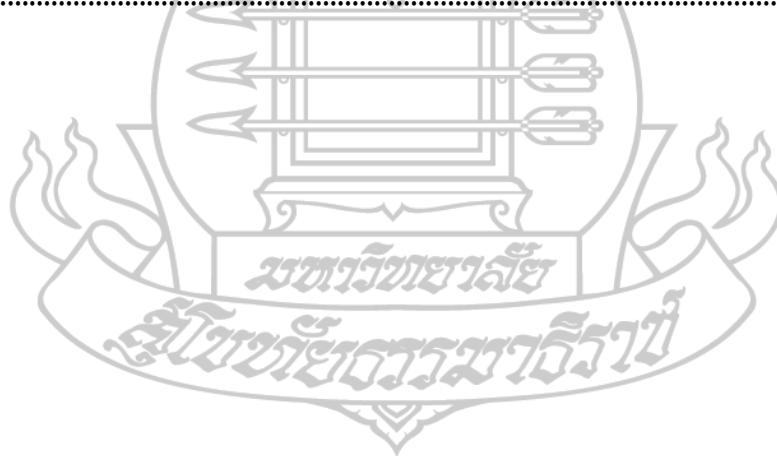
ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ						
3.1 หน่วยงานควรให้การสนับสนุนวัคซีนป้องกันโรค						
3.2 หน่วยงานควรให้การสนับสนุนยาถ่ายพยาธิ						
3.3 หน่วยงานให้การสนับสนุนการกำจัดปรสิตภายนอก						
3.4 หน่วยงานควรแนะนำด้านการจัดการพื้นที่การเลี้ยงในการป้องกันโรค						
3.5 เจ้าหน้าที่ผสมเทียมสามารถแนะนำการป้องกันโรคเบื้องต้น						

ความต้องการอื่นๆ

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

5.1 ปัญหาในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

คำแนะนำ : ให้เติมเครื่องหมาย ลงในตาราง ตามระดับการได้รับข้อมูล

(มีปัญหา 1 = น้อยที่สุด : 2 = น้อย : 3 = ปานกลาง : 4 = มาก : 5 = มากที่สุด)

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ						
1.1 ขาดความรู้ด้านการจัดการด้านอาหาร						
1.2 ขาดความรู้ด้านการจัดการสุขภาพและการควบคุมโรค						
1.3 ขาดความรู้ด้านการจัดการสืบพันธุ์						
1.4 ขาดความรู้ด้านวงจรการเป็นสัดอย่างถูกต้องและเหมาะสม						
1.5 มีความเชื่อที่ผิดหรือขัดต่อประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจัดการผสมพันธุ์โคเนื้อ						
2. ด้านการส่งเสริมการผสมเทียมโคเนื้อ						
2.1 สถานีผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่						
2.2 ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ						
2.3 ขาดการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ที่ต้องการ						
2.4 ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ						
2.5 สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการผสมเทียม						
3. ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ						
3.1 จำนวนวัคซีนไม่เพียงพอต่อความต้องการ/หายาก						
3.2 ขาดการจัดการด้านการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดปรสิตภายนอก						

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
3.3 ขาดการจัดการดูแลสุขภาพโคเนื้อ						
3.4 ขาดการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อระบบ สืบพันธุ์โคเนื้อ						
3.5 สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการป้องกัน โรค						

ปัญหาอื่นๆ

.....

.....

.....

5.2 ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

คำแนะนำ : ให้เติมเครื่องหมาย ลงในตาราง ตามระดับการได้รับข้อมูล

(เห็นด้วย 1 = น้อยที่สุด : 2 = น้อย : 3 = ปานกลาง : 4 = มาก : 5 = มากที่สุด)

ประเด็นเสนอแนะ	เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะระดับ					สำหรับ ผู้วิจัย
	1	2	3	4	5	
1. ข้อเสนอแนะด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ						
1.1 ควรมีการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับการ เลี้ยงและผสมเทียมโคเนื้อ						
1.2 ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการ จัดการสุขภาพ และการควบคุมโรคโคเนื้อ						
1.3 ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และความ เข้าใจเกี่ยวกับการผสมเทียม						
1.4 ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการ จัดการสืบพันธุ์ และวงรอบการเป็นสัด						
1.5 ควรมีการสาธิต และเสริมประสบการณ์ ในด้านการจับสัดของโคให้เกษตรกร						

2. ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ						
2.1 ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการผสมเทียมอย่างทั่วถึง						
2.2 มีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆในการให้บริการ						
2.3 ควรกระจายเจ้าหน้าที่ผสมเทียมให้ทั่วถึงและสามารถให้บริการได้						
2.4 ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่						
2.5 มีการสนับสนุนเวที แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นในการผสมเทียมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ						
3. ข้อเสนอแนะด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ						
3.1 ควรมีการจัดสรรวัคซีนให้เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย						
3.2 ควรมีการบริการด้านการจัดการสุขภาพโคเนื้อเบื้องต้น						
3.3 ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดปรสิตภายนอก						
3.4 ควรสนับสนุนให้มีการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์						
3.5 ควรแนะนำแนวทางการจัดการพื้นที่การเลี้ยงเพื่อป้องกันโรค						

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	ร้อยเอกหญิง พรนิภา โพธิ์เงิน
วัน เดือน ปี เกิด	9 สิงหาคม 2538
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	สัตวแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
สถานที่ทำงาน	สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย
ตำแหน่ง	ครูฝึกแผนกวิชาการเกษตร กองวิชาการเกษตร นายสัตวแพทย์ประจำหน่วยส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ที่ 4

